Fiatı 20 Kuruştur

MUHİT

Resimli Aylık Aile
VE
Mektep Mecmuası

Sene: 5

Şubat 933
No. 52

HATIRAN..

Her erkeğe yârinden ya bir karanfil düşer,
Ya bir kaç beylik satır, ya bir tek mendil düşer;
Ya bir anket defteri, ya bir demet saç kalır;
Anmak için kalbini deşmeye muhtaç kalır..

Hatıranı, her akşam, tabiat, ufka yayar:
Çocuk gönlüm, gurubu senin hediyen sayar..
Ufukta mendilini koklar gibi olurum;
O kumral saçlarını yoklar gibi olurum..
Yâdın, benim semamda doğar batar, gün gibi;
Gurup, öyle benim ki: senin baş örtün gibi..
Seni kaybetsem bile; yıllar geçse aradan;
Sızlayacaktır içim, akşam olduğu zaman:
Son ışıkla kor gibi birden tutuşacağım,
Kanadı yanmış kartal hızile uçacağım,
-Düşmek için kalenin ardındaki ovaya..
Sel gibi akacağım ben ağlaya ağlaya
Görünmez oldu diye siyahlı hayaletim...
Mehtap, üvey bir ana; bense içli bir yetim...
Rüzgar, ellerin gibi, silecek göz yaşımı;
Verecek zulmet bana siyahlı yoldaşımı..

Dünyayı başkasında gördüm sandım; yalandı..
Dünya, şimdi, gözümde ikiye parçalandı:
Seni batırlatanlar, seni andırmayanlar!
Birinin senin kadar içimde tesiri var,
Ötekine bakmayı bile zahmet sayarım..
Dünyada tek sen varsın, senden bir şey ben varım!..

BEHÇET KEMAL

KARA ŞAHİN

Herbert Ravenel den

Nakleden: EMİNE SAFFET

Dünyada mevcut beş yüz cins atmacanın en süratlileri olan uzun kanatlı şahinler arasında en birinciler soğuk şimal kıtalarına mensup olanlardır. Bu şahinler süratleri derecesinde kuvvetli olup yaman avcıdırlar. Havada üstüne atıldıkları avlarını hucumlarının hiziyle bir anda helâk ederler. Bunun içindir ki Yukarı Asya şahinbazları bu kuşlara çok paye verirlerdi. Padişahlar ve şehzadeler eğlencesini teşkil eden bu oyun meydanında da en meşhur olan, Cengiz hanın Kartopu adlı sevgili beyaz şahinidi.

Cihan hakimi ve hakanlar hakanı Cengiz han bu muhteşem şahini, yüz bin kişinin şehit düştüğü Buzlu Göl cenginin ferdasında *Tengut* şahından almış ve Asyanın her tarafında nam veren bu kuş Cengiz hanın zaferinin en büyük ganimeti olmuştu. Avcı ve muharip olan bu şahine karşı koyacak başka bir şahin bulunamıyacağına Cengiz can ve gönülden kaildi. Halbuki ismi (Kar topu) nunki ile beraber anılmağa değer bir şahin daha vardı ki, işte bu masal onun masalıdır.

Cengiz hanın ilk göz ağrısı şehzade *Juchi* bu kuşu esrarlı bir toprak olan Kara katay hududunda, çok meraklı bir surette ele geçirmişti.

Tengut muharebesinin ertesi sene idi. *Juchi*; maiyetinde yedi yüz süngülü ile beraber şimale, Irak Aral gölünün ötelerine doğru yollanıyordu. Haşmetli babasının gazebine uğramıştı.

Semerkant yağmasında esir edilen binlerle kadın arasında bir acem asılzadesinin kızı olan (Nur mahal) e *Juchi* aşık olmuşken, aynı kıza talip olan Cengizin yaverlerinden *Tilik* in iddiası Cengiz hanca tervic edilmiş ve *Tilik*'in cenkte aldığı yaralar eyileşinceye kadar muhafaza edilmek üzere Nur mahal saraya alınmıştı. *Juchi* kızı kaçırmağa kalkmış, mesele duyulmuş, ulu babası oğlunu iki sene sürgünde bırakmağa karar vermişti. İşte şimdi her zaman idare ettiği on bin kişi yerine ancak kendi maiyetini teşkil eden yediyüz atlı ile menfasına gidiyordu.

Bu uzun ve ıssız yolun ortasında garip bir şey olmuştu.

Kendi kendine dalmış olan *Juchi* ihtiyatı elden bırakmış, tehlikeye aldırmıyarak dümdara filana lüzum görmiyerek ilerliyordu. Gözünde, gönlünde Nur mahal'den başka kimse yoktu. Demirden ve sırmalı köseleden yapma heybetli zırhları ilé korkunç bir manzara arzeden Mongol askerlerinin ikişer ikişer teşkil ettikleri uzun bir sütunun başında kaşları çatık, dalgın *Juchi* atını sürüyordu. En arkada arabalarla çadırlar, kadın ve çocuklar, gidecekleri ıssız yerlere götürmek üzere beraberlerine aldıkları davar geliyordu.

Böylece ilerlerken, yaylanın şark eteklerinden doğru saatte yetmiş mil süratle gelen bir kara şahini *Juchi* evvelâ göremedi. Şayet görmüş olsaydı bu eteklerin arkasında tehlike olduğunu hemen anlıyacaktı. Birden acı bir feryat işiterek başını kaldırdığı zaman uzun siyah kanatlı bir şahinin gökte daireler çizerek dolaştığını gördü, eyice bakınca Kara şahinin avını da görmekte geçikmedi :

Bu beyaz bir turna kuşu idi ve o da döne döne yükseliyordu.

juchi elini kaldırınca maiyetindeki asker ve kafile durdu. Hiç biri bu Kara şahinin, ta şu arkalarındaki dağların koğuklarında yuvası bulunan vahşi bir kuştan başka bir şey olabileceğini hatırlarına bile getirmediler. Mongol askerleri çizmeli bacaklarını yüksek eğerlerinin ön tarafından aşırarak ve süngülerini yere dayayarak, birbirlerile gülüp şaka ederek havadaki meraklı cengi seyre daldılar. Her biri mahir avcı olup en talimli şahinin bile şu yüksekklerde dolaşan turna kuşunun pek kolay hakkından gelemiyeceğini tahmin ettiklerinden şahinin rücatini beklemeğe, bu hususta bahse girişmeğe daldılar.

Kara sahin vahşi ve başı boş bir kuştan umulmaz bir sürat ve sebatla uçuyor, nerede ise turnaya yetişiyordu. Artık bir kaç dakika sonra şimşek gibi bir hucumla hasmının ölüsünü yerlere sermesi muhakkaktı. Herkes sesini kesmiş, bu acıklı neticeyi bekliyordu.

Birden bir kadın çığlığı işitildi. Başlarını çevirip bakanlar, arkada, arabalardan birinin üstünde ayakta doran bir kadının elile şark tarafını işaret ettiğini gördüler. Yaylanın eteklerinden doğru bir atlı tufanı ortalığı basıyordu. *juchi* şimdi Kara şahinin sırrını anlamıştı. Bu alelade vahşi bir kuş değil, şu birden meydana çıkan ordunun talimli şahini idi. Lâkin bu düşüncelerle kaybedilecek zaman yoktu. Artık gözle seçilebilen düşmanın at kuyruğundan

bayrakları, uçları kıvrık mızrakları, ellerindeki kısa ve yassı kılıçlar, hiç bir zaptu-rapta tabi olmıyan, zalim *Taiçuts* aşiretlerile karşılaştıklarını gösteriyordu. Juchi şimdiye kadar giriştiği harplerin hiç birinde bu kadar çetin bir hasma rasgelmediğini anlamıştı.

Öte tarafta hiç olmazsa bin kişi vardı ki hepsinin de at ve silâhı kendi adamlarınınkinden aşağı durmıyordu. Yalnız Juchi'nin mongol suvarileri pişkin adamlardı. Gobi sahrasından, Roma imparatorluğundan daha vâsi bir ülkenin fethine yürüyen ve dünyalara hayret veren Cengiz han ordularının en seçme efradı Juchi'nin maiyetinde idi. Bunların her biri şanlı bayrağının sancağını *Amor*'dan *İndus* sahillerine kadar götürmüşlerdi. Kendisi genç olmakla beraber onların yanından ayrılmamıştı. Harp ilminde hocası, Cengiz'in gözde silahşoru ve müşiri *Subatai* idi. Bu değerli adamın derslerini hep birden hatırladı. İçlerinden biri kendisine mülâyım geldi. Kararını ve emirlerini verdi. Maiyeti hemen itaat etti, saflar teşkil edildi. Üç yüz ellişer kişilik iki sütun atlı, kılınçlar elde, süngüler hazır bekliyorlardı. Juchi kılıcını kaldırarak salladı, bir emir verdi ve düşmanına doğru hucum etti. Arakasından iki uzun sütundan birincisi bir tek adam gibi tereddütsüz takip etti. Fakat ikinci saf yerinden kımıldanmadı. Dört nala hucum eden arkadaşlarının kaldırdığı toz yığınının arkasında bunlar kareketsiz beklediler.

Birden, zabitler bir emir verdiler, muattal duran suvari safı hemen karma karışık bir hal aldı, ve yine hemen bir anda onar kişilik bölüklere ayrılarak arabaların arkasında, sağ cenaha yürüdü. Hucum edenler, toz duman arasında bir hareket gördülerse bile her halde arabaların arkasında olup biteni göremediler. Çünkü Juchi ve üçyüz elli suvarisi dört nala, kendilerine doğru geliyorlardı; vaziyet çok nazik olup tereddüde, tarassuda mahal yoktu.

Juchi işin akıl ile yapılacak kısmını başarmıştı, şimdi sıra kendisinin ve maiyetinin kol ve silâhlarının kuvvetine kalmıştı. Suvariler bir emir üzerine mongol askerini dünyanın en iyi askeri derecesine çıkaran akıllara hayret verici çeviklikle kısa ve sık bir cephe teşkil ettiler. Bu hareket, süratlerini hiç değiştirmeden yapılmıştı. Hemen ani denecek bir surette, derli toplu bir kuvvet, başta Juchi ve sancaktarları olduğu halde, eyice yayılmış olan *Taidijit* cephesinin tam ortasına hucum ettiler.

Dediğimiz gibi *Taidjit*'ler yayılmıştı, atlarının daha fazla koşup bûsbütün öne geçenleri veya hayli geride kalanları vardı. Kalın demirden zırhlar, parlak boyalı deriden kalpaklar ve üzerindeki at kuyrukları, uçları kıvrık mızrakları ile ilerleyen bu kuvvete Juchi dikkatle bakarak aralarında reislerini buldu. Derken mongol hucumu *Taidjit* cephesini yararak hemen onun tarafından kuşatıldı. Bu harp te şimdiye kadar o havalinin yüzlercesini gördüğü harpler gibi bir şey oldu: Kanlı, merhametsiz ve vahşi. *Taidjut* lar adet ve cesaretçe mongollardan aşağı değildiler. Ellerindeki kancalı mızraklarla Juchi nin adamlarından çoğunu atlarından çekmeğe muvaffak oluyorlardı. Yalnız mongolların inzibatına malik değildiler. Yalnız hucuma güvenip sevkulceyş ilminin tamamen cahili idiler. Böyle bir cenkte Juchi'nin askerinin yenilmesi icap ederken *Subatai*nın dersleri imdada yetişti.

Arabaların arkasında, mongol kuvvetlerinin ikinci kısmı yeniden ve süratle toplanmıştı. Tam Juchi'nin kuvetleri Taidjut'ların cephesini yarıp aralarında kaybolduğu esnada, arkadaki mongol kuvvetleri geniş bir kuşatma hareketile hasma bir iki dakikalık bir mesafeye geldiler ve süngüleri yanlarında, dizgin ve kılıçlar aynı elde olmak üzere yıldırım gibi, bu döğüşen suvari kitlesinin üzerine saldırdılar. Bu usul Subatai a bunca büyük muharebeler kazandıran usuldü. Bu sayede İndus'da islâm kuvvetleri Cengiz han tarafından idare edilen bir sürü vahşi ve iptidai atlılar tarafından imha edilmişti. Şimdi Juchi'de plânını eyi kurmuştu. Daha küçük mikyastaki muharebesini aynı derece muvaffakiyetle neticelendirecekti.

Taijut'lar arkadan muntazam ve muazzam bir ordunun daha peyda olarak hucum ettiğini gördüler. Onlarla çarpışmak üzere toplanıp sıraya girinceye kadar bu yeni kuvvet kendilerini her taraftan kuşatmış, ortada kahramanca cenkleşen Juchi ve askerinin üzerine doğru iterek sıkıştırmıştı. Yani iki ateş arasında idiler.

Juchi ile Taidjit'lerin reisi karşı karşıya gelmişlerdi. Al bir kısrak üzerinde olan hasım o aralık Juchi'nin aralarına giren bir mania ile meşgul olmasından istifade ederek kılıcını kaldırdı. Artık Juchi'nin son saati gelmişti. Lâkin tam o sırada kar topu gibi beyaz ve cansız bir şey al atın omuzuna düştü, ürken hayvan şahlandı ve Juchi tehlikeyi görerek hasmını öldürdü. Mongol kuvvetlerinin eline düşen Taidjit askeri aynı zamanda reislerinin de attan yuvarlandığını gördüler. Maneviyatları kırıldı. Nihayet bu da oldukça Juchi'nin zaferini tamamlamakta amil oldu. Beş on dakika zarfında, aralarından üçte birini cenk meydanında bırakan Taidjit'ler darma dağınık geri dönüp kaçmağa başladılar.

Juchi takip emrini vermedi. Yerden topladığı beyaz tüy kümesine hayretle bakıp düşünmeğe dalmıştı. Birden o sabahki hadise hatırına geldi. Sahih gökte bir kartal ile bir turna döğüşü vardı. İşte şu elindeki turna o olsa gerekti. Hayatını kurtaran şu kuşcağızı evirip çevirirken baş ucunda acı bir feryat işitti. İşte ta kendisi, kara şahin de orada idi.

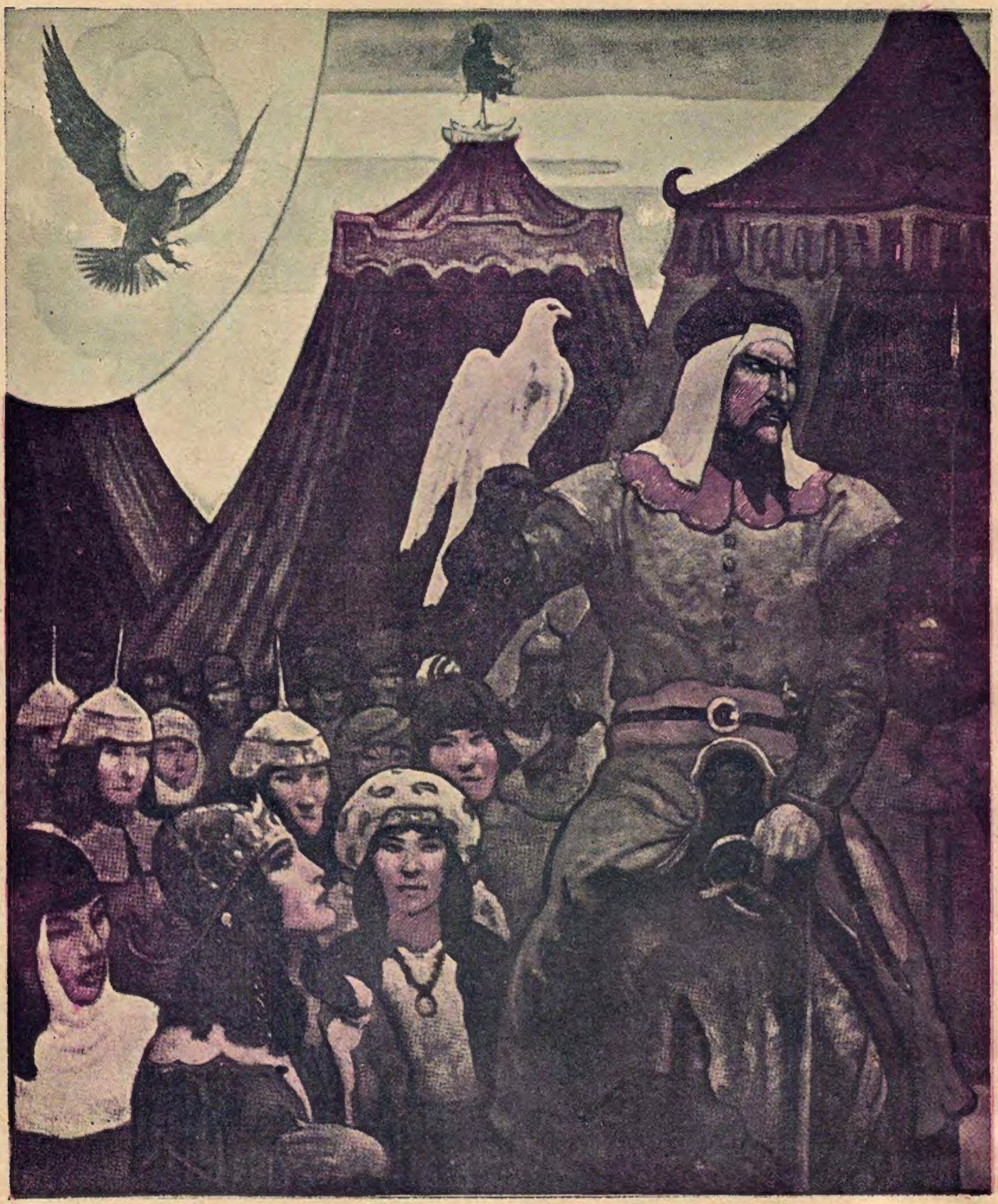

Avının işini bitirdikten sonra efendisini aramak için yere iniyordu.

Şu, yerde serili cenazeyi tanıyıp tanımadığı kestirilemez. Her halde Juchi kendisini görüp kolunu uzatınca hemen gelip bileğine konuverdi. Juchi bu muhteşem kuşa muhabbetle parlıyan gözlerle bakarken en nadir cinsten bir avcı ve muharip olduğunu anladı. Şimdiye kadar bu kuş derecesinde kiymetli ancak bir tane daha malumdu: Cengiz hanın kar topu ismindeki şahini. Şahinlerin ekserisi kül rengi beyaz ve siyah çizgili olur. Kar topu ise bembeyaz olduğu gibi Juchi'nin elinde tuttuğu şahin de gagasının ucuna, tırnaklarına varıncıya kadar siyahtı.

Juchi'nin gözleri dalgın ve hayrandı. Yalnız kolunun üzerindeki kuşu değil, Nurmahal'i, onu kendi adamlarından birine bağışlamak için oğlunun elinden alan Cengiz hanı düşünüyor, zihninde taslak halinde bir intikam hülyası beliriyordu. Kuşa doğru eğilerek: «Senin adın kara intikamcı» olacak ve Kartopunun da, efendisinin de azametini yeneceksin, dedi.

Syr nehri kıyılarında, geniş bir ovada, Cengiz hanın emrile koşa koşa gelmiş olan ve dünyanın yarısını kaplıyan ölkelerin hakanlarından mürekkep bulunan azametli bir meclis, Mongol imparatorluğunun kurultayı toplanmıştı. Bu hükümdarlar maiyetlerile, hediyelerile gelmişlerdi. Her biri Cengiz bana

(Devamı 46 ncı sahifede)

EN ESKİ TÜRK YAZISININ TARİHİ

-1-

AHMET CEVAT

İki üç sene evveline kadar, bizde, en eski türk yazısı denilince *Orhon* kitabelerindeki yazı anlaşılırdı. Ancak on on iki asırlık olan bu türk kitabelerinin yazısını on dokuzuncu asrın son yarısında İskandinavyalı âlim Tomsun ile Rus âlimi Radlof sökmüş, işareti olduğu dilin türkçe olduğunu bulmuş, kitabelerin de ne dediklerini hemen bütün bütüne anlamıştı. Türkçenin en eski abidesi bu Bilge Han kitabeleri oluyordu.

Bugün ise, *Türk Tarihi Tetkik* Cemiyetinin metot altındaki çalışmaları ile, tarihî türk medeniyetinin ve türk yazısının eskiliğine bir kaç bin sene katmış bulunuyoruz, yine de başlangıç tarihini tayin edemiyoruz.

Şimdi artık en eski türk yazısı denilince en aşağı 7000 sene evvel başlayan ve beş bin sene kadar (*) bütün *Ön Asya* üzerinde yetişen, gelişn ve sönen medeniyetlerin yazısı olan çivi yazısı (*Küneiform* yazı) anlaşılmalıdır.

Sumer türklerinin dehasından doğan çivi yazısı Mesopotamya'dan Kafkas'a, İran'dan ve Hindin şimalinden Akdenize kadar, yirmiden fazla isimle anılan millet ve memleketlere yayılmış, medeniyetlerinin ifadesine vasıta olmuş; bununla da kalmıyarak Kenanı, eski Sami veya Fenikeli namlarile anılan yazının da kaynağı olmuş; bu yazıdan *Grek* ondan da bugünkü medeniyetin yazısı olan *Latin* alfabesi doğmuştur.

Sumer yazısının sökülmeye başlaması 130 senelik bir iştir; bu yazıyı sumerlilerin icad ettiği ve geliştirdiği, bu insanların da türk olduğu ise geçen asrın ortalarında ispat olunmuştur. Garp âlimleri arasında münakaşası uzun senelerle sürmüş olan bu ilim hareketine Osmanlı âlimleri hiç bir alâka göstermemişlerdir, bu hareketin oluşundan haberleri bile olmamıştır. Millî tarihimizin bu en parlak, en heyecan verici sahifalarını ilk olarak, Ulu Gazi, yarattığı cumhuriyetin ilim nesline açmıştır. Bu sene arka arkaya toplanan Türk Tarihi Tetkik cemiyetinin kongresi ile, Türk Dili Tetkik cemiyetinin kurultayı ile millî kültür tarihimizin yepyeni bir devresi başlar.

*
* *

Çivi yazısı, asırlarla, insanlar için bir muamma olarak kalmış; hatta bir muamma bile olmamış, bu yazılarla örtülü olan abideler gözlere hiç çarpmamış, hiç bir merak uyandırmamıştır.

Büyük İskenderin seferile Grekler *Ön Asya* memleketlerini tanıdığı o asırda ve ondan sonra gelen devirde bu memleketlerin çoğu çivi yazısını kullandığı, halde *Grek*'lerden bu yazıya dair hiç bir kitap, hiç bir haber, hiç bir iz ele geçmemiştir.

Bu yazının okunmasına vasıta olan abide meşhur *Behistun* kitabeleridir. Mesopotamyayı İrandan ayırarak dağlar arasında, tek bir sarp tepenin yanına varılmaz bir yüksekliğinde *bas relief* abidesi gözlere çarpar: bu *Bas relief* lerde *Dara*'nın huzuruna zincire vurulmuş krallar getirilmektedir. Kitabeler, iki yandan, *Bas relief* lerin üstünde ve altında, yüzlerce satırlarla yazılmıştır.

Bunlarda zaferlerini üç lisan ile; *İran Med* ve *Asur* dilile anlatıyor. Kitabelerde aynı mevzu üç dille, fakat hepsi de aynı yazı ile : çivi yazısı ile yazılmıştır.

(*) Zamanımıza en yakın Asur kitabelerinin yazılması tarihi milâdın birinci asrına tesadüf eder :
(Ph. Berger. Histoire de l'Ecriture S.56)

Behistun kitabelerinden başka *Nakş-i Rustem*'de, *Dara*'nın mezarında ve *Persepolis* sarayının kapılarında çivi yazısı ile başka kitabeler vardır.. Avrupa âlimlerinin dikkatini en önce *Persepolis* yazıları çevirmiştir. Bu kitabelerin mevcudiyetine ait haberi ilk olarak avrupaya getiren de *Chardin* isminde bir fransız seyyahıdır.

Ch. Berger bu kitabelerin nasıl okunduğunu anlatıyor :

"Daha baştan, çivi yazısının üç ayrı sistemle yazıldığı ayırt edilmiştir. En önce Asuri çivi yazısı değil, İran çivi yazısı okunmuştur. Gerçek, Asuri yazısında aynı işaretler bir yerde *İdeografik*, başka bir yerde *Hecaî* kiymetlerle kullanılmış olduğu halde iran yazısı ile olan kitabenin en büyük kısmı *alfabetik* tir. Bunun için bu sistemin terkibine giren işaretlerin (karakterlerin) sayısı pek mahduttur, kiymetlerini bulmak da daha kolay olmuştur.

« Seyyah *Casten Niebuhr*, tarihçi *Niebuhr*'un babası, bu araştırmalara az aydınlık getiren ilk zattır. Kitabeleri baştan başa kopya ettikten, büyük bir dikkatle muayeneden geçirdikten sonra, 1778 de, gösterebildi ki iran çivi yazısı soldan sağa okunmak lâzım gelirdi ve çivi şeklindeki işaretler birbirlerine benzer kombinezonlar vucuda getiriyordu; bunu anladıktan başka benziyen kombinezonları da tetkik ederek 42 ayrı karakter (harf) ayırabilmiştir. Bir kaç sene sonra, 1798 de, *Tychsen* şurada burada rasgelinen çapraz çivi işaretinin kelimeleri ayırmağa yaradığını anladı; ve bu buluşile kelimeleri tek tek ayırmağa ve yazıyı sökmeğe yol açtı. Çünkü artık ses kıymeti bilinmeyen bir takım işaretleri okumağa çalışılmayor, manası sezilebilecek kelimelerin ne dediği aranıyordu.

« 1802 senesinde bu kitabeler şifresinin anahtarı ele geçmeğe başladı. Danimarka'lı *Munter* işaret grupları arasında, « kral » unvanına tekabül edeni anladı, bununla beraber onu lafz olarak okuyamadı. Ancak bu kitabelerin *achéménide* denilen kralların zamanından kalma olduğunu ve yazılarında kullanılan dilin *Zend-Avesta* diline çok yakın olmak lâzım geldiğini söyleyordu.

« Bu *achéménide* kitabelerinin gerçekten sökülmesi şerefi *Grotefend* e aittir. *Munter* daha evvel tekrarlanan kelimeler arasında birinin « kral » manasına gelmek lâzım geldiğini sezmiş olduğu gibi şimdi de *Grotefend* daha delici bir bakışla bu çözümlemeyi ilerleterek « krallar kralı » manasına gelmek lâzım gelen grupu sezdi ve bu gruptan evvel gelen kelimenin ismi has (kralın ismi hası) olacağını akıl etti. Acaba o krallar kimlerdi? *achéménide* hükûmdarları arasında yalnız ikisinin, *Dara* ile *Serhas*'ın ismi o çivi yazısı kitabelerindeki tekrarlanmış işaret gruplarına tekabül edebilirdi. Bu kral isimlerinin grek ve ibrani şekilleri vardır, ibrani şekillerini alarak işaretlerine tatbik etmiş ve Dara ile Serhasten başka *Histèsp*' in de ismini okumuştur. Böylelikle işaretlerin bir kısmına ses kıymetleri vermiş oluyordu, bu kiymetler sayesinde zendce *Ksehis* sözünü ve daha sonra *Achéménide* ismini tasarlama olarak okuyabilmiştir. *Grotefend* bu çalışmalarla 13 harfin sesini tayin ediyordu ki bunlardan 8 i sonraki tecrübelerle teeyyüt etmişti... »

Nemrut âbidesi

Çivi yazısının anahtarını kendi başına keşfeden *Grotefend*, şark dillerine ve edebiyatlarına geniş vukufu olmadığı için, işi daha ziyade ilerletemedi ve 1836 senesine kadar

(*Devamı 47 nci sahifede*)

TEVARİKLER

Asyanın Tibet Çölünden Afrikanın Büyük Çölüne

Sahrayı Kebir Seyyahı Sami Beyin seyahatnamesinden Tevarikler hakkındaki kısmı "Muhit,, e lutfedilmiştir. Bn nushada da Afrika çölündeki Türk çocuklarının yaşayışı ve Asya Türklerile bazı benzeyişleri okunacaktır.

Hecinler

Ahrar kabîlesi reislerinde pek nadir hecinler vardır. Bunları başkalarının ellerine geçmemesi için çoğaltmazlar. Doğan yavruları öldürürler. Ancak kendilerine lâzım olacak kadar hecin bırakırlar. Her Ahrar reisinin çadırları önünde, eğerli (rahleli) olarak hecinler nöbet beklerler. Baskına uğrarlarsa, derhal hecinlerine atlayıp uzaklaşmağa hazır bir vaziyette bulundururlar. Bu hecinler deve sütü ile beslenir. Halayıklar tulum tulum deve sütü getirirler, bir çukurun içine attıkları iyi dabağ edilmiş bir öküz derisinin içine sütü dökerler ve hecinler bunu içerler.

Mer'alardna uzakta hecinler ya süt veyahut hurma ve yonca otu ile beslenirler. Yaz günleri beş, kış günleri on gün susuzluk ve açlığa tahammül ederler.

Ben Şeh Kınnı isminde bir dostum ile Gat'tan ayrılarak on gün çölde hecinlerimiz ile yürüdük. Bunlar asla yürüyüşlerini bozmadılar. Tevarikler rasgeldikleri bir vadideki kurumuş otların, çiçeklerin tohumlarını toplarlar, büyük meşin torbalara doldurup, beş on gün uzaktaki diğer bir vadiye serperler. Bu sebepten büyük çölün hemen her vadisinde hemen hemen aynı ot ve çiçek ve ağaçlara tesadüf edilir.

İzler

Tevarikler bir kuyu başına yaklaştıkları vakit,

Altı ay devam eden kuraklıktan sonra yağmur yağdığı bir günün akşamı Hoggar dağlarında Tarki aşiretleri bir arada

içlerinden bir kaç adam koşarak kuyuya ulaşırlar. ve onun etrafındaki izlere bakarlar. Bunlara *İzkesme* diyorlar. Kendilerine mensup deve ve adamlarının bu kuyuya yakınlarda uğrayıp uğramadıklarını anlarlar.

Tevarikler iz anlamakta çok ustadırlar. Fizan havalisinde herkes hurma, buğday gibi zahirelerini kuma gömer, etrafına bir çizgi çeker, bırakır. Bu çizgiye mühürleme tabir olunur. Kimse kimsenin erzak çukuruna yanaşmaz. Çünkü derhal izi belli olur ve yakalanır.

İki misal:

Merzuk'ta bir dükkân soyuldu. İzci bir Tarki getirdiler. Bu dükkânda bir kaç iz tesbit etti. İzin kışlaya girdiğini söyledi. Kışla kapısına kum döktüler. Askerler birer birer geçmeğe başladılar. İzci izlere bakıyor, belleğiği izi gördüğü gibi neferi kolundan tutup çekiyordu Böylelikle dükkânda gördüğü izlerin sahiplerini buldu. Askerler de kabahatlerini itiraf ettiler. Aldıkları eşya meydana çıktı. Bu askerler oralı siyahilerden idi.

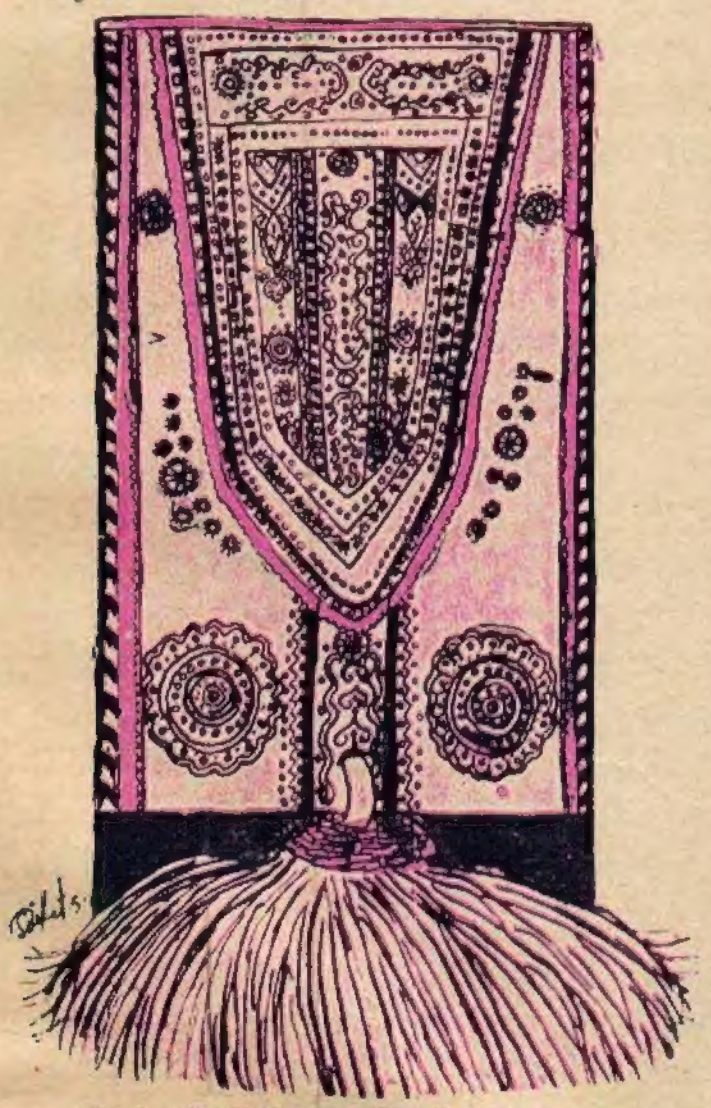

Tevariklerin zarif bir çantası
(Sami Beyin koleksiyonundan)

İtalya ile harp ilân edildiğini Gat ile Gıdamis arasında iken haber aldım. Şatı kazasına döndüm. Bir kaç gün sonra Eymenen kabilesi reisi Sultan Amut oraya geldi, beni buldu. Şöyle söyledi: «Ben Gıdamisten Gat'a gidiyordum; kölem binmekte olduğun Ferhanın – Recep Paşanın ihtiyar hecini – izini gördü. Ve senin şarka döndüğünü söyledi. Çünkü on sene evvel Ferhana bu köle bakardı. Biz de izinize düştük ve geldik.

Teverik kargıları

Tevariklerin en emin oldukları silâhları ellerindeki kargılardır. Daha küçük yaşlarında iken mızrak talimleri yaparlar. Tasili dağlarında Tevariklerin bu

Tavariklerin bir mektup çantası
(Sami Beyin koleksiyonundan)

mızrak müsabakalarını gördüm. Takriben bir metre murabbaında bir Hipopotam derisini selvi ağacına çakmışlar. Yüz hatveden mızrak atıyorlardı. Yalnız isabet değil, aynı zamanda saplamanın derinliği dahi dikkate alınıyor idi.

Bir Tarki on bir santim saplamış idi. İşte bu, ko'larının kuvvetine büyük bir delildir. Bir Tarki için kaçan bir deveye mızrak atıp yere düşürmek adeta âdi bir iştir. Tevarikler büyük avları kargı ile yaparlar. Hayvanın izine düşerler. Hecinleriyle kilometrolarca takip ederler. Yorulan hayvan koşmasını yavaşlatır, böylelikle hecinle yetişirler ve mızrak atıp vururlar.

Kuyular

Tevariklerin eskiden oturdukları yerlerde arteziyen kuyuları vardır. Bunlar, dağın eteğinden başlayarak doğru bir çizgi (hattı müstakim) üzerine – birbirinden yirmi otuz metre mesafede – açılan kuyulardır. Bu kuyular birbirine tünel ile bağlıdır. Yerin iğriliğinden istifade ederek ilk kuyunun suyu ikinciye ve ikincinin suyu üçüncüye ve üçüncünün-

(*Devamı 43 üncü sahifede*)

Kadın Erkekleşince

YAŞAR NABİ

Büyük romancı Hüseyin Rahmi bey, Darülbedayicilerin mütemadi ısrarlarına dayanamıyarak, nihayet,–çok eskiden yazdığı, oynanmamış bir piyesini saymazsak – ilk defa olarak bir komedi ile temaşa hayatına atıldı. Şöhretini çok sağlam temellere istinat ettirdiği roman vadisinden ayrılarak ihtiyar yaşta yeni bir tarzda tecrübeye girişmek için insanda büyük bir cesaret ve heyecan olmalıdır. Filhakika Hüseyin Rahmi bey ilerlemiş yaşına rağmen heyecanından ve ateşinden hemen hiç bir şey gaip etmemiş, bir çok gençlerimizden daha genç bir edebiyatçıdır.

Bununla beraber, Kadın Erkekleşince'de Hüseyin Rahmi beyin, kalemini roman sahasında olduğu kadar kolaylık ve maharetle kullanamadığını gördük. Bunu da, şüphesiz ki, yeni bir tarzın tecrübesizliğine vermemiz lâzımdır. Fakat Hüseyin Rahmi beyin bu komedisi, yalnız temaşa eseri olmak cihetinden değil, aynı zamanda hikâyecilik noktai nazarından da biraz zaiftir. Uzun senelerdenberi Heybelideki köşkünde münzevi bir hayat süren Hüseyin Rahmi beyin, hatıralarından kuvvet alarak tasvir ettiği eski hayat kadar yalnız okuduklarından ve işittiklerinden tanıdığı yeni hayatı bilmediğini «Kadın Erkekleşince» bize sarahaten gösterdi.

Mebrure hanım tipile bize eski devrin mahsulü çok kuvvetli bir karakter çizen Hüseyin Rahmi bey onun etrafında yarattığı çehreleri bir hayal kadar silik ve bir rüya kadar istikrarsız olmaktan kurtaramamıştır.

İki genç Kız tipi; Memduha ve Mübahat ve bir genç adam tipi Ali Süreyya, hiç bir zaman yaşamamış olan bu insanlar sahnede de birer manken olmaktan kurtulamamışlardır.

Hüseyin Rahmi bey,Kadın erkekleşince de bir tez müdafaa etmiştir. Kadının erkekleşmesini Cemiyet ve aile hayatı için tehlikeli ve muzır gören müellif bize komedisile bu cereyanın fena neticelerini göstermek istemiştir. Fakat bu müdafaa zaif yapılmıştır. Gerek bu tez ve gerek bunun aksi daha kuvvetli müdafaa edilebilir, kanaatındayım.

Müştereken çalıştıkları halde ancak bir tavan arasında sefilâne bir ömür sürebilen genç çiftten yalnız kocanın çalışması takdirinde bu sefaletin artacağı neticesi çıkmazmı? İşte Hüseyin Rahmi Beyin çizdiği bir tabloyla kendi tezi aleyhine nasıl çalışmış olduğunu görüyorsunuz. Bir ihtiyaçtan doğan bu müşterek çalışma mazur görülebilir. Genç hanımın me'muriyetten alacağı maaşın beşde, altıda birile tutulacak bir hizmetçinin, onun evdeki işlerini kendisinden iyi görebileceğini, Hüseyin Rahmi Bey düşünmemiş olsa bile, seyircinin hatırından geçirmesine de mani olamıyor.

Hayatını kazanan, ailesinden hiç bir şey beklemiyen genç bir adamın ailesinden gizli evlenerek karısı ile, meşru olmıyan bir münasebette bulunur gibi gizliden gizliye görüşmesini de aklım almadı.

Birinci ve ikinci perdelerde mevzu bir komedi tarzında yürürken bir dereceye kadar daha canlı iken son perdede birdenbire melodramlaşınca büsbütün zaifleşiyor. Bu perdede vücuda getirilmiş olan tablo Hüseyin Rahmi beyin hâla Manakyan devrinin te'sirinden kurtulamamış olduğuna bir delildir. Eser bir va'z ve nasihat nutkile bitiyor ve kadının erkekleşmesine muarız olanlar bu perdeyi kapayan nutku hararetle alkışlayorlardı.

Ben, bütün samimiyetle, Hüseyin Rahmi Beyin roman vadisinden ayrılmamasını temenni ediyorum.

Mebrure hanımı rolünde Neyire Neyir hanım mükemmel bir tip yaşattı.

Ankara Ticaret mektebinde Güzel bir müsamere

«Köylü Kızlar» temsilinden bir sahne

Ankara Ticaret mektebinde dikkate değer zengin bir programla muvaffakiyetli bir müsamere verildi. Milli mevzular, iktisat ve yerli mallara ait numaralar yenilik bakımından örnek bir müsameredir.

Yüz elli talebenin heyecanla, gür sesle söyledikleri İstiklâl Marşı başlarken duvarda Gazinin büyük renkli resmi göründü. Dekorun, marşın verdiği heyecanla, alkışlarla salon çınlandı. Mektep müdürü Şevket Süreyya bey, mektebin terbiye ve ders usulü, çalışma kolları, iktisat ve yerli malları mevzuunun ehemiyeti, Gazinin işareti, büyük öncülüğü hakkında kıymetli bir konuşma yaptı, iktisat seferberliği manzumesi, ticaret mektebi marşı, monologlar, küçük Ertoğrulun para biriktirme hakkındaki sözü çok eğlenceli ve muvaffakiyetli oldu. Otuz dört mısra'lık bir manzume 34 talebe tarafından yeni bir tarzda hareketli ve heyecanlı bir şekilde canlandırıldı.

Müsamerenin en güzel numarası «Köylü Kızlar» dı. Mektebin kız talebesinden 35 hanım Milli kıyafetlerle, güzel biz şarkı söyleyerek ağır ağır salıneye, köy meydanına toplanıyorlardı, kimisi fanela örüyor, kimisi çorap örüyor, yün eğiriyor, ve bazısı dokuyordu. Salıne renk ve güzel kıyafet örneklerile bir kolleksiyona dönmüştü..

Artık mekteplermiz milli san'at, milli temaşa, milli kültür, milli eğlence yurtları haline giriyor. Bu, memleket için tebrike layık bir hadisedir.

YEŞİL KAPLI DEFTER

(Geçen nushadan devam) *Yazan:* **Y. K.**

.... olduğundan daha renksiz gördüğümü de nazarı dikkate almalı. Şampanya, çiçek ve vals insanı nasıl sersemletirse bu kayat değişmesi de beni öyle sersemletti. Her halde bu sersemlik te uzun sürmez, tatil ayları geçti. Gezmelerimiz, eğlencelerimiz bitti sayılır Artık evimizde yaşayacağız. Hayata karşı emniyetimi kaybetmiş değilim. Gerçi biraz endişeliyim, sinirliyim, etrafımda benim göremediğim daha bir takım çirkinlikler, pislikler var zannediyorum. Bu belki bir vehimdir. Maamafi ne olursa olsun korkuyorum. Ah beni himaye edebilecek emin, kuvvetli bir kimsem olsa...

3

16 Şubat 19 . .

Bugün babamın, kütüphanemizin karanlık bir köşesine atılmış bir resmini uzun uzun seyrettim. Ne olduğumu ve bahusus ne olacağımı onun halim çehresinde, tatlı siyah gözlerinde, acı bir gülümsemeye fark edilen mağrur ağzında aradım. Ona çok benziyorum. Babacığım hakkında hemen hiç bir şey bilmiyorum. O öleli o kadar çok zaman oldu ki, zihnimde ona ait pek az hatıra var. Hatta bunların doğruluğundan da emin değilim.

Annem ondan pek seyrek behseder. Babama dair bir şey sorduğum zaman onun gözlerinde adeta bir korku sezerim. Hemen daima « bilmiyorum, unuttum » diye cevap verir. Buna inanmak lâzım. Demek insan çocuklarının babası olan ve bu kadar tatlı gözlerle manalı bir ağza sahip bulunan bir insanı da unutabilirmiş ! Bilmem neden ben babamın çok ıztırap çekmiş olduğuna kaniim. Yaşamış olsaydı her halde onu çok sevecektim. Zaman zaman ihtiyacını hissettiğim emin ve kuvvetli himaye acaba onun kucağı ve kollarımıdır ?

Yine bana öyle gelir ki o sağ olsaydı beni küçük yaşımda gece mekteplerine atmıyacaklardı.

Kendi kendimden saklamağa ne hacet ? Benim büyük kusurlarım var : Kibirliyim, inatçıyım, titiz ve kindarım. Fakat bunlara mukabil bir de eyi huyum var : Kendimi dev aynasında görmekten hoşlanmam. Sonra hakikatten korkmam. Onun için açık söyleyim; mesut değilim ve olamıyacağım. Annem ve kardeşimle uyuşamadım ve uyuşamıyacağım. Yalnız birbirimizi sevmemekle kalmıyacağız, bir zaman sonra bir arada yaşamamız imkân haricine çıkacak. Ne yapalım tabiatlerimiz, huylarımız birbirine taban tabana zıt.

İlk günlerde onlar benimle gizli gizli eğleniyorlar, mektep çocuklarına mahsus acemiliklerime ve vahşiliklerime bıyık altından gülüyorlardı. Fakat şimdi iş değişti. Ben yeni muhitime alıştım. Herkesin beni beğendiğini gördükçe içlerinden kızıyorlar. Ellerinden gelse beni bir kaşık suda boğacaklar; hasılı aramızdaki uçurum günden güne derinleşiyor. Evet annemin, kardeşimin her şeyi bana batıyor: zevklerinden, eğlencelerinden, âdetlerinden, ahbaplarından iğreniyorum. Sahte nezaketlerine, hiç bitip tükenmeyen dedikodularına, mütemadiyen tuvaletten, şapkadan, terziden, modadan bahsetmelerine tahammül edemiyorum. Açıktan açığa birbirimize muharebe ilan etmiş olmamamıza rağmen mütemadiyen birbirimizi iğneliyoruz. İnsan dünyaya bir kerre geliyor, hayat kısa, yaşayacağımız günler sayılı... Böyle mütemadiyen birbirimize eza ve sıkıntı vereceğimize açıktan açığa ayrılmamız, herkesin kendi yoluna gitmesi daha akıllıca bir hareket olmazmı ? İnsanın kendi kayatına hakim olması, saadet ve felaketinden yalnız kendisinin mes'ul olması çok güzel ve çok asil bir şey., Fakat ne çare ki buna bende cesaret yok. Mektep beni o kadar korkak ve cılız yetiştirmiş ki,.. Kafeste büyütülmüş bir küçük kuş gibi yüksek göklere hasret çekiyorum. Fakat bir türlü kanatlarımı açıp kendimi hayatın havasına terk etmeğe kuvvet bulamayorum. Dönüp dolaşıp hep aynı noktaya geliyorum : Ah beni himaye edecek, elimden tutacak candan bir kimsem olsa... Günlar geçtikçe bu korkunun daha ziyade arttığını, bastığım, çamura daha ziyade saplandığımı görüyorum.

Galiba buradan kendimi kurtarmak için evlenmekten başka çare bulamıyacağım. Annemle kardeşimin de beni bir an evvel başlarından atmak istediklerini hissediyorum.

Evlenmek !. Halbuki benim ne güzel ruyalarım vardı. Annemin ve kız kardeşimin yanında ne tatlı bir genç kızlık hayatı geçireceğimi umuyordum. Buna emkân yok. Şu ha'de mutlaka evlenmek lâzım.

Öyle kızlar biliyorum ki kendilerine bir şemsiye veya çanta seçer gibi kolayca bir koca buluveriyorlar. Ben onlar gibi değilim. Erkekleri tanımak çok güçtür. Hele bizim kibar sosyetemizin erkeklerini... Onlar en adi bir meseleden bahsederlerken ciddimi yoksa şakamı söylediklerini bile insan fark edemiyor. Bir dafa bir baloda ismini unuttuğum bir genç mühendise rast geldim. Bana her zaman işittiğim budala salon sözlerinden büsbütün başka şeyler söyledi. Gayet canlı ve renkli sözler. Fakat ne çare ki ben meselâ bir fakir yol mühendisinin peşine takılıp vilâyet vilâyet gezecek bir kız değilim. İçinde yaşadığım âlemden tiskiniyorum, fakat ne çare ki bu âlem beni görünmez bağlarla kendine bağlamış bulunuyor. Bu âlemi sevmiyorum, fakat başka bir âleme de girersem sudan çıkmış balık gibi çarpına çarpına öleceğimi hissediyorum.

Demek ki evlenmek, hem de kendi yaşadığım âleme mensup insanlardan birile evlenmek mecburiyetindeyim. Ancak şuna kuvvetle azmetmiş bulunuyorum ki katiyen tanımadığım bir adamla evlenmiyeceğim. Sebebini bilmiyorum. Fakat yakından tanımadığım bir erkeğin karısı olmak fikri beni çıldırtıyor. Bizim sosyetemizde gerçi pek çok erkek var. Bunların bir kısmı da bekâr... Ancak şunu söylemeğe mecburum ki bir az zekâ ve izzeti nefis sahibi bir kız bunlarla arkadaşlık edebilir, dans veya kavga edebilir; fakat izdivaç aslâ... Tanımadığım bir erkekle evlenemem diyorum fakat onları tanımağa başladığım zaman ilk öğrendiğim şey sarhoşluk, kumarbazlık, çapkınlık, yalancılık gibi yenilip yutulmaz bir kusur oluyor. Hangisini biraz tırnaklasanız altından mutlaka iğrenç bir şey çıktığını görüyorsunuz. Bu halde ben ne yapabilirim, aradığım hüma kuşunu avlamak için hangi çareye baş vurabilirim?

İtiraf edeyim ki etrafımdaki insanlar arasında yine en zararsızı o defterimde bahsettiğim Adil ve Selim beylerdir. Hiç olmazsa birinin serveti, ötekinin nezaketi var. Fakat ne olursa olsun bunlardan birile evlenmeyi aklımdan geçiremem. Adil beyin maymun avurduna benziyen sarkık avurtları bana delicesine gülmek arzusu veriyor; fakat kanlı gözlerinin içimde uyandırdığı korku bu kahkahaları boğazıma tıkıyor.

Bu adamın sinsi sinsi etrafımda dolaşmasını çok garip buluyorum. Bazan bana baktığı zaman içimde isyan verici bir şüphe uyanıyor; utançtan ve hiddetten sarardığımı hissediyorum. Her halde bu Adil bey yakında benden güzel bir ders alacağa benzeyor.

Diplomata gelince, onun fazla nezaketi bazan içimde fazla şekerli tatlıların verdiği bulantıya benzer bir şey uyandırıyor. Onun tahammül edemediğim bir hali de evimizde her kesten fazla bir hakka sahipmiş gibi tavırlar alması ve her işimize karışmasıdır.

Gelelim Nihada... Bir kerre daha temin ederim ki bu güzel çocuğa karşı içimde hiç bir gayrıtabii his yok. Fakat Adil ve Selim beylerin hayali karşısında isyan ettikten sonra onun çehresini seve seve göz önüne getirmemeniz nasıl mümkün olur? Bu çocuk hem güzel, hem asil, hem de oldukça zengin. Fazla olarak iyi huylu ve iyi kalpli görünüyor. Pek fazla zeki değil, Fakat budala demek de doğrusu haksızlık olur. Onunla konuş-

Bir defa bir baloda ismini unuttuğum bir genç mühendise rasgeldim.

maktan hatta zevk alıyorum da diyebilirim. Bu çocuk, tahmin ettiğim gibi, beni almak isterse «hayır» diyemiyeceğim.

Nerede benim o eski hulyalarım? Nerede o yüksek zekâlı ve demir iradeli erkek ki beni hem himaye edecek, hem kendi seviyesine yükseltecekti? Evet boş hayal! Şimdi anlıyorum ki genç kızları yalnız kitap ve hulya ile yetiştirmek hemen hemen bir cinayettir. Onlara hayatın acı ve adi hakikatlarını da öğretmekten çekinmemeli.

Hasılı anlayorsun ya, zavallı Selmacığım, zor sıkı evleneceksin. Senin için başka bir yol yoktur. Yüksek ve kuvvetli bir adamla evlenemiyeceksin. Çünkü böyle adamlar senin sosyetenin yanından bile geçmez. Diğer taraftan aldığın mektep ve sosyete terbiyesi de senin salon adamı olmıyan bir erkekle evlenmene manidir. Bu Nihat gibi yüzünden ve sözünden oldukça hoşlanacağın bir gençle evlenirsen belki az çok mes'ut olursun. Az çok diyorum. Çünkü senin için tam saadet olamaz. Değilmi ki sen şu karanlık köşeden tatlı siyah gözlerile bakan, muztarip dudaklarile acı acı gülümseyen resmin kızısın.

Kardaşın Kudrete bakma. Onda bu resmin ne gözleri, ne de ağzı var. O bahtiyar olabilir.

Tayyareden Çıkan ve Biten Dâva

NAHİT SIRRI

Dikmen bağlarının Çankaya tarafına bakan sırtı üzerindeki en son köşktü. Ankaranın üstünde efsanevî bir kuş gibi tüneyen kale, buradan adeta alçak görünürdü ve bu köşkün geniş, bir tarafı tâ tepeye kadar uzanan bahçesinde ağaçların dalları temmuz günleri bile uzun zaman yorgun ve hareketsiz duramazlardı: hava öyle canlı ve rüzgârlı idi.

Bahçesi Dikmen bağlarının en yüksek noktasına varan ve eteğindeki yoldan asıl Dikmen köyünün merkeple şehre gelip giden insanları geçen bu beyaz geniş ve tek katlı köşkte, altı can yaşardı. Cemal bey, haremi Şayeste hanım, kızları Tezer hanım, oğulları Uluğ bey, aşçı ve hizmeçti Fatma kadın, onun kocası bahçevan Şaban ağa.

Cemal bey Ankaradaki devlet dairelerinden birinde büyük mevkili bir mühendisti. Demiryolları, köprüler ve tüneller üzerinde çalışıyor, sıksık iki üç haftalık teftişlere çıkıyordu. Elli ile elli beş arası, uzun boylu ve dolgun vücudu, çatık ve sert kaşlarının altında – bu çok garip bir tezattı! – yumuşak ve adeta mahçup bakışlı bir adamdı. Şayeste hanım kocasından on yaş kadar küçük olmakla beraber, gözlerinin kenarlarına ve ağzının iki yanına çizgiler gelmişti. Aynı zamanda kocası gibi onun da vücudu dolgunlaşmağa başlıyordu. Fakat senelerin zulmünden kurtulmak için bir çokları gibi güzellik müesseselerine sığındığı, onlardan imdat beklediği hiç vâki değildi. Kocasının kendisini ilk önce nasıl gördü ise daima öyle göreceğinden emindi ve hayatında bundan başka bir emeli de yoktu. Tezer on dokuz yaşını yeni bitirmiş, yirmisine girmişti. Sarısı biraz kızıl altınlara benziyen sarı saçlarının altında çekik yeşil gözleri, yunan heykellerinde görülen kusursuzlukta çekik bir burun, iki tarafının kıvrımları işlenmiş mücevher hissini veren kızıl dudakları vardı. Uluğun ise sade ablası değil, hem de ikinci annesi idi. Çünkü saçları yer yer ağarmağa başlayan Şayeste hanımın oğlu, dört yaşına yeni girmişti. Zevç ve zevce uzun zamanlar, «– Bir de oğlumuz olsaydı! –» demişler ve artık tamamiyle ümit kestikten sonra bu mazhariyete ermişlerdi.

Şaban ağa ile Fatma kadına gelince, ikisi de Bursa etrafındaki köylerdendiler. Otuz senedir evli bulunuyorlar ve tam on yedi senedir Cemal beyin evinde hizmet ediyorlardı. Tezere de, küçük Uluğa da adeta evlât muamelesi eder ve âile efradındanmış gibi muamele görürlerdi.

Cemal bey mühim bir mevki sahibiydi. Dolgun maaş alıyor, hesap ve kitabını da biliyordu. Bir çokların yaptığı gibi ağır faizlerle borç kaldırmadan, bankadaki parasının hatta bir miktarını alarak ta Yenişehirde güzel bir ev yaptırmağa kudreti vardi. Uzak Dikmenin tâ nihayetindeki bu ahşap ve tek katlı köşkte karısına ve kızına bir münzevi hayatı geçirtmesi, bir mecburiyetten ileri gelmiyordu. Hatta Şayeste hanım «– Acaba Yenişehir de mi otursak! –» diye ciddî surette düşünmüştü de. Lâkin çaylara, poker partilerine hevesli olduğundan değil. Fakat senenin hemen on iki ayını Dikmen bağlarının en geri köşkünde adeta manastıra kapanmış gibi geçiren bir genç kızın kısmeti nasıl çıkabilir? diye endişe ediyordu.

Lâkin Cemal bey kızının kusursuz güzelliğinden emin, bu kusursuz güzellikle mağrurdu. «– Merak etme, hanım, Tezer evde kalmaz! » diyor ve gülerek ilâve ediyordu:

« — Kızımı yirmi ikisine kadar yanımda bulundurabilmek için kabil olsa sizi daha uzak bir yerde oturturdum! Onu elimizden hemen kapacaklar, diye korkuyorum! »

*
* *

Korkusunda haksız değildi.

Tezer yirmi ikisine kadar babasının evinde kalamadı, daha yirmisini bitirmeden kocaya gitti.

Bu koca, yirmi sekiz yaşında, kendisi gibi biraz kızıl sarı saçlı, çok geniş omuzlu, mutlak bir sıhhat ifade eden pembe renkli ve bembeyaz dişli bir tayyare mühendisi idi. Ancak iki sene kadar evvel tahsilini bitirip Avrupadan dönmüştü. Tayyare tahsilini onun kadar derin ve esaslı yapmış pek az gencimiz bulunduğunu söylüyorlardı. Haylı zaman evvel ölmüş bir mülkiye paşasının oğlu idi. Üsküdarın bir mahallesindeki eski bir konağında oturan bir büyük annesi ve haylı uzak olmak şartiyle bir çok akrabası vardı. Bu akrabadan ikisi Ankarada, biri şehirde öteki de Dikmende oturuyorlardı.

Fakat genç adam, işi icabı, Eskişehirde bulunuyor ve yapyalnız yaşıyordu. Maamafi evlenmeğe de hiç niyeti yoktu. «–Fuat, artık seni evlendirelim. Vaktin geldi, geçiyor bile!» diyen akraba ve dostlarına:

« — Her halde on sene daha evlenmem, sonra düşünürüm. » demiş, sonra bir gün, muayyen bir sonbahar gününün muayyen bir saatinde, hatta saatinde de değil, muayyen bir dakikasında evlenmeğe karar verivermişti.

Çünkü o son bahar gününün muayyen saat ve hatta dakikasında, tıpkı hikâyelerde ve romanlarda olduğu gibi Tezere tesadüf etmiş ve eder etmez genç kızı sevmişti.

*
* *

Bu tesadüf bazı salon romancılarının kitaplarındaki an'aneye uygun bir şekilde bir çay daveti esnasında olmamış, tabir caizse daha az (asrî) bir şekilde olmuştu. Vazifesi icabı en çok Eskişehirde bulunan Fuat, gene vazife icabiyle üç dört gün için Ankaraya gelmiş, ve geldiğinden ancak bir iki saat sonra, bir kaç gazete almak için şehrin kitapçılarından birine gitmişti. Kitapçı dükkânının avuç kadar dar olan içi çok kalabalık ve çıraklar pek meşguldü. Bir kenara çekilip sırasını beklerken, düz mavi ve çok sade bir elbise giymiş narin bir kadınla birden alâkadar olmuştu. Tamamen arkasını dönmüş olduğu halde bu kadın kitapçı çırağiyle konuştuğu için, yüzünü görmüyordu ama, sesi Fuadi adeta sarhoş etmişti. O konuşurken, elinden tuttuğu küçük bir çocuk dalgın dalgın camekânları seyrediyordu.

Genç kadın;

— Hayır, bu resimler çok manasız, diyordu. Çocuğu biraz daha oyalandırabilecek şeyler olmalı Bir de ısmarladığım iki ktiap nasıl olur da halâ gelmez! Tam yirmi dört gün geçti!

Bu ses hakikaten musikiye benziyordu. Ve asıl güzellik, kadının bunu belki de hiç bilmeyişinde idi. «—Dinleyin. Tıpkı bir musiki gibi konuşuşum var!» diyen bir tavırla söylemiyor, çok tabiî bir eda ile, sırf karşısındakine meramını anlatmak için konuşurken sesi bir musiki oluyordu. Yüksek dağlardan çağlayan bembeyaz ve gümrah sular nasıl kendileri bilmeden berrak ve soğuksalar, mutena bahçelerden geçen ılık rüzgâr başdöndürücü kokularını nasıl fark etmeden taşırsa, bu ses de öyle farketmeden, hissetmeden, bilmeden bir musiki oluyordu.

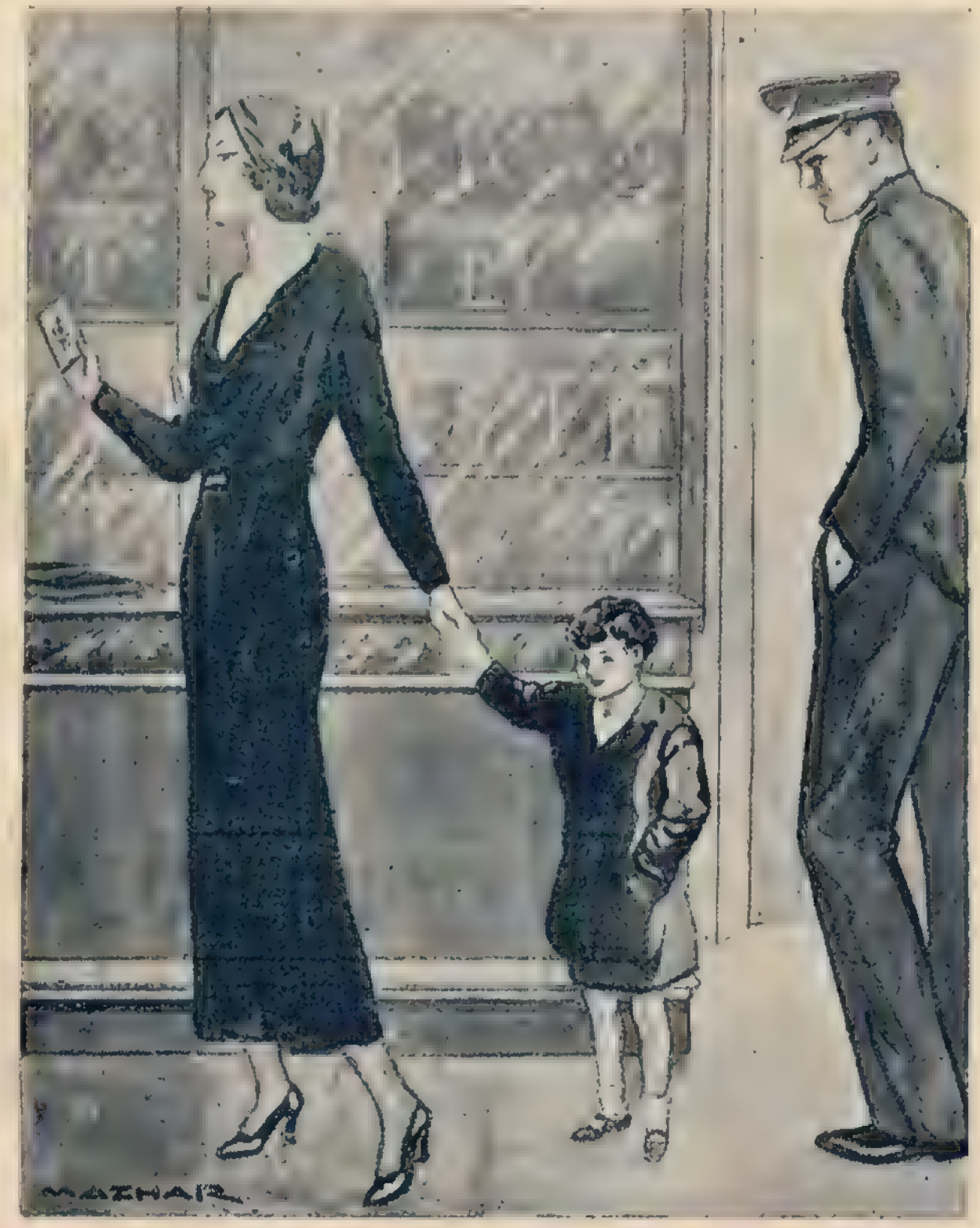

Tamamen arkasını dönmüş olduğu halde bu kadın kitapcı çırağile konuştuğu için, yüzümü görmüyordu.

Genç kadın yahut kız devam etmişti:

— Ne ise, bunu sarın, bari. Kitaplara gelince, gelecek hafta ineceğim. O zamana kadar gelirse saklarsınız.

Ve kitapçı çırağının yuvarlak ve kısa burnunu uzun uzun kaşıyarak bir türlü bitiremediği hesap kâğıdını biraz sabırsızlıkla alıp dönünce, Fuat onun yüzünü gördü.

Sonbahar gününün ancak hafifçe nemlendirdiği

(*Devamı 41 inci sahifede*)

Hans Andersen

Hans Kristian Andersen... Aramızda bu ismi bilip sevmiyenler nadirdir. Halbuki masallarile bize şimal memleketlerinin ruhunu, hatta kar ve rüzgârlarını tanıtıp sevdiren bu genç ve saf üsluplu muharririn hayatını bilenler hemen yoktur, denebilir. Bu sene yüz yirmi beşinci yıl dönümü tesid edilen bu sevimli şahsiyet hakkında bir kaç satır yazmak zahmete değer kanaatindeyim.

Andersen in hikâyelerinden en ziyade sevdiğim «Çirkin ördek palazı» dır. Mevzuu, bilmem, hatırlarmısınız: kuluçkaya yatan bir ördek nihayet civcivler çıkınca en büyük yumurtasından çıkan gayet çirkin bir yavrunun diğer güzel kardeşlerinin teşkil ettiği manzaranın ahengini bozduğunu görmekle dilhundur. Analık şefkati bu çirkin palazı sevmeğe, onu himaye etmeğe saik ise de kümes halkının, kusurlarını tezyifle gördükleri zavallıyı kanat ve gaga darbelerile canından bezdirmelerine mani olamaz. Gittikçe göğdesi ağırlaşıp boynu uzayarak acip bir şekil aldıkça kıyafetinden utanan ve arkadaşlarından istiskal gören palaz nihayet başını alıp kümesten kaçar. Birçok maceralardan sonra bir gün uzun boyunlu ve bacaklı, kâmil tavırlı kuşların bulunduğu bir göl kenarına gelerek korka korka yanlarına sokuluyor ve hörmetle karşılanıyor. Her taraftan yükselen alkış sadalarile şaşıran yavru nihayet işi anlıyor. Meğer çirkin ördek palazı güzel bir kuğu kuşu imiş.

Bazı aileler arasına bazan böyle çocuklar karışır. Kabiliyetleri mutat miyarı aştığı için anlaşılmayan bu malûllûklar, kendi seviyelerinde kimselere tesadüf nimetinden mahrum kalırlar, kendilerini benimsemeyen, ucube telakki eden nankör bir muhit içinde tıpkı ördek yuvasındaki kuzu yavrusu gibi hakir görülür ve ezilirler; istidatları körleşir, mahvolurlar.

Hans Andersen

Hans Andersen'in hayatı da az çok böyle başlamıştı. Çocukluğu basit ir muhitte mal rumiyetler içinde geçmiş, bütün dünya kendisini dâhi diye selâmlayarak, hükümdar saflarına oturduğunu değil ya, kendi memleketi halkına bile liyakatini teslim ettirdiğini göremeyen anacığı pek mütevazı folluğunda ne muhteşem bir kuzu yetiştirdiğini anlamadan gözlerini kapamıştı. Çünkü onun şöhreti evvelâ hariçte doğmuştu.

Hans Kristian Andersen 1805 senesinde Danimarka'nın Fionie adasının Odensée kasabasında dünyaya gelmişti. Anası besleme, babası kunduracı olup pek fakirane döşenmiş olan kulübelerinin bütün eşyası babası tarafından derme çatma yapılmıştı. Hatta en mühim parçayı teşkil eden karyola, üstüne tabutlar koymağa mahsus eski bir «catafalque» (bizim musalların muadili) tahtalarından yapıldığı gibi halâ ötesinde berisinde siyah çuha takıntıları görülürdü. Bu sefil meskende gayet saf ve samimî bir hava eserdi. Zaten Şimal memleketlerinin uzun kışları zarfında aile hayatı başlı başına bir şiir ve ahenk mecmuasıdır. Köşede duran çıkrıkların, ocakta kaynayan tencerenin, çocuğuna ninni söyleyen ananın,

kadınlara incil okuyan babanın muhtelif sesleri hep ayrı ayrı efsaneler fısıldar. Gölgeli gecelerde eşya uzar, kımıldar, âdeta insanla söyleşir; çeşit çeşit fikirler verir. Hayal ve şire son derece müsait olan bu muhitten Hans Andersen eserlerinin bütün füsununu almıştır.

Adi bir kunduracı olmayan babası ilmi sever ve nisbî tehaletine esef ederdi. Geceleri, büyük muharrir Holberg'in eserlerini ailesine okur, nasırlı ellerinde yonttuğu çam tahtalarından oğluna oyuncaklar yapardı. Hans için her şey hülya mevzuu olurdu. İsveçin fethine yürüyen Bernedot ordusu, 1811 de zuhur eden kuyruklu yıldız, köyün ufak meydanında kurulan iptidai tiyatro, hastâhanedeki bunak dedesini ziyaretler, bir canbaz tarafından kaçırılmış asil bir aile kızı olan mavi gözlü güzel ihtiyar ninesinin masalları, herkes... her şey...

Babasının eskilerinden bozma elbiseleri giyerek evvelâ sert ve yaşlı bir matmazel, sonra da oldukça cahil bir hâkimden okumağa giderdi. Yanlarına sokulmadığı arkadaşları kendisini sevmezlerdi. O kendi kendine gezer, efsaneler prenslerinin oğlu olduğunu tasavvur ederek kendi yarattığı bir hülya âleminde yaşardı.

İsveçe karşı Danimarka'nın müttefiki olan Napoleon'a büyük bir aşk ve hörmet besliyen kunduracı bir gün çoktan beslediği şan ve şeref arzusuna dayanamıyarak orduya iltihak etti. Pek çabucak sulhün imzasile emeline nail olamıyan biçare, ordu da kazandığı bir hastalıktan ölüverdi. Küçük yaşta yetim kalan Andersen'i, ekmek parası tedarik etmek üzre hali vakti yerinde ailelere çamaşıra giden annesi de bazan bütün gün, yalnız bırakmak mecburiyetinde kalırdı. Az zaman sonra annesinin genç bir kunduracı ile evlenmesi çocuğu büsbütün kendi haline bıraktı. Bu metrukiyet içinde kendisine hüsnü kabul gösteren bir papazın zevcesi ilk defa olarak ona Şekspir'i tanıttı. Bu adeta istidadını uyandırmak kabilinden bir şey olmuştu. On iki yaşındaki çocuk oyuncakları, bebekleri için piyesler yazmıya başladı. Bu bebekler için kostümler yapmakta da çok muvaffak olduğunu görenler terziliğe istidadı olduğuna hükmettiler. Zaten fakir çocukların ekmeklerini kazandığı yaşa geldiği halde hâlâ annesine bâr olan bu tenbel çocuğu herkes ayıplıyordu. Çırak olarak girdiği atelyede pek işe yaradığı yoktu. Yalnız dalgınlıkları, tiyatroya merakı ve bu hususta beslediği iddialar herkesi eğlendiriyor, kendisine biraz gülünç, biraz alımak, her halde gayrıtabiî bir mahlûk göziyle bakılıyordu. İnşat ve teganniye istidadı yüzünden de bazan aile müsamerelerine davet edilirdi. Hatta bir hayır sahibi, tahsiline medar olacak tahsisat verir ümidile çocuğu veliaht prens Kristian'e takdim ve tavsiye etmişse de prens anlamazlığa gelmişti. O aralık «Cendrillon» oynamak için Odensée ye gelen Teatr Ruayal'a adi bir figüran olarak girmiye muvaffak olan çocuk artık sahnede kararını verdi. Annesinin evini terkederek Kopenhaga taliini denemiye gitti. Sırtında babasının eski bir redingotundan yapılma bir kostüm, koltuğunda bir kâğıda sarılmış ve sicimle bağlanmış çamaşırları, cebinde bir avuç bozuk para ve Odensée deki ihtiyar kitapçının meşhur dansöz Mlle Sehall için verdiği tavsiye mektubu bulunduğu halde yola çıktı. Kopenhagda büyük bir felâketle karşılaştı. Meşhur dansöz kitapçıyı tanımıyordu ve delikanlının dansteki maharetini kendisine göstermek hususundaki ısrarlarını deliliğine hamlederek huzurundan kovdu. Hans şimdi yabancı bir şehirde yalnız kalmış, marangoz çıraklığı ederek ancak barınacak bir yer ve ölmiyecek kadar nafaka temin ediyor, bundan da ara sıra tiyatroya gidip en ucuz yerinden de olsa hayal sermayesini artırmak için beş on para tasarruf ediyordu. Çocuk ümidini kesmiyor, yavaş yavaş oyuncular âlemine sokuluyor, figüran olarak iş buluyordu. Takdim edildiği konservatuvar direktörü Siboni kendisine sathi bir alâka göstermiş, şarkı ve dans mekteplerine devamına delâlet etmişti.

O zaman Andersen on altı yaşında idi. Halâ bebeklerle oynamakla beraber kütüphaneleri dolaşmaktan da geri durmıyordu. Cepleri eski gazete parçalarile dolup kabaran bol siyah elbisesi ve sokakların sularını eme eme şişen eski kunduralarile eğlenmek ve bu fakir çocuğu ellerinde bir oyuncak gibi kullanmak istiyen «cemiyet» halkı kendisini evlerine çağırarak şarkı ve şiir okuturlardı.

Hans o kadar cahildi ki bütün bildikleri bir araya toplansa bir ilk mektep talebesine bile yetişmezdi. Köyünde yalnız okumak ve yazmak öğrenmişti. Çıktığı tiyatro salnelerinden de bir şeyler kapmamış değildi. Karma karışık okuduğu kitaplar da biraz yardım etmişti. İşte bu kadar. Fakat onda cahillere mahsus bir itimadı nefs vardı. Yazıp iftiharla tiyatro müdürlerine götürdüğü haileler kavait ve imlâ yanlışları işaret edilerek tezyifle kendisine iade edilirdi. Nihayet anladı ki yazmak için bilmek te lâzımdır, ve öğrenmiye karar verdi. O sıralarda kendisini himaye eden bir zat, Jonas Collin, kral Altıncı Frederik'ten evvelâ bir kollej, sonra da bir diğeri için tahsisat temin etti. Koca delikanlı en küçük sınıfların en arka sıralarında yeniden işe girişti ve sarsılmaz bir aşk ve azimle çalışmıya, kaybettiği zamanı telâfiye koyuldu.

1828 de, 23 yaşında şehadetnamesini aldı ve ilk şiir kitabını neşretti. Büyük ve muhterem bir şa'r olmıya ahtetmişti. Şekspir'den sonra Valter Skota Hofmana tapardı. Artık yazılarile alâ küllühaekmeğini çıkarmıya başlıyordu. Paraca fakir oll

duğu kadar ümitçe zengindi. Sevdiği kızın başka birisine bağlanarak kendisine yüz vermeyişinden çok bedbaht oldu ve seyahatle kederini avutmayı düşündü.

Andersen zaten seyahat meraklısı idi. Ta o zamandan bu kunduracı oğlunun bir gün memleketine ne kadar şeref vereceğini umumi tezyif ve tenkitler içinde sezmiye muvaffak olan Frederik seyahatları içinde ondan yardımını esirgemedi. 1831 de şair Almanya'ya giderek «Gölgesini kaybeden adam» müellifi Samiso ile tanıştı. 1833 de Avrupayı kâmilen dolaştı.

Paris'te büyük artistlerle görüştü ve adeta tapındığı Enri En'e mülaki oldu. Fazla canını sıkan Viktor Hugo kendisini entari ve terlikle kabul etti. Vandom sütununun rekzini gördü. İsviçreyi gezdi, İtalyaya geçti. Orada Rafael'in küllerinin naklinde bulundu, ve Malibran'ı dinledi. Bavyera ve Avusturya tarikiyle dönerken şairlere, Münih'te filozof Şeling'e, Viyanada Vals Kralı Straus'a takdim edildi.

O sene Laypzik'te Mendelson tarafından öpülecek, İstanbula ve Yunanistana gidecek, Fransa'da büyük tezahurat görecektir. O zaman artık meşhurdu. Hugo, Lamartin, Duma, Vinyi, Balzak onu küfüv bulmuşlardır. Küçük Alman prensleri kendisini saraylarına davet ediyorlar, Viyana'da List onu konserlerine çağırıyor, Londra'da Çarls Dikins ile ahbap olmuştur. 1848 de prens Lui dö Bavyer'e misafir oluyor. O aralık Rişar Vagner namında birisinden bahsolunuyor ama Andersen «çok yüsek» bulduğu bu bestekâra ısınamıyacak derecede köylü kalmıştır.

Andersen seyahat ederken bile yazıyor. Telifatı pek muazzamdır. Her seyahat dönüşünde tabie bir çok iş verirse de kârı azdır. 1834 te yazdığı «İmprovisateur» nam kitap Mme dö Stael'in Kor'ine teşbih edildiği halde, fransızca, almanca ve ingilizce olmasına rağmen kendisine ancak on dokuz lira temin etmiştir. Danimarka efkârı umumiyesi lakayt veya muhasımdır. Kralın verdiği senevi 200 spesi'lik bir tahsisat ancak onu ihtiyaçtan koruyor. Sıra ile yazdığı eserler fena tenkitlere, hücumlara uğrayor, hatta o derece ki, hasımlarının haksızlığına kani olan Andersen 1844 te bir hileye baş vuruyor ve «Lolusanın yeni odası» nam piyesi isimsiz olarak oynatıyor. Alkışlar ve takdirler göklere çıktıktan sonra hakikat anlaşılıyor ve muhalifleri bozuluyorlar. Andsrsen'in masallarına varıncaya kadar her eseri Danimarkada garip bir surette hırpalanıyor. Müellifin *kudretini* küçültmek için *serki tabiisinden* bahsediliyor. Hikâyelerini çocukların anlayamıyacağı, sevemiyecegi, esasen ahlâka muzır oldukları iddia ediliyor. İşin iç yüzü ise kralın teveccühü yüzünden adi bir kunduracı oğlunun saray mahafilinde kibarların fevkine çıkmasından doğma hasettir. Andersen Altıncı Frederik ile yemek yiyor, sekizinci Kristian kendisini kaplıcalara beraber götürüyor ve kraliçenin mahremiyetine sokuyor. Seyahat masrafları hazineden çıkıyor ve bütün Avrupadan bir şeref ve şöhret tufanı yükseliyor.

Bu gibi haller sathi insanlarca kin ve hasetsiz kaydedilemez: Her sene Miladı İsa yortusunda intişar eden yeni bir kitabı hemen dünyanın bütün lisanlarına tercüme ediliyor, haricin takdir ve hürmeti muharririn kendi vatanında gördüğü haksızlığı telâfi ediyordu.. Meşhur ve muhterem bir adam olmak emeli, mütevazı menşeine, ve her türlü maniaya rağmen tahakkuk etmişti.

İhtiyarlığını mes'ut ve sakin geçirdi. Şöhreti hakkında anlatılan hadiseler çoktur: Skoçyada seyahat ederken kaybettiği bastonu Edenburg'da sadece «Danimarkalı şair H. C. Andersen» adresile kendisini bulmuştur. Drest'te bir gün sokak ortasında bulduğu sökülmüş bir fidanı yerden alıp dikivermiş. Bir kaç sene sonra oraya avdet ettiği zaman ağacın tutup büyüdüğünü, etrafına ufacık bir bahçe ve yanına bir yol yapıldığını ve «Danimarkalı şairin ağacı» diye bir levha asıldığını görmüştür.

Her gittiği yerde zamanın büyükleri ve meşhur simaları tarafından bir kardeş gibi karşılanır ve masallarını kendi ağzından dinlemek üzere davet edilirdi.

Andersen 1875 te Beligheđ'de öldüğü zaman bu sert ve iyi kalpli ihtiyara bütün Avrupa çocuklarının büyük babası denebilirdi ve el'an da öyledir. Çocukluk senelerimizin bütün hülyalarını, rüzgâr eserken ocak başının şiirini, duygu ve düşünce inceliklerini, ihtiyarlığın meraretini hafifleten, teselli veren her şeyi onun masal kitaplarından aldık.

Yeni Yılı Beklerken

Hatıra defterime:

Bir yıl daha eridi, biraz daha çöktüm ben,
Alnımı bu son seneden kazandı bir iz daha
Titreyerek bir yaprak düştü bugün ömründen
Duymaksızın gönülden sevinçli bir kahkaha

Gözlerimi sırladı, her kederden kalan nem,
Gönlüm yavru kuş gibi, heran çırpındı durdu,
Bu gün yeni bir ufka irişirken son senem,
Bin hatıra saklıyan kalbim coştu, kudurdu.

Bu yıl yine gönülden yorgunum bilmem neden?
Bilmem niçin ruhumun azap çekmek sırası,
Yeni yılı beklerken yaşadığım seneden:
Defterime çizdiğim bir gönül hatırası..

Emin Halil

Zehirli Gazdan

Korunmak için saklanacak yerler

Geçen gün Pariste gösterilen mahruti damlı bir evin etrafında bir küme heyecanlı halk toplanmıştı. Mucidin izahatına göre bir zihirli gaz hücumu esnasında bu evler gayet küçük bir yer içinde pek çabuk kurulabilirmiş.

Böyle bir ev sahibi çimentodan yapılmış bu eve dolup ta, hava ile tazyik edilmiş kapısını kapadılarını oksijen âletlerile mücehhez olarak, saatlerce hatta, günlerce içerisinde yaşayabilirlermiş.

Fransızlar bu zihirli gaz hüceresi meselesini o kadar ciddî telakki etmişlerdir ki daha şimdiden, bir çok dükkûnlarda, gaz maskeleri satılığa çıkarılmış, ve yapılan reklamlarda: «En iyi Noel hediyesi..» diye kaytolunmuştur.

Almanyada, halkı gaz tehlikelerinden korumak ve onlara korunmak çarelerini öğretmek azmile, millî bir seferberlik açılmıştır. Rusya yeni yapılan binalarda yapılan oda mikdarınca imkân nispetinde mahzenler ve gazdan müteessir almayacak fennî teşkilâtı haiz odalar inşasını mecburi tutmaktadır. Avrupayı böyle, (gaz-taraftarı) yapan nedir? Bir askerî fransız müşahidinin işaret ettiği gibi: tayyarecilikte atılan seri adımlar; hava hücumlarile, ve muharebe hudutlarından uzakta gaz bombalarile şehirleri tehdit tehlikesinin vücut bulduğunu gösteriyor. Eğer yeni bir harp çıkacak olursa, harbe bilfiil dahil olmayan siviller, eskisinden daha şedit, daha müthiş tehlikelere maruz kalacaklardır. Böyle bir tehlike ile yüz yüze gelen bir çok Avrupa şehirleri, sivilleri korumak için, tedbirler arıyorlar.

Bir devekuşu yuvasında on, on beş yavru birden yetişir. Yavrular pek çirkindirler, sesleri de pek sevimsizdir.

Deve Kuşları

Afrika çöllerinde zevcile birlikte film çeviren meşhur seyyah Mrs. MARTIN JOHNSON bu garip kuşlar hakkında şayanı dikkat malûmat vermekle beraber bazı hoş fıkralar hikâye eder.

Bir arkadaşımız Afrikada Kaisoot çölü kenarındaki evine bizi öğle yemeğine davet etmişti. Kilere gitti, bir elinde bir hazırlop yumurta, öbür elinde bir çekiç olduğu halde avdet etti. Çekiçle yumurtanın kabuğunu kırdı. Üç kişi o yumurtayı yedik. Pek de lezzetliydi, fakat hepsini bitiremedik. Devekuşu yumurtası idi. Öyle bir yumurta tam bir günde pişer.

Ossie ile Oskar da bunun gibi yumurtalardan çıkmışlardı.

Babaları toprakta bir delik kazarak etrafına birkaç değnek yığmıştı. Dişi kuşlar gidip gelip oraya yumurtlayorlardı. Yuva dolunca birisi kuluçka yattı. Dişi kuşların tüyleri toprak renginde olduğundan gündüz yatarlar. Erkeğin tüyleri siyah olduğundan yatmak nöbeti gecedir.

Bu suretle düşmanlar tarafından görülmek ihtimali azalmış olur.

Kırk gün kuluçka yatıldıktan sonra yavrular çıkar, hemen yem aramak üzre toprakları kazmaya başlarlar.

Güzel bir havada çölde otomobille gezdikten sonra bizim kampa avdet ediyordum. Uzak ufuklara kadar uzanan nihayetsiz ovanın, ve güneşte parlayan kumların manzarasını seyretmek için pek yavaş gidiyordum. Havada hiç bir hareket yoktu. Etraftaki derin sükûtta motorun sesinden başka şey işitilmeyordu. Ara sıra minimini bir kasırga kumlar ile tozları emerek havada yükseliyordu. Bazan böyle kumdan müteşekkil altı kasırga birden, sarı dumandan ibaret birer sütun gibi, toprakların üzerinden sürüklenip gidiyorlardı.

Dişi devekuşunun tüyleri toprak renginde olduğu için gündüz yuvanın üstünde o yatar.

Mrs. Martin Johnson'dan

Nakleden :

SENİHA SAMİ

(Yukarda) : Mrs. MARTİN JOHNSON filim çevirmek üzre çölde dolaştıktan sonra kampa avdet edince devekuşu yavruları kendisini büyük bir sevinçle karşılarlardı.

(Aşağıda) : Erkek devekuşunun rengi siyahtır. En güzel tüyleri kuyruğundadır. Bunları yelpaze gibi açabilir.

Birden bire gözümün önünden iki siyah gölge geçti. Başımı kaldırdım. Bir çift kartal yere iniyorlardı. Biri, yüz adım ileride bir yığın sarı yaprak üzerine kondu, pençesinde bir kuş yakalamış olarak tekrar yükseldi. Bir ağaç dalına kondu, kuşu paralamağa kazırlanırken ben öyle hiddetlendim ki hemen tüfeğimi aldım, vurdum. Kartalla birlikte bir devekuşu yavrusu yere düştü, Yan tarafında bir yara vardı.

Öteki kartal halâ havada dolaşıyordu. O yaprak yığınında ne var diye merak ettim. Gittim, baktım. İki devekuşu sür'atle koşarak kaçtılar. Yuvada yalnız iki yavru vardı. Her halde o ana babanın pek kayıtsız oldukları belliydi; çünkü ekseriya devekuşu yuvasında on, on beş yavru birden yetiştiği halde onların ancak üç yavrusu kalmıştı. Devekuşları her ne kadar aptal olsalar da ekseriya yavrularını şiddetle müdafaa ederler. Bunlar ya fazla budalaydılar, ve yahut otomobilin ve tüfeğin sesinden büsbütün sersemlemişlerdi.

Yavruları orada braksam hiç şüphesiz onları da kartallar ve yahut sırtlanlar parçalayacaktı. Bu hayvanlar devekuşu yavrusunu pek lezzetli bulduklarından çölde daima bunları gözetlemektedirler.

Acıdım, üçünü de bizim kampa götürdüm. Yaralısı öldü, fakat ötekileri besledim. Tahta sandıklardan bir kümes yaptırdım. Yemeklerini kendim verirdim. İki hafta içinde bana öyle alıştılar ki artık dışarı koyvermeye başladım. Köpek yavrusu gibi arkamdan koşarlardı. Halleri pek hoşuma gidiyordu, fakat sesleri pek çirkindi. Büyük devekuşlarının sesi de âdeta arslanı andırır. Su başında toplanan hayvanları filme çekmek üzre ilk defa yalnız gittiğim gün, bir çalılıkta gizlenmiş olarak beklediğim sırada arkamdan tıpkı arslan sesi gibi bir gürültü işittim, fena halde korktum, hemen yüzü koyun uzanarak hiç kımıldamadan yattım. Nihayet zevcim gelince beni bu gülünç vaz'iyetten kurtardı. Meğer beni korkutan arslan değil; miskin bir devekuşu imiş. Zevcim benimle pek ziyade eğlendi. Fakat her halde yabani devekuşu da korkunç bir hayvandır. Öyle kuvvetlidir ki bir tekmede bir insanı, hatta bir atı öldürebilir. Hem öyle budaladır ki ne yapacağı hiç belli olmaz.

Bir deve kuşu yüz kilo gelir; kuşların en büyüğüdür. Çölde yaşar, ve orada ne bulursa yer: yaprak, ot, tohum, meyve, böcek. Halbuki bunlar çölde hiç de mebzul değildirler. Susuzluğa da günlerce dayanabilir. Bunun içindir ki binlerce senelerden beri devekuşu ismi verilmiştir.

Bizim Ossie ve Oskar da ne bulurlarsa yutarlardı. Bir gün bir ağacın altına oturmuştum. Zevcim ile benim çölde giydiğimiz haki elbiselerin düğmeleri eksildiğinden tamir ediyordum. Bir aralık bizim zencilerin kavga ettiklerini işittim. Ne oluyorlar diye bakmak üzere aşçının çadırına gidip gelinceye kadar devekuşları dikiş sepetine hücum etmişlerdi. Ben onları ürkütmek için ellerimi çırparak haykırınca kaçtılar; fakat Oskar, tamir ettiğim gömleği sürükleyip koşuyordu. Ben tekrar haykırınca bıraktı, fakat dikmekte olduğum düğmeyi yutmuştu. Sepetteki düğmelerden de yarım düzüne eksikti. Yerde parlak bir şey gördüler mi, demir olsun, çakıltaşı olsun hemen yutarlar. Bunu yalnız budalalıklarına atfetmemeli. Hazmı kolaylaştırmak için katı şeyler yutmaya ihtiyaçları vardır.

Bir de Teddy isminde bir şempanze maymunumuz vardı. Devekuşlarile hiç geçinemezdi. Bir gün maymun güneşte yatmış uyurken başına beyaz kanatlı bir böcek kondu. Oskar hemen böceği kaptı ve böcekle birlikte maymunun başından bir tutam saç yoldu. Bu suretle uykudan uyandırılan Teddy hiddetinden çıldırıyordu. Bir sopa kavradı, yaramazın arkasından koştu, fakat yetişmek mümkün değildi. Biçare Teddy sopasile toprakları savurarak ve haykırarak bir müddet hiddetini yenemedi.

Film çevirmek üzere çölde dolaştıktan sonra avdet edince kuşlar beni büyük bir sevinçle karşılarlar, çirkin sesleriyle haykırırlardı. Öyle kolay alıştıklarına şaşıyordum. Yabani devekuşları pek ürkektir. Hakları da var. Binlerce senelerden beri insanlar bunları güzel tüyleri için avlamışlardır. Kadim Babillilerde devekuşu tüyleri saltanat alâiminden olduğundan ancak padişah hanedanına mahsustu. Devekuşu tüyleri Hazreti Süleymanın sarayını süslemişler; Kleopatra, Nil sahillerinde bunlarla yelpazelenirdi.

Avcılar ata binerek devekuşunu mızrak, ilmik, ok ve tüfenkle kovalamışlardır. Bu avlar her halde pek heyecanlı olmalıydı; çünkü devekuşları dehşetli koşarlar. Ben bir gün otomobille kovaladım. Eğer doğru koşaydılar yetişemiyecektim; fakat öyle budaladırlar ki sağa sola sapmak kaçıyorlar ve bunun için tutulabiliyorlar. Her ne kadar uçamazlarsa da koşarken kanatlarını çırpmaları sür'atlerini tezyit eder. Bir adımda yedi sekiz metre mesafe katederler. Umumiyet üzere insandan ürkerlerse de icabında pek cessurdurlar ve dehşetli dövüşebilirler. Belki bu sebepledir ki çölün sair hayvanları kendilerine hürmet ederler. Su başında çok dafa gördüm, suyun etrafında hayvanların envai toplanmışken bir deve kuşu sürüsü, birer birer yürüyerek gelirler, hemen öteki hayvanlar onlara yol açarlardı.

Erkek deve kuşunun en güzel tüyleri kuyruğundadır, ve bunları yelpaze glbi açabilir. Gözleri iri ve kahve rengidir. Boyu 2,75 metre kadardır.

Bizim küçükler büyüdükçe yaramazlıkları da artıyordu. Bir gün ben uyurken ikisi birden göğsüme çıkmışlar. Bir feryatla uyandım, onlar da benden ziyade korkarak kaçtılar.

Artık Amerika'ya avdet etmek zamanı gelmişti. Zevcim benimle eğlenerek kuşlarımı beraber götürmemi tavsiye etti. Bir deve kuşu seksen sene yaşar. Öyle uzun müddet onlarla meşgul olmak, iki kocaman deve kuşunu peşime takarak Amerika sokaklarında dolaşmak mümkün miydi? Zevcim: «O halde, diyordu, Afrika'da kalarak deve kuşu çobanlığı edebilirsin.» Eski zamanlarda devekuşu tüyü şimdikinden bile daha makbul olduğu devirlerde, Afrika'da devekuşu çiftlikleri vardı. Zenci çocukları yuvalardan yumurtaları toplarlar, kuluçka makinesinden yavrular çıkarırlar ve sonra çölde gezdirerek otlatırlardı. Kuşların dikkatini celbetmek için bir kırmızı peştemala sarılırlar, ellerinde de kocaman bir şemsiye tutarlardı.

Benim o kılıkta çöllerde dolaşmıya hiç niyetim yoktu. Bakılmıya alışık olan küçükleri de çölde terk etsem helâk olacakları muhakkaktı. Nihayet ikisini de otomobile bindirdim, tanıdığım bir çiftçiye teslim ettim. Orada iyi bakılacaklarından emindim.

Kızaklı Tekneler

150 Mil Süratle Gidiyor.

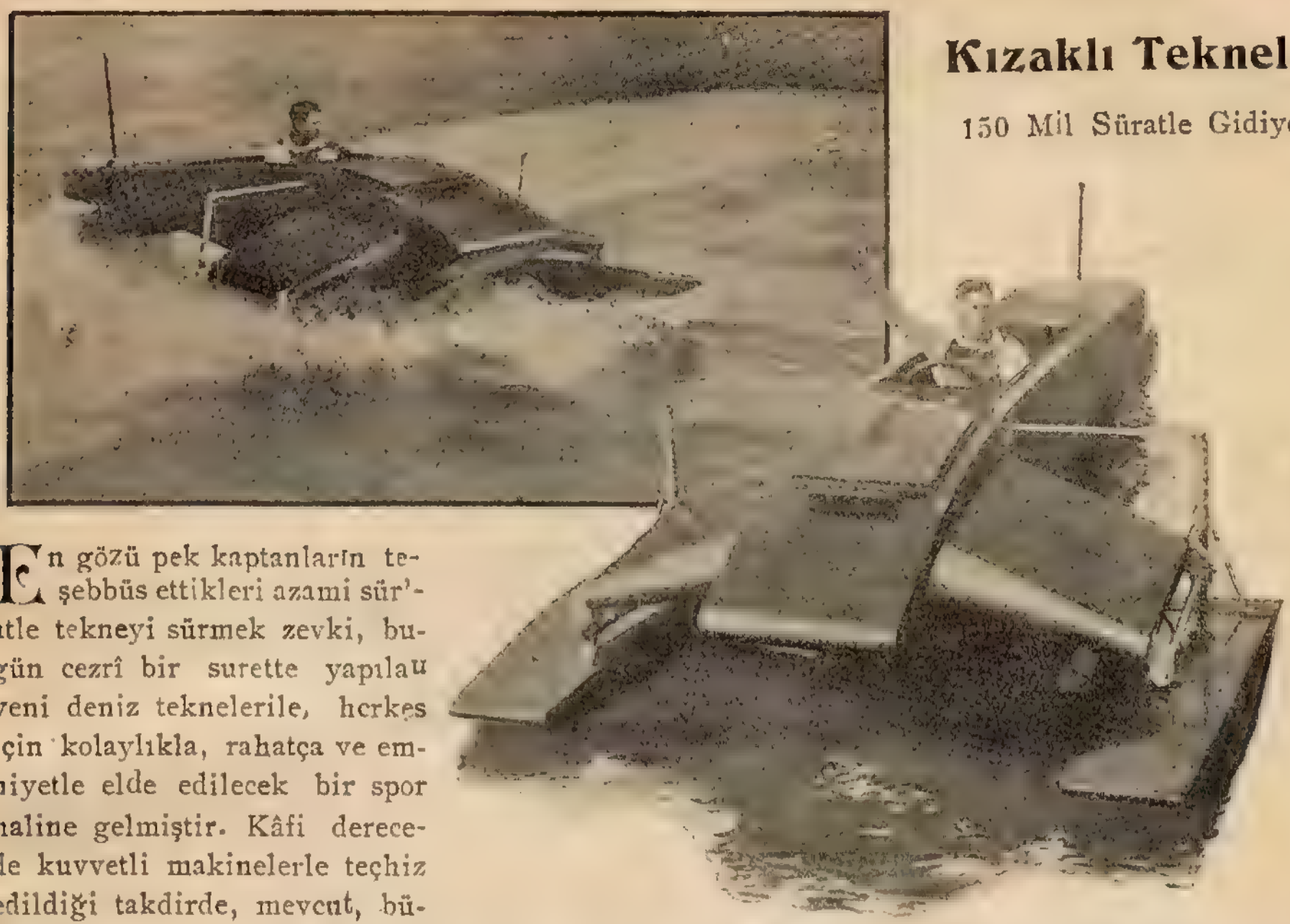

En gözü pek kaptanların teşebbüs ettikleri azami sür'atle tekneyi sürmek zevki, bugün cezrî bir surette yapılan yeni deniz teknelerile, herkes için kolaylıkla, rahatça ve emniyetle elde edilecek bir spor haline gelmiştir. Kâfi derecede kuvvetli makinelerle teçhiz edildiği takdirde, mevcut, bütün rekorlar kırılarak saatte 150 mil yapılacağı ümit edilmektedir. Son tecrübesinde, tayyareyi andıran bu teknenin bütün sür'atile kaymasına rağmen ümidin fevkinde dayanıklı olduğu görülmüştür. Devrilmeden boylu boyunca viraj yapması, seyirciler arasında bulunan deniz mütehassıslarını hayrete düşürmüştür. Bu teknenin mucidi olan ve meşhur denizaltı gemileri yapıcısı Tomas Leyk, yeni icadının, bir çok tehlike ve rahatsızlıkları defedeceği iddiasında bulunuyor. Tekne satıhta üç kızağın üzerinde durmaktadır ve hareket esnasında da yalnız bir pusluk suyu çekmektedir. Öndeki çift kızağın geniş kemeri, sağlamlığını ispat eder. Dümenci, dümeni çevirince arkadaki kızak dümen vazifesini görür. Ayni zamanda, birbirine bağlı manivelalar vasıtasile de ön kızaklar kendi kendine yaslanarak dönmeğe yardım ederler.

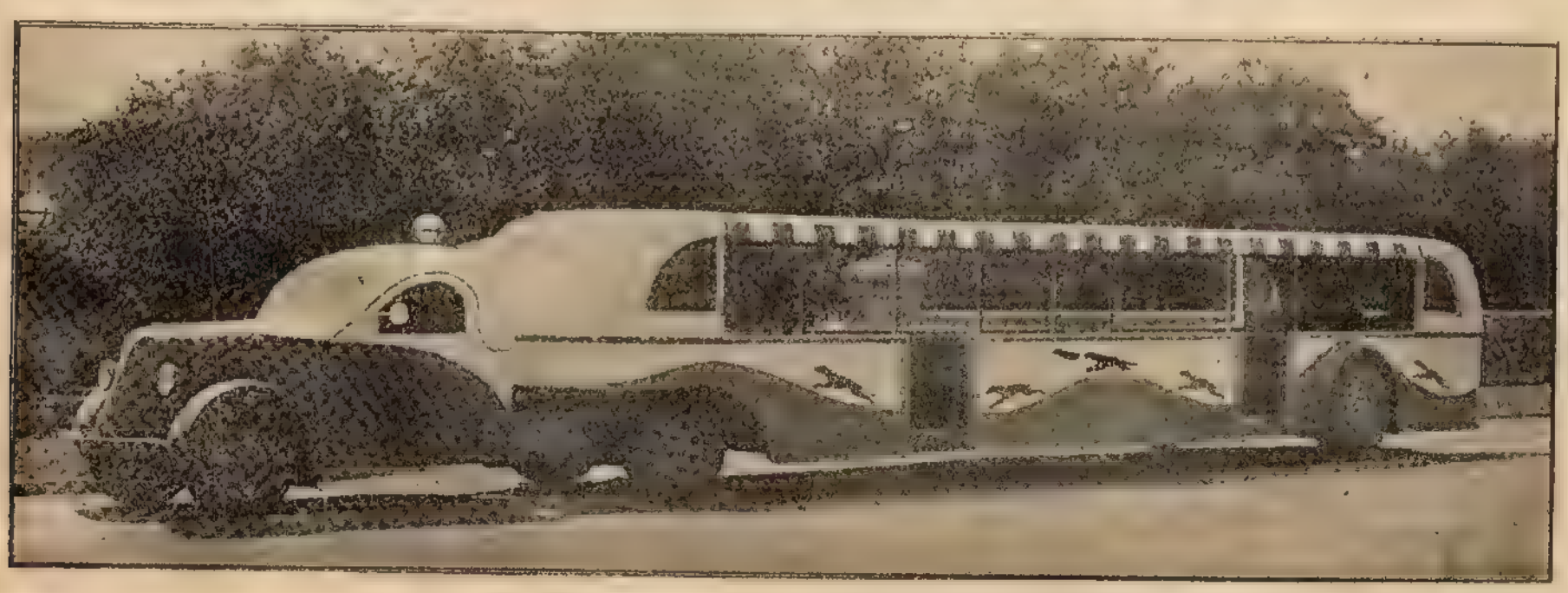

Yirmi metre uzunlnğunda ve 95 yolcu taşıyabilen yeni otobüsler. Manevresi ve idaresi gayet kolaydır.

Doymak ve Beslenmek

«*Good Housekeeping*» *den*

Dr. WALTER H. EDDY

Dar bütçelerle idare edilen sofralarda hububata geniş bir yer ayırmalıdır. Bu suretle az masrafa mukabil çok gıda temin edilebilir. Doymakla beslenmek arasındaki farkı ehemmiyetle tanımalı ve evvelâ şu hususlarda malûmat edinmelidir:

1— Hububatın tatmin ettiği ihtiyaçlarımız hangileridir?

2— Hububatın eksik bıraktığı ihtiyaçlarımızı hangi ucuz madde ile telâfi edebiliriz?

Bu pek kolay birşey değildir. Ara sıra bir şeyi yemek ve tavsiye etmek moda olur. Sonra bu unutulur « her derde deva olarak » yeni bir şey keşfedilir. Bu hususta en kestirme yol evvelâ hububatın ihtiva ettiği muhtelif eczayı iyice öğrenmek, sonra vücudumuzun ihtiyaçlarını bellemek ve ona göre mukayeseli yemek listeleri tertip etmiye alışmaktır.

Sizin için tertip ettiğimiz şu cetvelin bu hususta çok işinize yarıyacağından eminiz.

Yalnız hububat ile beslenmek, mümkün bile olsa, her halde pek hoş değildir. Yalnız evvlce dediğimiz gibi hububat yemenin keseye olduğu kadar sıhhate de yardım edeceğini unutmamak lâzımdır.

Evvelâ vücut dediğimiz makineyi işletmek için lazım olan *kalori* yi ele alalım. Günde 2500 kaloriye mühtaç olduğumuzu farzederek önümüzdeki cetvele göre bir libre yulaf unu 1811 kalori ihtiva ettiğine bakılırsa 1.038 libre yulaf unu ile kalori ihtiyaçlarımızı giderebiliriz. Amma biz bunu hububatın bir türlüsüne bağlamayıp da bir iki çeşitle işimizi görürüz. Bir de vücudumuzun yalnız kaloriye ihtiyacı yoktur.

Hububatın mugaddi maddeleri

Hububat	Su	Protein	Yağ	Fibrin	Şeker	Maden	Kalori
Mısır unu	12.5	9.2	1.9	1.0	74.4	1.0	1620
Yulaf	7.3	16.1	7.2	0.9	66.6	1.9	1811
Pirinç	12.34	7.18	0.26	0.4	79.36	0.46	1562
Çavdar	11.4	13.6	2.0	1.8	69.7	1.5	1626
Çavdar unu	12.9	6.8	0.9	0.4	78.3	0.7	1588
Buğday unu	11.3	13.3	2.2	1.9	69.5	1.8	1628
Buğday	11.4	13.8	1.9	0.9	71.0	1.0	1630
Nişasta	12.0	11.4	1.0	0.3	74.8	0.5	1610

Şimdi proteinden proteine fark var. Meselâ hububattaki protein ihtiyaca yetmez ve her hangi un ne kadar ince öğüdülmüş ve tasfiye edilmiş olursa o nisbette protein kıymetini kaybeder. Süt, yumurta ve etin proteini mükemmeldir. Skoçyalılar yulaf unundan yaptıkları millî çorbalarına süt ilâve etmekle onu tam bir gıda haline getirirler. Balığın da proteini boldur.

Diş ve kemikler için kireee ve fosfora, kan için çeliğe mühtacız. Sair madenî maddeler lâzımsa da başlıca olarak bu üçünü ele alalım. Hububat bu hususta gayet zengindir. Yalnız hububatın un haline getirilirken bu hassalarını oldukça kaybettiklerini unutmıyalım. Bir de hububatın ihtiva ettiği fosfor nisbetinde kireç bulunmadığından bu başka suretle telâfi edilmezse bazılarının o kadar şikâyet ettiği mide ekşiliklerine yol açacağını da haber verelim.

Kireç menbaı olarak en iyi tanınmış gıdalar sırayle süt, yeşil sebzeler ve meyvalardır.

Çeliğe gelince, hububatı bütün yiyemediğimiz takdirde, öğüdülerek kayb ettikleri çelik muhteviyatını da et, ıspanak, lahana, pancar yaprağı v. s. v. s. ile ikmal edebiliriz.

Hububatın (C) ve (D) vitaminleri hiç yoktur, (A) vitaminleri de pek azdır. Halbuki bunlar diş ve kemik hastalıklarına karşı muhtaç olduğumuz vitaminlerdir. Süt ve tere yağı ve yumurta sarısı burada imdada yetişir. Ispanak, lahana, ve sair her türlü yeşil sebzelerin (A) vitamini boldur.

(B) ve (G) vitaminlerine gelince bunlardan birincisi hazmı teshile, diğerinin de cilt hastalıklarına mani olmağa yaradıklarını hep biliriz. Birincisi tane halinde hububatta mebzul ve sütte az bulunur, ikincisi için iş tamamen aksinedir. Sebze ve meyvalarda (G) vitamini (B) den fazladır.

(C) vitamini bilhassa meyvalarda bulunur. Lahana ve ıspanağın çiğinde pişmişinde daha fazladır. Esasen pişirmek daima vitamini azaltır.

Vitamin (B_1) yi elde etmenin en iyi usulü çıplak cildi doğrudan doğruya sık sık güneşe arzetmektir. Gıda maddelerinin bu vitamin hususunda fakir olduklarına bakılırsa tabiatın çok vaktinizi açık havada geçirmenizi kastettiği anlaşılır.

Hulâsa ettiğiniz malûmat muhtelif mahsullerin terkibi hakkında bir fikir vermemize kâfidir. Artık bunları ailenin ve bütçenin menfaatine uydurmak vazifesi ev kadınına aittir

AYNALAR

Aynalar, aynalar, sevgili aynalar,
Yok beni anlıyan, seven sizin kadar.
Öldükten sonra da, yine sizin kadar
Kim beni düşünür, hayalimi saklar?
Aynalar, ne olur, siz yalnız aynalar,
Onu koynunuza alsanız aynalar;
Rüzgârda savrulan güneş, yağmur ve kar,
Kuştüyleri gibi renk renk hatıralar
Olan hayalimle kalsanız aynalar,
Kırılacak en son parçanıza kadar!

Cahit Sıtkı

Marmarada Gurup ve Ben

Tunçlaşan ufuklara güneş veda ederken
Alev renkli sulara yavaşça sisler indi..
Yavaş yavaş semanın yıldızları parlarken,
Sıralanan dağların ardına güneş sindi..

ooo

Perde perde kararan o masmavi sulara,
İçli, melûl akşamın hüznü sessizce indi..
İpek kalpli Marmara dalınca uykulara,
Her tarafta gündüzün şakrak neşesi dindi..

Ahmet Hilmi

YALNIZLIK

Alnımda alnımdan da sıcak bir el
Olsa da o eli ah tutabilsem..
Ruhumu bir rüzgâr, ömrümü bir sel
Alsa da kendimi unutabilsem..

◁ ▫ ▷

Bir akşam havası sarsa her yeri,
Yanan mum doldursa karşı sediri,
Başımda oturup ağlasa biri,
Elimle yaşını kurutabilsem..

Şevket Hıfzı

ZÜLEYMA

MAX DEIREAUX dan (Geçen nushadan devam) *Tercüme eden: VAHDET GÜLTEKİN*

François kendi kendine: « Kadın hiç te haksız değil. - diyordu, - aşkın verdiği delilikle hareket ettim, zavallının beni anlamayacağı hiddetli bir aniydi.»

Bütün kabahati omuzuna yüklenmekten, kendisini tahkir etmekten zevk alıyordu. Kadının karşısında korkak ve nadim bir tavır takınarak, yaptığını unutturmağa çalışıyor, ve hiç konuşmayordu. Fakat sükûtu bile artık onu müdafaa etmiyordu. Her akşam bir fırtına kopuyor, cenneti cehennem oluyordu. Ara sıra kalbinden bir kin dalgasının geçtiğini hissediyordu, daireden yorgun bir halde döndüğü zaman acele etmekte eski zevki bulamıyordu. Mahzundu. Uzun müddet girmeğe cesaret edemiyerek, kadının kendisini fena surette karşılamasından korkarak kapının basamağında duruyor, sonra birden, sessizlikten ürkerek, ve aklına kendini evde bulamadığı zaman zarfında Züleyma'nın kaçmış olması gelerek kapıyı açıyordu. Kadını daima ya mahzun veya hiddetli buluyordu. Onu evde görmesi Françoisnın kalbini bir an için ferahlandırıyordu. Bu an, biraz sonra, ilk edilen mükâleme ile unutuluyordu. Mazisindeki bütün sevinci de böyle bozulmuştu, fakat felâketi ne olursa olsun onu hissetmiyordu; daha büyük bir felâketten korkuyordu. Züleyma ile tanışması François Carlona evvleden içinde yaşadığı boşluğun manasını anlatmıştı; bu boşluğa tekrar düşmek düşüncesi onu çok korkutuyordu. Maamafi hayatını da güzel bulmayordu. Artık eskisi gibi nefsinden feragat etmek arzusunu duymayordu. Kadının gösterdiği hırçınlık ve kin onun en mütevazı sevinçlerini bozmuştu; artık Züleymaya yaranmak bile istemiyordu. Ona ne çiçek ne hediye getiriyordu. Ve yavaş yavaş evin işlerini kadının üzerine bıraktı. Artık onun, elinde file torba, karanlık sokaklardan geçtiğini göremeyordu. Geç geliyor, az konuşuyor, bir köşeye çekiliyor, açık gazetesinin arkasına saklanarak Züleymanın sofrayı hazırlamasını bekleyordu. Ekseriya sofra, hazırlanmayordu; çok defa yemek yemeden yatmağa mecbur oldu. Zaten artık ona her şey ehemmiyetsizdi.

Fakat karnının çok fazla acıkmış olduğu ve yemeğin hazırlanacağa benzemediği bir akşam, hiç olmazsa ekmek ve peynir bulacağını ümit ederek büfeyi açtı. Orada gördüğü karışıklık onu korkuttu: Hardal açık bir kabın içinde kuruyordu; tuz dökülmüştü; bir sahanın içinde donmuş et yağı, bir kâğıtta kokmuş ve bozulmuş tereyağı vardı. Yuğrulmuş mutpak edevatı gayrımuntazam atılmıştı; bir kıyıda çok kıymet verdiği eski çiçekli tabağını gördü, kırılmıştı. Bu, hiddetini arttırdı. Doğruldu:

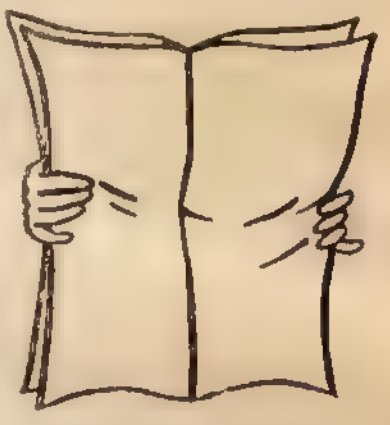

— Hiç bir şey yok! diye bağırdı; yiyecek hiç bir şey yok!

Öfkesini, ıztırabını, sukutu hayalini anlatmak için bulduğu sözler bundan ibaretti. Fakat devam etti, çünkü Züleyma onu işitmişti. François onu odâsında sanıyordu; arkasına döndüğü zaman kadını masanın yanında, ayakta gördü; vücudunun titrediğini hissetti.

Kadın: — Yeter artık! diye haykırdı. Tekdirlerinizden bıktım! Bir şey yokmuş! Ne getirdiniz ki? Bütün hayatınızca hizmetçiniz olmam için beni ölümden kurtarmanız kâfi midir, sanıyorsunuz? Metresiniz de olmamı istiyorsunuz, öyle mi? Niçin olmayayım ya! Nevmit zavallı bir kız para ile satın alınır bir mahlûktur; ve soğuk, hasis, hodgâm bir ihtiyâra da lâzım olan budur! Fakat çok uzun sürdü: bıktım, anlayor musunuz, bıktım! Ve gidiyorum artık! Gidiyorum!

Bir sıçrayışta odasına koştu, arkasından kapıyı kapadı. François onun gidip geldiğini, eşyayı karıştırdığını işitti; biraz sonra Züleyma, mantosuna bürünmüş, şapkası elinde tekrar göründü. François ya baktı, o hiç kımıldanmamıştı. O zaman birden bire şapkasını başına geçirdi. Acıklı bir sesle François mırıldandı:

— Ne yapacaksınız, Züleyma?

— Yaşayacağım! Yer yüzünde erkek yok değil ya.. ve Seine nehri de daima orada!

— Züleyma!

Boğazı bir yumruyla tıkanmış, dudakları titreyerek François ellerini uzattı: — Züleyma! Mes'ut değilsiniz demek?

Kadın muhakkir bir tebessümle gülümsedi:

— Mes'ut mu? diye tekrar etti, ve kapıya doğru bir adım attı.

François Carlon bir defa daha bu hissiz kadının ayaklarına atıldı, dizlerini kucakladı. Kadının arkasından sürükleniyordu.

— Gitme! Beni terketme! Seni seviyorum!

Züleyma hiddetle geri döndü, François nın yüzüne bir tekme vurdu. Zavallı adam ıztırap içinde kör olmuş bir vaziyette ayağa kalktı. Kadının yoluna devam ettiğini gördü. İçinde hâlâ saadeti olarak tanıdığı şeyin kırıldığını duydu. Düşünüyordu ki Züleymanın gitmesine müsaade edecek olursa onu bir daha göremeyecekti; onsuz hayatı bir azap olacaktı. Yalvaran bir sesle:

— Gitme! deye haykırdı, sana yalvarıyorum!

Kadın omuzlarını kaldırdı, başını çevirerek, elini kapının sürmesine koydu. Zavallı adam kadınla beraber sanki aklının da gittiğini hissetti. Meçhul bir yardım arayarak etrafına, kendini tanımayan bir nazarla bakındı. Masanın üzerindeki mutpak biçağı gözüne ilişti. Onu kaptı:

— Gitme! Kal! deye haykırdı.

Kapı açıktı; Züleyma arkasına dönmedi. O zaman François biçağı kavrayarak kadının üzerine atıldı, iki omuzunun arasına sapladı. Bu sefer arkasına döndü, kanlı biçağı gördü; kollarını açarak arkası üstü düştü.

François Carlon sanki hayret içindeydi, ağzı açık kalmıştı. Sonra biçağı tekrar masanın üzerine bıraktı, eğildi; ölü gibi yatan Züleymayı kaldırdı, yatağına götürdü. İnildeyerek yanı başına yığıldı: — Öldürdüm! Öldürdüm! deye bağırıyordu.

Çığlıklarını işiten ve kapıyı açık bulan komşular içeri girdiler. Herkes daha iyi görmek için sokuluyordu; ihtiyar kadınlar bağırışıyorlar, erkekler bir doktor getirmeyi düşünüyorlardı; bazıları da polis çağırılmasını istiyorlardı.

François karyolanın yanında diz çökmüş, haykırıyordu.

Nihayet aynı apartmanın sakinlerinden tıbbiyeli bir genç Züleymaya yaklaştı, korsasını açtı, yarayı muayene etti:

— Bir şey yok, dedi, biçak hiç girmemiş. Efendinin böyle şeylere alışık olmadığı belli...

François Carlon ona istirhamkâr gözlerini kaldırdı:— Kurtaracaksınız, değil mi beyefendi?

— Ben bu hususta bir hüner gösterecek değilim, fakat o kendi kendine pek âlâ kurtulacak; sekiz gün içinde iyi olur, yara bir kesikten ibaret.

Kadınlar ona bez ve su getirdiler, ilk pansımanı yaptılar. François:

— Bir yerini acıtmayın, diye rica ediyordu. O ne iyi kalpli bir insandı!»

Pansıman bitince üç becerikli ihtiyar kadın erkekleri dışarı çıkararak kadını soydular, yatağına yatırdılar. O zaman Züleyma gözlerini açtı, etrafına baktı, hayret içinde kalmış görünüyordu.

— Ne var? diye sordu.

— Bir şey yok hanımcığım. Hafifçe bir surette yaralandınız.

— Ah! evet, dedi, hatırlayorum: bıçak!

—Merak etmeyin, bir çizgiden ibaret.

— Evet biliyorum... artık ölmemeğe alıştım. Fakat François? O nerede?

Yaklaşmağa cesaret edemiyen François:

— Buradayım, diye mırıldandı.

— Niçin bu adamları çağırdın? Bizi yalnız bırakmsınlar! Çekilsinler!

Tıbbiyeli talebeyle beraber hepsi dışarı çıktılar, kapılar kapandı, gürültü kesildi. O zaman Züleyma François ile kendisini yalnız bulunca ona ellerini uzattı:

— Gel, dostum, – dedi, – yanıma gel. Gel seni takdir edeyim, kahramanım. Evet sen kahraman ve azimkâr bir adamsın, sen bir erkeksin. Bundan şüphe ettimse beni aff et; ahmakmışım! Zannediyordum ki senin bana olan sevgin yalnız zaif bir arzudan başka bir şey değildir; bugün anladım ki sen beni seviyorsun, çünkü beni öldürmek istedin. Aşkını gösteren bu biçak darbesi benim uzun zaman sönmüş olan sevgimi canlandırdı. Elinde kan damlayan biçakla senin hakikî bakışını gördüm, François...

Ve onu kendisine doğru çekerek zaif bir sesle mırıldandı:

— Ne kadar mes'ut olacağız! Yine istiyorsan seninle evleniriz; istemezsen senin metresin, hizmetçin, kölen olurum. Tatlı ve iyi huylu olacağım, senin her dediğini yapacağım, seni seveceğim...

François:

— Evet, diyordu, sen çok iyi bir kadınsın; fakat artık konuşma, yorulacaksın. Ateşin var.

Böyle söyleyordu, fakat kadının sözlerine inanamayordu, deli olmasından korkuyordu. Fakat Züleyma hiç de deli değildi: artık sahibi olmadığı kalbi, kendisi de farkında olmadan, insanları idare eden o esrarengiz mantığa itaat ediyordu. Hayatını kurtardığı için aşkına hakkı olduğunu zanneden adamlardan nefret etmişti; sevgisini zorla kabul ettirmek

için onu öldürmek isteyen adamı takdir ediyordu.

Sekiz gün, sekiz gece François Züleymanın başında bekledi, ona baktı. Genç kadını tedavi etmekte büyük bir zevk buluyordu. Ona öyle geliyordu ki kadının ikinci defa olarak hayatını kurtarıyordu. Fakat istikbali pek şüpheli buluyordu; ve Züleymanın iyi olmak üzere olduğunu gördükçe onun iyileşmemesini temenni ediyordu.

Elinden geldiği kadar nekahat müddetini geciktirdi; fakat bir gün Züleyma tamamiyle eski haline gelerek ayağa kalktı. Artık neşeli, şen ve zarif olmuştu. O gece, yatmak istediği zaman, evvelce odasına girmiye cesaret edemiyen François onu kapısına kadar götürdü, ve eli ni öptü. Züleyma François nın alışık olmadığı bir nazarla ona baktı, kolunu tutarak:

— Gel! dedi.

François bunun manasını anlamakta tereddü edince, tatlı bir sesle ilâva etti:

— Benim kocam değil misin?

*
* *

Saadetin birdenbire gelmesi insanı şaşırtır, onu tamamiyle duymıya mani olur. Biraz sonra insan alışır, o zaman saadet inhitat eder. Başka türlü olması için daima yenileşmesi, hülyayı tatmin etmesi ve hiç bir şeyi bekletmemesi lâzımdır. Fakat hayat göreneğe göre hareket eden bir peridir; yalnız nesi varsa onu vermekle iktifa eder.

Züleyma François ya kendisini, daha az sert davranarak, teslim etseydi François kendini erkeklerin en bahtiyarı addedecekti. Aynı zamanda mazisini hatırlıyabilecek, istikbal hakkında hayal kurabilecekti. Züleyma ona olan aşkını birdenbire söyliyerek François yı evvelâ şaşırttı ve bir an için onu düşünmekten mahrum etti. Sonra saatler ona eski sükûnunu iade edince, ve kendisini, uzun zamandan berü tereddüt içinde bucalıyan aşkının taayyün etmiş şekliyle muhat görünce garip bir hüzün duydu.

Bütün gün, dairesinde veya sokakta; Züleymayı düşünüyordu, fakat artık onu yalnız hatırına getirmek için düşünüyordu. Bu, zaif ve kuvvetsiz bir zevk.. Bir ihtiyar zevkiydi. İnsanda gençliği adi bir arzu değil, hülya kuran, düşünen bir arzu uyandırır. François bazı kere de defterlerinin ve dosyaların arasında bir çehrenin teşekkül ettiğini görüyordu; bu hayallerde her zamanki alışık olduğu hüznü bulamayor, onlarda boşuna eski acı hislerini arayordu.

Şüphesiz hiç de bedbaht değildi; hiç bir kederi yoktu. İçinde bulunduğu vaziyeti anlayamadan yaşayordu, Ara sıra kendisini istiyla eden o sessiz ve düşünceli hali tabii buluyordu. Mademki her şeyi tamamdı, başka ne istiyordu? Aşkı bir çekiç gibi döven endişe ve arzu onda yoktu. Her ikisi de artık onu çoktan terk etmişti; bunun farkında değildi. İstikbali düşünecek oluyor, o zaman belki Züleymayı sevmekten vazgeçebileceğini anlayarak hayret ediyordu.İstikbali düşünmek,bir değişiklik beklemektir, olsa ki o hayatında ne gibi bir tahavvül ümit edebilirdi? Bu cihetten diğer erkeklere benzemeyordu; o bu hayağı erkek cinsinin üstüne iki defa yükselmişti. Şimdi ise yine sakinleşmişti, yavaş yavaş alçalıyordu. Çünkü Züleyma artık ona çok derin bir şefkat gösteriyordu. Artık yumuşak, neşeli, basit bir kadın olmuştu. François yı okşayor, ve şımartıyordu. Onun her arzusunu evvelden hissederek yapıyordu. Çamaşırı devşiriyor, sofra vaktinde hazırlanıyor, evin içinde kokular dalgalanıyordu. Genç kadın daima süslü ve güzel bulunuyordu. Daima François ya hizmete hazır bir halde, onun her işini zevkle görüyordu. Her cihetten fedakârlık ediyor, bir şey istemiyordu. Bütün bunlar onun François yı hudutsuz, çılgın ve tam bir aşkla sevdiğini gösteriyordu.

Bazı defa onun yanına geliyor, çıplak kollarını François nın kemikli bacaklarına dayayarak ayaklarının dibine oturuyor, ona : « Halâskârım » deye hitap ediyordu. François bu muhteşem kelimeden sıkılarak bir gün:

—Niçin bana bu ismi veriyorsun? dedi.Ben zaten ne yaptım ki. Bahriyeliler olmasaydı ikimiz de koğulacaktık.

Züleyma esmer başını salladı:

— Anlamamazlıktan gelme! dedi. Sen de biliyorsun ki ben o geceden bahsetmek istemiyorum. Söylemek istediğim başka bir gün... O gün sen beni bizzat kendi benliğimden kurtardın. Anlayor musun, François, Sein nehri, komiserliğin kırmızı sobası,.. Bütün bunları acı bir his duymadan hatırlayamayorum; çünkü onlar bana sefaletimi düşündürüyorlar. Bunlarla meşgul olmaktan çekiniyorum, ve senin de o hatıraları unutmanı istiyorum. Fakat geçen geceki hareketin, o biçak! Bunları düşündüğüm zaman nasıl titreyorum, François! Ve seni, benim tek sahibimi kaybedeceğimden ne kadar korkuyorum!

Kendisinin katilliği için değil, cömerrliği için sevilmesini isteyen zavallı Françoisyı bir hüzün kapladı, Züleyma bunu görmediyse bile hissetti. Françoisnın düşünceli alnı puseler altında pembeleşti.

Bazi akşamlar, bir dirseği yastığa dayalı, Züleymanın baş ucunda, uyuyan kadını seyrediyor, kendi kendine sualler tevcih ediyordu. Fakat insanların

[Devamı 48 inci sahifede]

Jean Jacques Rousseau

Rousseau yu iyi anlamak için hayatını bilmek lâzımdır. Bizzat kendisi de çok hareketli olan hayatını «Confession»unda anlatıyor. Lâkin, isimlerini ebedileştiren bütün büyük adamlar gibi maceralarını fazla romanlaştırarak, hakikati, bazan gizliyerek ve bazan da samimî görünmek endişesiyle büsbütün çirkinleştirerek tahrif ediyor; anlattıklarında birçok hatalar ve hakikate tevafuk etmiyen cihetler vardır. Elân neşrine devam edilmekte olan mektupları kendisi hakkında daha doğru bir fikir edinmek imkânını veriyor.

Jean-Jacques, Cenovada Isaac Rousseau isminde on altıncı asır Fransız mültecileri ahfadından bir saatçinin oğludur. 28 Haziran 1712 de doğdu ve sekiz gün sonra annesini kaybetti. Ciddî bir adam olmıyan babası terbiyesine itina etmedi, daha küçük yaşta birçok münasebetsiz romanlar okumasına mani olmadı, ve bu serbesti küçük Jean-Jacques a marazi bir hassasiyet verdi.

Rousseau on yaşına geldiği zaman babası bir münazaa neticesinde Lehistan hizmetinde çalışan Cenevalı bir zabiti kılıçla yaraladı. Hapisten kurtulmak için Vand eyaletinde Nyona kaçtı. O zamandan sonra artık oğluyle meşgul olmadı. Amcası Bernard onu alarak Bossey de Lambercier isminde bir papasın yanına yerleştirdi; Jean-Jacques amcasının oğluyle beraber orada iki sene geçirdi, dinî bir terbiye aldı ve biraz Lâtince öğrendi. Cenevaya döndükten sonra Ducommun isminde bir hakkâkin yanına çırak olarak girdi (26 Nisan 1725). Rousseaunun sonradan anlattığına göre ustası çok fena bir adamdı, kendisine fena muamele ediyor ve hatta onu döğüyordu ve üzerinde çok fena bir tesir bırakmıştı, 1728 senesinde ailesinden kendine bir hayır gelmediğini görünce kaçmıya karar verdi. Bir gün şehir haricinde fazla vakit geçirdikten sonra dönüşte şehrin kapılarını kapalı buldu ve bir daha şehre girmedi. Bir zaman köylerde dolaştı. Confignon da rahip M. de Pontverre onu yanına aldı ve protestan olan Rousseaunun mezhebini katolikliğe tahvil etmek istediğinden bu maksatla onu Annecy de bu işle meşgul olan Mme de Warense gönderdi. Onun tavsiyesi üzerine Rousseau Turin de katolik misafirhanesine gitti. Bu müessese üzerinde çok fena bir intiba bıraktı. Bununla beraber oraya geldiğinin yedinci günü katolik mezhebine girdi. Oradan, ancak Savaileabbe Gaime isminde iyi kalpli bir papas sayesinde çıkabildi. Emile ismindeki eserinde bu abbeden bahsetmiştir. «Itiraflar»ına nazaran Rousseau o zaman çok hayalperestti ve maceralar tahayyül ediyordu. Filhakika maceralar geçirdi, fakat bunlar pek hazindir. Jean-Jacques uşaklık etmiye mecbur oldu ve evvelâ Mme de Varellis nin yanında hizmet etti. Ilk fena hareketini orada irtikâp etti. Bir kordela çaldı ve bunu kendisine Marion isminde bir hizmetçi kadının vermiş olduğunu iddia etti. Sonra Kont de Gouvon un yanına girdi ve orada çok iyi muamele gördü. Orada iyi bir mevki sahibi olabilecekti, fakat tanıştığı Bâcle isminde bir Cenevalı onu vazifesinden etti. Bundan sonra Annecy de Mme de Warensin yanına gitmeyi düşündü.

1729 yazında Annecy ye geldi. Mme de Warens oldukça serbest bir ömür sürüyordu. Kocasının iflâsına sebep olduktan sonra ondan ayrılmıştı. Entrikacı ve müsrif bir kadındı, lâkin iyi bir kalbi vardı. Rousseau ya acıdı ve onu yanında alıkoydu, Jean-Jacpues ona anne diye hitap ediyordu. Madam de Warens evvelâ onu rahip yapmak istedi ve Annecy rühban mektebine verdi, fakat Rousseau nun bu meslеğe istidadı yoktu ve orada çok kalmadı. O zaman Madam de Warens kendisine M. Nikoloz isminde bir kilise çalgıcısını hoca tuttu. Rousseau bu derslerden çok istifade ettti, M. Nicoloz bir kavga neticesinde Annecyden ayrılmıya mecbur oldu ve şakirdini de beraber götürdü. Sar'a illetine müptelâ olan hocası Lyonda, sokak ortasında, bir nöbete tutularak düşüp bayıldı. Fena halde korkan Rousseau onu sokaktan geçenlere emanet ederek Annecy ye döndü. O esnada Pariste bulunan Madam de Warensi bulamayınca bir müddet hizmetçilerle kaldı, sonra evin genç bir hizmetçi kızına Friburga giderken refakat etti. Cenevadan ve Nyondan geçti. Orada yeniden evlenmiş olan babasına tesadüf etti ve ondan soğuk muamele gördü. Sonra Lauzanne a giderek kendini musiki muallimi diye tanıttı ve orada «Itiraflar»ında anlattığı gibi meşhur Kakofonik konserini verdi. Lauzanne dan, sefalet içinde olduğu halde Veveye hareket etti ve bir müddet Neuchâtelde kaldı. Bu sıralar-

da kendisine ortodoks reisi ruhanisi sıfatını veren ve sanki mukaddes mezarın himayesini teminen Avrupada seyahat eden bir dolandırıcı ile sıkı fıkı görüştü. Yalancı papasın maskesi Soleure de indirilince Rousseau düştüğü müşkül vaziyetten Fransız konsolosunun şahsî müdahalesiyle kurtuldu ve ondan aldığı para ve tavsiye mektuplarile Parise geldi. Pariste iş bulamadı ve yeniden Savoi eyaletine döndü. Bu seyahati yaya olarak yaptı ve o zaman Chambéry de bulunan hamisinin yanına geldi. Lâkin Madam de Warens hizmetçisini kaçırdığını zannettiği için ona karşı hiddetliydi, bununla beraber onu affetti ve kendisine Chambéry kadastrosunda iş buldu. Bu 1731 de oluyordu. İki sene sonra Rousseau istifa etti ve musiki muallimliği etmeye başladı. Bu esnada Madam de Warensin çok samimî bir dostu olmuştu ve bu sayede yarını düşünmeden çalışabiliyordu. Chambéryde okuduğu kitaplardan çok istifade etti. O zaman yazdığı mektuplarda hamisinin cömertliğini anlata anlata bitiremiyordu. Bununla beraber hakikî veya muhayyel bir hastalık bir müddet ondan ayrılmasına sebep oldu. Çok ağır surette hasta olduğunu tahmin ederek Montpellier ye gitti, orada meşhur tıp fakültesi vardı. 1737 Eylûlünde oraya vardığı zaman hastalığı esasen yolda geçmiş bulunuyordu. 1738 Martında geri döndü ve Madam de Warensin kendisi için kiraladığı Charmettes te yerleşti. İşte orada, tabiî güzellikler içinde hayatının en tatlı zamanlarını geçirdi ve sonradan eserlerinde çok güzel ifade ettiği tabiat sevgisi onda ihtimal orada başladı. Ve bu esnada çok okuyor, Latince ve İngilizce öğreniyordu. Yavaş yavaş dimağını genişletiyor ve hiç haberdar olmadan büyük bir muharrir olmıya hazırlanıyordu. Bununla beraber vaziyeti sağlam değildi. Yeni zuhur eden Wintzenried isminde biri Madam de Warensin şefkatini kazanmıya ve kalbinde Rousseau nun yerini işgale muvaffak olmuştu. Esasen Rousseau hayatını kazanmak için hiç bir iş yapmıyor ve tamamiyle tufeylî bir şekilde yaşıyordu. Nihayet bir gün geldi ki bu rahatı nihayet buldu. Rousseau artık orada vücudunun fazla olduğunu anlıyordu. Mme de Warens ona Lyonda M. de Mably yanında bir mürebbilik vazifesi buldu. 1740 Eylûlü sonunda Rousseau Chambéryden ayrıldı. Mürebbilik vazifesini başaramadı. Bir sene sonra Charmettese döndü. Mme de Warensin işleri son senelerde gitgide fenalaşıyordu. Bunun verdiği neşesizlikle Rousseau yu pek soğuk karşıladı. Rousseau bu defa büsbütün oradan ayrıldı. Bununla beraber hamisini hiç bir zaman unutmadı.

Oradan ayrıldıktan sonra Parise hareket etti. İcat ettiği yeni bir musiki notası sistemi sayesinde orada çok para kazanacağını tahmin ediyordu. Rousseau Pariste hüsnü kabul gördü. Aristokrat bir aileye mensup olan Mme de Warensten adabı muaşeret öğrenmişti. Fazla mahçup olmasına rağmen cazipti. Paris hayatı çok hoşuna gitti. Hiç ümit etmediği bir mevki sahibi oldu. Venedik Fransız sefiri M. de Montaigu 1743 te onu kâtibi hususî olarak yanına aldı. Fakat Rousseau bu fırsattan istifade etmesini bilmedi ve yanından ayrıldı. 1744te Parise döndü ve salonlara devama başladı. Bir bankerin kâtibi oldu. Cardien sokağının küçük bir apartımanında fakir bir hayat sürüyordu. Orada Thérese Levasseur isminde genç bir hizmetçi kızla tanıştı ve onu kendi hizmetine bakmak için yanına aldı. Thérèse cahil, gabi, kıskanç, dedikoducu, yalancı ve kavgacı bir kızdı. Kendisini tanıyanların hepsi üzerinde çok fena bir intıba bırakmıştı. Bundan başka fena bir aileye mensuptu. Bütün bunlara rağmen Rousseau bu kadınla evlendi ve hayatının sonuna kadar ondan ayrılmadı. Thérèse sonradan onun başına gelen bir çok felâketlerin yegâne müsebbibi oldu. Kötü dili ve kıskançlığı Rosseauyu bütün dostları aleyhine tahrik etti, birçoklarile darılmasına sebep oldu ve hayatını zehirledi. Ölünceye kadar Rousseau bu kadına nasıl tahammül etti ? Rousseau nun en iyi biyograflarından biri olan Emile Faguet ona merhameten ve intihabında aldandığını itiraf etmek istemekten dolayı tahammül ettiğini zannediyor. Bütün diğer kusurlarından maada karısında annelik hissi de zerre kadar mevcut değildi, çünkü sonradan olan çocuklarını «bulunmuş çocuklar» müessesesine verdi. Rousseau bu fena hareketi mazur göstermek için fakirliğinden bahseder ve Thérèse in o müessesede çocukların daha iyi bir terbiye alacaklarını düşündüğünü söyler. Şunu ilâve edelim ki Rousseau hayatının sonlarına doğru bu hareketine çok nadim oldu ve son eserlerinde görülen fazilet nazariyelerini ihtimal ki bu nedamete medyunuz.

1749 senesi Rousseaunun hayatında bir dönüm noktasıdır. O zamana kadar ahlâka pek az ehemmiyet veren, değişiklikten hoşlanan, devamlı bir surette çalışmıya gayrımuktedir bir adamdı ve yazıları da pek kıymetsiz şeylerdi; bu tarihten sonra büyük bir muharrir oldu ve faziletli bir adam olmıya çalıştı. Hayatındaki bu inkılâbın sebebi Dijon akademisi tarafından açılmış bir müsabaka suali oldu: «İlim ve san'atın ahlâkı iyileştirmiye tesiri olmuş mudur?» Rousseau bu müsabaka ilânını Mercure de Frrnce mecmûasında okudu. Derhal bu meseleyi efkârı umumiyeye tamamiyle muhalif bir tarzda izah etmek hatırına geldi ve Diderot bu tasavvuru teşvik etti. Bu suretle Rousseau «İlimler ve san'atlar hakkında hitabe» isimli eserini yazdı ve mükâfatı kazandı (23 Ağustos 1750). Eseri şiddetli bir münakaşa uyandırdı ve o da bu sayede meşhur oldu. Az

bir müddet sonra sarayda ve Operada «Kasaba falcısı» isimli operasını oynatmaya muvaffak oldu.

Akademinin Ansiklopedisi için çalıştı ve bir çok makaleler yazdı. Dijon akademisi 1754 te yeni bir müsabaka açtı. Rousseau bu müsabakaya «İnsanlar arasında müsavatsızlığın menşe ve esasları» isimli yazısını gönderdi. Lâkin bu defa mükâfat kazanamadı, bununla beraber eseri halktan çok büyük bir rağbet gördü. Bu esnada Rousseau Cenevaya gitti. Geçerken Madam de Warensi görmek istedi ve onu adeta muhtaç bir vaziyette buldu. Cömert bir hareketle ona yardım etti. Cenevada Rousseau pek iyi karşılandı. Orada katolikliği terketti, yeniden protestan oldu ve bundan iftihar duydu, çünkü Ceneva Cümhuriyetle idare ediliyordu. Eski vatanında sıkı ahpaplıklar peyda etti, bilhassa genç nazır Moulton ölümüne kadar dostluğuna sadık kaldı. Cenevaya seyahati hayatında mühim bir hadise teşkil eder: Fransa ona şöhret verdi; lâkin o küçük memleketine sadık kaldı.

Bununla beraber daimî surette orada yerleşmedi. Aynı sene zarfında Parise döndü ve tekrar notalar kopya ederek hayatını kazanmaya başladı. Meşhur doktor Franclin, 1756 da ona Ceneva kütüphanesinde mükemmel bir mevki teklif etti. Lâkin aynı zamanda ahpaplarından Madam d'Epinay Montmorency ormanı yanında Ermitage çiftliğini kendine tahsis ediyordu. Rousseau vatanına dönecek yerde ikinci teklifi kabul etmeyi tercih etti. Bu hürriyetini kendi eliyle zincirlemek demekti. 1756 nisanında Ermitage'da yerleşti.

Bu lâtif manzaralı yerde ikameti esnasında «La Nouvelle Héloïse» isimli romanının bir kısmını yazdı.

Lâkin bu sırada kendisi de bir roman yaşadı ki neticesi fena oldu. Mme d'Epiaye'in görümcesi madam d'Houdetot ya âşık oldu. Fakat ondan sadece arkadaşlıktan başka bir mukabele görmeyince asabîleşti. Kendisini ondan ayırmak istediklerini tevehhüm etti. Kısmen esrar perdesi altında kalmış olan bazı maceralar bir çok dostlariyle darılmasına sebep oldu. Bunda bilhassa karısının büyük bir rol oynadığı muhakkaktır. Rousseau aleyhinde çevrilen entrikalara kurban olduğunu zannetti. Bu hayatını zehirleyecek olan bir marazî hissin başlangıcıydı. Bundan sonra çok mağrur, kinci ve vehimli olan Rousseau herkesi kendine düşman olarak görmeğe başladı.

15 kânunuevvel 1757 de Ermitage'ı terketti. Ertesi sene Montmorency yakınında meşhur «d'Alembert'e temaşa hakkında mektup» unu yazdı. Bu güzel bir eserdi ve çok büyük bir rağbet gördü, lâkin Voltaire le aralarının açılmasına sebep oldu. Voltaire de alınganlıkta Rousseaue dan aşağı kalmıyordu, Rousseau hassaten Madam de Verdelin, prens de Conti ve Malesherbes gibi yeni dostlar buldu ve bunlar çok işine yaradı. Sampatik oluşu kendisine çok çabuk dostlar kazandırıyordu, dehasına hayran olan bazı asilzadeler kendisini himayeden geri durmayorlardı. 1762 de «Contrat Social»i ile «Emile» i intişar etti.

Bu sonuncusunun muhtevi olduğu dinî mutalealar meclisin, aleyhinde mahkûmiyet kararı vermesine sebep oldu. Arkadaşları onu kaçmaya teşvik ettiler. 14 haziran 1762 de İsviçreye hareket etti, Vand eyaletinde Yverdon a geldi. Dostu M. Roguin kendisini misafir etti. Lâkin «Emile» isimli eseri, aleyhine Cenevayı, Parisi ve papayı ayaklandırmıştı. Berne hükûmeti, erazisinden çıkmasını emretti. Bu bir fikir müsamahasızlığı idi, lâkin İsviçreden bşka bir memlekette hudut harici edilmekten daha ağır bir cezaya uğrayacaktı.

Muzaffer Reşit

Gece Yarısı

Yaşar Nabi'ye

Kör ışıklar fırçasile gözlerime göz açar
Adım adım geri giden yan sokaklar yan kaçar
Rengi kızıl son tramvay seslenirken bir eşe
Sevinç gibi koşuşurlar arabalar peş peşe.

Bütün civar ağır ağır kefenler de yasını
Evinniler gürültünün kırar kafatasını..
Bir şövalye kafilesi kapılara abanır,
Şaşkın, cılız Donkişotlar mahzenlere kapanır.

Karanlığın tasmasından tutar zenci cadılar,
Yokuşların kanburunda hayaletler yol bağlar...
Bu saatler tekin değil, bu saatler korkulu:
Bu saatler aç devlerin bükülmeyen tunç kolu..

Bu saatler asırların, yerle göğün elçisi
Bu saatler nabzı duran hastaların bekçisi.
Bu saatler için için iç çekişen buhurdan
Bu saatler şarap dolu bir kâsedir gururdan.

Bu saatler başucumda isli bir mum gülümser
Bu saatler dimağımda düşünceler kol gezer...
Bu saatler benim dostum, benim gece yarımdır,
Bu saatler bir hiç için dinmiyen kalb ağrımdır.

İSMAİL SAFA

ŞİİRLER

Seyhan Sahillerinde

Dinlenirdi aşkımız Seyhan sahillerinde
Seyhan sahillerinin uzanan dillerinde..
Değişirken renkleri suların akşamları
Seyrederdik tutuşan, alevlenen çamları.
Bulutlar pembeleşir sonra kızıllaşırdı,
Kalplerimiz o renkte bin bir hülya taşırdı.
Yaşadık orada biz sevdik birbirimizi,
Kıskanırdık her şeyden mukaddes sevgimizi.
Bize bir rüya oldu o kimsesiz sahiller,
Sahillerin üstünde uzanan ince diller...

Kaybolurken renklerin suyu yakmak emeli
Uzanırdı göklerden ayın füsunkâr eli.
Vadide gezinirdi, dolaşırdı dağlarda,
Uzun zaman toplardı yaprakları bağlarda,
Sonra sulara girip yıkardi kalbimizi.
Yıkanan kalplerimiz serinletirdi bizi.
Üç yıl avuttu bizi o yerlerin akşamı,
Unutmuştuk kederi, düşünmüyorduk gamı.
Bize bir yuva oldu o kimsesiz sahiller
Sahillerin üstünde uzanan ince diller..

O yerler, o yerlerde bize melce olanlar,
O yerler, o yerlerde akşamları solanlar,
Sandım ki ayrılığın acısile yanacak;
Yanıyorken bizleri bir an olsun anacak,.
Bir ümit ile gittim dolaştım sahilleri;
Sahillerin üstünde o inecik dilleri..
Yakmamış oraları meğer firkat ateşi,
Yalnız kaldım ne yazık! nerde kalbimin eşi?
Anladım ki bir mezar oldu bize sahiller.
Sahillerin üstünde uzanan ince diller..

Cemil Yüksel

16 Mısra

Gittikçe kanatlanan içimdeki acıyla,
Karanlıkları aşıp, yükselmek istiyorum!..
Ben, aydın ufuklara, uçmak ihtiyacıyla
Topraktan uzaklaşıp, yükselmek istiyorum!..

Engin anlata dursun kıyıya durmaksızın;
Dalgalarından, nasıl, Venüsün çıktığını..
Varsın, rüzgâr inlesin, üstünde yaprakların;
Ay, gezdirsin sularda, titreyen ışığını..

Ben, aydın ufuklara, uçmak ihtiyacıyla
Topraktan uzaklaşıp, yükselmek istiyorum!.
Bir heves ateşliyor damarlarımda kanı
Ve gözlerim okşuyor, göğün sonsuzluğunu.
Boğmağa uğraşırken, içimde « haykıran » ı
Duydum, bir kasırganın gönlümden koptuğunu.

Ben, aydın ufuklara, uçmak ihtiyacıyla
Topraktan uzaklaşıp, yükselmek istiyorum!..

Fehim Melih

Ulu Gazi

Türkün asil Peygamberi
Ulu Gazi sana hürmet
Medeniyetin rehberi
Senden doğdu medeniyet.

Tarih durdu emrin ile
Sinenden bir ordu doğdu
Hayat bulduk nurun ile
Ordun düşmanları boğdu.

Ulu Gazi, yoktur eşin
İstikbale yollar açtın
Doğdu inkılâp güneşin
Yurdumuza nurlar saçtın.

Senin yerin sinemizde
Senden doğdu cümhuriyet
Her Türkün çarpan kalbinde
Reisimiz, sana hürmet.

Nazif Tufan

Ressam!..

Ressam!.. Böyle tablonun içinde her gün seni
Görürüm, duyar gibi hasta bir kuş sesini!.
Tablon ki şu kalbime böyle yeşil, sarı, mor
Renklerle, ıstıraptan bir gergefi dokuyor.

Tablon ki penceredir hayaline ademden..
İbaret kılar ömrü nefes gibi bir demden.

Seni yazmak isteyen şair tütmeyen bir kor
Böyle bir heykeltıraş alçısına bakar hor
Yangın olur ne bir ses ruhumda fırçan kadar
Tutuşturur kanımı ne de böyle bir damar..

Şu bir bez parçasının sanki lisanı var da
Anlaşırken onunla boş gözlerim duvarda;
Ressam böyle tablonun içinde her gün seni
Görürüm, duyar gibi hasta bir kuş sesini...

Salahattin Edip

ZEYNEP

(Aydın köylerinden birinde geçmiş masum bir aşk hikâyesi)

MEHMET NEZİH

(Geçen nushadan devam)

dediği zaman, zavallı çocuğun kan beynine sıçradı. Ağlamamak için kendini güç zaptediyordu. Fakat ne mümkün... İzzet nefsinden fedakârlık ederek mavi gözlerinden, güneşten yanmış yüzüne iki damla yaş yuvarlandı. Tek bir söz söylemeden sıcak damına, boynunu bükerek giderken yetmemiş gibi bir de arkasından:

— *Utanmadan gari gibi ağleyo.*

Sözlerini işidince arkasına döndü. Bu dönüş belki çok fena neticeler tevlit edebilirdi. Fakat avluda Hasnadan başka kimseyi göremedi. İşte o zaman o nazarların altında gövdesi üzerinde sallanan başını döndürerek, yavaş adımlarla aç acına yerine gitti. Fakat bu defa istiyerek, boğula boğula ağladı. Gözlerini ağasının dediği gibi kan çanağına döndürdü. Sabaha kadar düşündü. Biran oldu ki Aydının yemyeşil, ruhlara şifa serpen, üzüm, incir bağlarında yaşadığı günleri hatırladı. Düşünceleri gittikçe derinleşti. Gözünün önünde her şey başkalaşıyor. Kendisini bu vaz'iyete düşüren âmiller en mütluş feci yiile canlanıyordu. Lâkin:

— *Ah?. Südü bozuk dinsiz cavur. Anamdan ne istedin bilmen ki.*

Diyerek içini yiyordu.

İbrahim böyle düşünürken Zeynep, o zavallı kız, damın arka penceresinden gizlice onun göz yaşlarını seyrediyordu. Bir zaman geldi ki İbrahim yırtık gömleğini çıkarıp dün bir sürü itin vurduğu sopaların omuz başında bıraktığı bereleri seyrederken bilmiyerek onları Zeynebe de göstermiş oldu. Kendi kendine:

— *Öfkemi Allah olsın sizden... rabbim bi gaşık ganınızı içe işallah.*

Diye inkısar etti.

Tam bu sırada damın kapısı açıldı. İçeriye, ruhundaki derin acıların teessürile penbeleşen Zeynep girdi ve İbrahime yaklaştı. Dolgun gözler, pencereden giren sabah aydınlığının hafif karanlığı içinde boşaldılar, İbrahim muhteriz bir sesle:

— *Zeynep neye duruyon, molla seni buda gece olu görüse damı başımıza yıka ya!*

Kız yavaş yavaş İbrahime sokularak:

— *Gorkma, İbram. Allah bizi goru, çıka şu göneğini de berelene, aççık yağ sürelim.*

İbrahim boynunu büktü. Daha doğrusu bu tatlı söze boyun eğmekten mütehassis olarak itiraz edemedi. Biraz evvel Zeynebin gitmesini isteyen İbrahim şimdi daima kalmasını, hep ona deminki gibi bakmasını istiyordu. Heyhat sabalı olmak üzere idi. Demek biraz sonra acılarile baş başa kalacaktı. Bir an kimsesizliğinden titredi. Zeynebin dolgun ve baygın gözlerine baktı. Çaresizliğin mecburiyeti karşısında içini çekerek elini Zeynebin gür saçları üstünde gezdirdi. Derin bir aşkın ilâhî şevkile titriyen dudaklarını siyah iri gözlerinde, uzun kirpikleri üzerinde dolaştırdı:

— *Zeynep sabah oluyo, yalvarıyon, benim için alsun budan git, Allah elbet bize yar olcaktır.*

Sabahleyin erkenden sağılan sığırları sürüp götüren İbrahim, hasta gönlünde yaşaran saadetle mor ufuklardan esen sabahın serin rüzgârına göğsünü açtı. Elindeki kamış parçasını akşamki heyecanla titriyen dudaklarına götürdü. Öğleye kadar sığırları otlattı. O havalideki bir kuyudan hayvanların suyunu da verdikten sonra acılarını unuttıran tatlı hulyalarına daldı. Söğüdün koyu gölgesi ona o kadar tesir etmiş olmalı ki akşamki uykusuzluğun tesirile, yeni doğan aşkının tatlı rüyalarına daldı. Zeynebi karşısında duruyor, kollarında uzanan siyah çürüklerde narin bir elin dolaştığını hissediyordu. Eyvalı ki çok sürmedi. Arnavudun şiddetle inen tokadile sıçradı, karşısında vahşet ve dehşetten tasallup etmiş ağasını gördü. Onun haykırışlarına cevap verebilmek için:

— *Neye vuruyon molla, bugünedik nişledim Allah dandamı gorkmiyon sen?.. Sığıla gölge yatmakla adam dövülümü?*

Diyebilmişti. Zaten her şey olmuştu. Aç, bülâç kalsa dahi, bütün bu ıztıraplara nihayet vermek için artık durmıyacaktı. Ruhunda biriken teessürlerini boşaltmak fırsatı gelmişti. Söyledikçe kendisinde bir hafiflik hissediyordu. Artık durmadı, yollarda bedbinliğinin kendisinde husule getirdiği bariz değişiklikleri düşüne düşüne yürüdü. Bir el kapısından hırsla kaçarken, diğer bir el kapısına gittiğini hatırlıyordu. Fakat o:

— « Düşünme ibrahim, tali ve kader... Allalı böyle istemiş! » diyebilecek birisini arayordu. Selim ağa molla kadar düşüncesiz, hırpalayıcı değildi. Elbet ona daha sıcak ve daha müşfik bir kucak açardı.

İbrahim; tozlu yollarda, mayıs böceklerinin tiz

ıslıklarını dinliyerek sıcakta soluya soluya gidiyordu. Önüne gelen bir bostan kuyusundan çektiği su ile yüzünü yıkadı. Köye az kalmıştı. Başındaki yemeniyi eyice sardı. Beline soktuğu çarıkları giyerek yürüdü. Selim ağanın kahvesi, köyün bir kaç dükkândan ibaret olan çarşısına girilecek yerde idi. Kahvenin arka tarafında gelen yolcuların hayvanlarını bağlamak için küçük bir dam yapılmıştı. İbrahim kahvenin dar bahçe kapısından içeri girdi. Ocak başında kahve pişiren Selim ağaya seslendi:

— *Allah paza vesin emmi.*

Ağa yeni gelen misafirine döndü. Karşısında harap ve perişan İbrahimi görünce:

— *Bu ne hal İrbam, sen böyle vakıtsız gelmezdin a hayrola bi şemi va.*

İbrahim boğazında asılı dağarcığını kahvenin kirli hasırlarının bir köşesine koydu. Mollanın yaptıklarını, öleceğini bilse bir daha oraya dönmiyeceğini kat'iyetle ifade etti. başını silkerek anlattı:

— *Ağa dünyada aç mezarı varmı. Çalışı çabala bi lo'ma ekmek bulurun. Çocuk değilin, nere gitsem bana iş verile..*

*
* *

Kara Memiş tırpanını salıyarak:

— *Ha bakam İrbam, bu dönümü aşama gada bitirek. Bu gün gündeliği hak ettin galan; burası bitincik Çopurun Mustafanın talasına gitcez, anadın ya iş çok!*

İbrahim damarları gerile gerile orağı salıyor. Bunca günler Mollanın kahrı altında ezildiğine pişman oluyordu. İşte üç dört günde bir kaç lira sahibi olmuştu. Böyle çalışırsa güze kadar epeyce para elde edecek, kimseye minneti kalmıyacaktı. İbrahim bunun sevincile arpa karışık terlerin ensesinden akmasına hiç ehemmiyet vermiyor. Mütemadiyen orağı salıyor. Başakları demet yapıp bırakıyordu. Güneş inip ufukları mor bir gölge kapladığı zaman İbrahim orağını omuzuna astı. Yorgun ve bitkin adımlarla köyün yolunu tuttu. Selim ağanın kahvesindeki odacığına varmadan elini yüzünü yıkamak ve serinlemek için köy kuyusuna döndü. Biraz yürümüştü ki birdenbire sarsıldı. Yüreği çarptı, dudakları titredi. Zeynep desti omuzunda geliyordu. Peştemallı köylü kadınlarına bu şaşkınlığını hissettirmemek için dudaklarında bir türküyü ıslıkla canlandırdı. Zeynep önündeki arığı atladıktan sonra destiyi asmanın altına koyarak iki yolun ağzında duran İbrahime sokuldu.

— *«İrbam aççık ge, gadeşim!»*

Diyerek ilerledi. İbrahim onu takiben Selim ağa kahvesinin arka kapısından içeri girdi. Duvarın dibinde ikisi de durdular. O akşam mollanın sığırları eve nasıl getirdiğini, anlattıktan sonra, o gündenberi gece gündüz hep kendisini düşündüğünü de ilâve etti. Zeynebin bu sözü ile İbrahime bir çok şeyler anlatmak istediği âşikâr idi. İbrahim bunları anladı. Onun yanan elini tuttu.

— *Zeynep bulâda dumayalım, bu köyden uzaklaşalım, benim şuda iki üç günlük işim galdı. Çopurun talasını da bitirek, senlen gidek olunu? eh de.*

Dedi.

— *Eh, İrbam; Allah günamızı affetsin gari.*

Diyerek; destisini omuzlayıp gitti.

Zeyneple kahvenin yan tarafında buluştular

*
* *

Sobcea köyü gecenin sabaha kucak açtığı bir zamanda kendinden uzaklaşan masum kalplerin son vedaını içe içe dinledi, gönülleri bir, kafaları bir, iki vücut, köyün ufuklarında henuz gaip olmuştu ki yirmi, yirmi beş evden ibaret olan köyün sokaklarında hırkesi heyecana düşüren bir haber dolaştı.

İbrahimle Zeynep kaçmışlar!..

Bu haber köyde hiç kimseyi müteessir etmedi. Zeyneple İbrahimin arkasından ağlıyan bir Hasna vardı. Zeynebi kardeşi gibi severdi; İbrahimi nasıl bir hisle sevdiğini ancak şimdi anlamıştı: Bu his, saf köylü kalbinde filizlenen masum ve mahrum bir aşk idi..

MİRALAY CHABERT

Honnoré de Blalzac tan : -51 inci nushadan devam- *YAŞAR NABİ*

ümit, bir ümitsizlik, bir sual, bir cevap değil miydi ? Bu kelimede her şey mevcuttu. Bir kelimeyle bu kadar talâkat, bu kadar his ifade edebilmek için insan aktris olmalıydı. Hakikat, ifadesinde pek tam değildir, o her şeyi dışarı vermez; içerde neler olduğunun tasavvuruna imkân bırakır. Miralay şüphelerine, taleplerine, hiddetine binlerce defa nadim oldu, ve rundaki bu perişanlığı hissettirmemek için gözlerini yere indirdi. Farkedilmeyecek kadar kısa bir duruştan sonra :

— Mösyö, diye devam etti, sizi pek âlâ tanıdım!

İhtiyar asker :

— Rosine, dedi, bana felâketlerimi unuttıracak yegâne merhem bu kelimede mevcuttur.

İki iri yaş tanesi sıcak sıcak, karısının, bir baba şefkatini ifadeetmek için sıktığı, eline düştü.

Kontes devam etti.

— Mösyö, bir yabancının önünde bu kadar fena bir vaziyette kalmanın fena ve müthiş surette ağır geldiğini nasıl tahmin etmediniz? Eğer vaziyetimden hicap duyacaksam hiç olmazsa bu ailenin içinde kalsın. Bu sır kalplerimizde gömülü kalmalı değil miydi ? Mevcudiyetine inanmaklığım için bir sebep olmıyan bir Chabert'e göstermiş olduğum zahiri lâkaydiden dolayı beni affedeceğinizi ümit ederim.

Kocasının yüzünde hasıl olan ifadeye dikkat ederek :

— Mektuplarınızı aldım, fakat bunlar Eylau muharebesinden on üç ay sonra elime geçti; açık ve pistiler. Yazı tanılmıyordu, ve yeni izdivaç mukavelesi için Napoleon'un imzasını elde ettikten sonra bir mahir entrikacının benimle oynamak istediğine inanmak mecburiyetinde kaldım. Kont Ferraud'nun rahatını kaçırmamak ve aile rabıtalarını gevşetmemek için sahte bir Chabert'e karşı mütayakkız davrandım. Hakkım yok muydu, söyleyin ?

— Evet, hakkın vardı; böyle bir vaziyetin neticelerini hesaplayamadığım için asıl ben bir ahmak, bir hayvanım.

Chapelle hizasında bulunduklarını gören Chabert:

— Fakat nereye gidiyoruz ? dedi.

— Montmorency vadisinde, Groslay yakınındaki çiftliğime. Orada, mösyö, kararlaştırılması lâzım gelen şeyleri düşünürüz. Vazifemin ne olduğunu biliyorum. Hukukan size aitsem de hakikatte artık sizin değilim. Bütün Paris'in diline düşmemizi arzu edebilir misiniz ? Beni gülünç edecek bir cihati olan bu hikâyeden âlemi haberdar etmiyelim, ve vekarımızı muhafaza etmesini bilelim, Miralaya mazlum ve tatlı bir bakışla bakarak devam etti, beni hâlâ seviyorsunuz; lâkin ben kendime başka rabıta tesisine mezun değil miydim ? Bu acayip vaziyette, bir ses bana içimden, pek iyi bildiğim iyiliğiniz üzerine ümit bağlamamı tavsiye ediyor. Sizi kaderimin yegâne hakemi olarak intihap etmekle kabahat mi ettim ? Hem mukabil taraf hem de hakem olunuz! Seciyenizin asaletine itimat ediyorum. Masum hatalarımın neticelerinden dolayı beni affetmek büyüklüğünü göstereceksiniz. Size bunu itiraf edeceğim, M. Ferraud'yu seviyorum. Onu sevmek hakkım olduğunu zannettim. Sizin karşınızda bu itirafı yaparken kızarmıyorum; bu itiraf sizi incitiyorsa, şerefinize halel getirmiyor. Sizden hakikatleri saklıyamam. Tali beni dul bıraktığı zaman, anne değildim.

Miralay susması için eliyle karısına işaret etti, ve yarım fersahlık yol devamınca bir tek kelime konuşmadılar. Chabert iki küçük çocuğu karşısında gördüğünü zandediyordu.

— Rasine !

— Mösyö ?

— Demek, ölüler geri dönmekle büyük bir günah işliyorlar ?

- Oh ! Mösyö, hayır, hayır ! Beni nankör sanmayınız. Yalnız, karınızı bıraktığınız yerde şimdi seven bir kadın, bir anne buluyorsunuz. Sizi sevmek artık benim iktidarım dahilinde olmasa bile ne kadar size borçlu oldığumu biliyorum ve bir kızın babası için besleyeceği bütün şefkati size karşı gösterebilirim.

Miralay tatlı bir sesle devam etti:

— Resine, sana karşı artık hiç bir kırgınlığım kalmadı..

Cazibesi daima güzel bir ruhun akislerini taşıyan bir tebessümle ilâve etti:

— Artık sevmiyen bir kadından riyakâr bir sevgi isteyecek kadar kaba bir adam degilim.

Kontes ona öyle minnetle dolu bir nazarla baktı ki Kont Chabert Eylau daki mezarına tekrar girmek istedi. Bazı adamlar böyle sadakatler için kâfi derecede kuvvetli bir ruha sahiptirler, ve onların mükâfatı sevilen bir insanın saadetini hazırlamış olduklarını bilmektir.

Kontes :

— Dostum, dedi, bütün bunlardan daha sonra ve rahat bir kalple konuşuruz.

Söz başka bir şekil aldı, çünkü bu mevzu üzerinde uzun zaman konuşmak imkânsızdı. Karı koca her ne kadar ara sıra sözü gerek telmihlerle, gerek eiddiyetle, garip vaziyetlerin üzerine getiriyorlarsa da müşterek hayatlarının vak'alarını ve İmparatorluk devrinin hadiselerini hatırlayarak güzel bir seyahat yaptılar. Kontes hatıralarına tatlı bir cazibe karıştırmasını bildi, ve mükâlemenin ciddiyetini muhafaza için sözlerine lâzım gelen büznü verdi. Hiç bir arzuyu tahrik etmeden aşkı tekrar yaşatıyor ve ilk kocasını, saadetinin ancak bir babanın sevgili kızı yanında tattığı zevka inhisar etmesi fikrine alıştırmaya çalışarak ona ayrıldıkları zamandan beri elde etmiş olduğu ruhî olgunlukları hissettiriyordu. Miralay İmparatorluk devrinin kontesini tanımıştı, şimdi karşısında Restauration kontesi görüyordu. Nihayet karı koca kestirme bir yoldan Margenzey tepelerini güzel Gorslay kasabasından ayıran vadideki büyük bir parka geldiler, Kontes orada lâtif bir eve sahipti ve miralay geldikleri zaman, orada kendisinin ve karısının ikametleri için icap eden bütün hazırlıkların yapılmış olduğunu gördü. Felâket iptidaî teşekkülümüzü takviye etmeye yarayan bir tılsımdır; o, bazı insanlarda itimatsızlığı ve fenalığı artırır, tıpkı mükemmel bir kalbe malik olanların iyiliğini artırdığı gibi. Betbahtlık miralayı olduğundan fazla yardımı sever ve iyi kalpli yapmıştı, bu yüzden ekseri erkeklere meçhul kalan kadın ıztıraplarının sırrına o erişiyordu.

Bununla beraber fazla vesveseli olmamasına rağmen karısına şunu sormaktan kendisini alamadı.

— Beni buraya getireceğinize demek pek emindiniz ?

— Davacımın miralay Chabert olduğuna kanaat getirmek şartiyle, evet.

Bu cevaba vermesini bildiği hakikîlik ifadesi miralayın hatırına gelmiş olmasından utandığı hafif şüpheleri dağıttı. Üç gün kontes ilk kocası yanında mükemmel bir surette hareket etti. Müşfik itinalar ve daimî tatlılığiyle ona çektiği ıztırapları unutturmak, itiraf ettiği gibi kabahati olmadan sebebiyet verdiği felâketlerden dolayı kendini affettirmek istiyordu; ona bir nevi hüzün hissettirmekle beraber miralayın zaif tarafını teşkil eden cazibelerini kullanmaktan hoşlanıyordu; çünkü biz mukavemet edemediğimiz bazı tavırlara, bazı kalb ve fikir cazibelerine karşı daha hassasız ; kontes onu kendi vaziyetiyle alâkadar etmek ve düşüncelerine hakim olmak ve ouu istediği gibi kullanmak için kâfi derecede mütehassis etmek istiyordu.

(*Bitmedi*)

TEVARİKLER

(45 nci sahifeden devam)

deniyor. Tevarik, Berber ve kabilelerin hemen, hemen âdetleri birdir. Cemaat hayatları birbirine çok benzer. Berber kabileler, Arapça da bilirler. Araplar ile karışmışlardır. Bunlardan kız alırlar. Berberler ziraat ve ticaretle iştigal ederler. Çok sakin fakat, çok zeki insanlardır. Tevarikler, şehirli Berberlere iyi gözle bakmazlar. Hasis işlerle meşgul oluyorlar diye kızarlar. Tıpkı Buhara'daki Tacikler ile Türkmenler gibi. Türkmenler Tacikleri sevmezler. Çünkü: bunlar şehirlerde otururlar. Ticaret yaparlar.

Ahrar ve bilhassa bunların reisleri için ticaret işleri ile maşgul olmak çok ayıptır. Hayvanlarının mahsulâtını hep köleleri toplar. Yağ, peynir, yün ve hayvan satar. Hasıl olan para ile ticaret yapar. Efendileri kendilerinden hesap bile sormaz. Hatta serveti nedir bilmez. Bütün bu köleler, mensup oldukları ailelerin her türlü ihtiyacını tatmin ederler.

Şimal Türklerinde de reisler böyledir. Bu hal hatta bize bile sirayet etmiştir. Erbilde tanıdığım bir kaç aga çarşıya enip te mağazalarını bile görmezlerdi. Köylerine gittikleri vakıt ziraat işlerine bakmazlar, av ile vakıt geçirirlerdi. Bunları hep mutemetleri yapar, yalnız kendilerine para getirirlerdi.

Bunlar da mağazalarına gidip işlerine bakmayı ayıp görürlerdi.

Tevarikler kanlarına ve kendilerine çok iyi baktıkları cihetle (Dejenere) olmamışlardır. Hep iri boylu, etli, kanlı ve canlı insanlardır. Berberlerin ise nesilleri bozulmuş, zayıf ve cılız kalmışlardır. Yalnız her ikisinde de gözler aynıdır. Çok keskin ve canlıdır.

Tevarikler içinde kumral saçlı ve mavi gözlüler de vardır. İlk önce bunların Vandallerden sirayet ettiği zannolunmuş ise de, sonraları bütün çölün her tarafında ve Nijerya vadisindeki Tevariklerde de böyle mavi gözlüler görülünce bu zan kalkmıştır. Zaten Vandallar şimalde pek az bir mıntakaya kadar sokulabilmişlerdi. Tıpkı Firavunların resimlerinde görünenler gibi kumral saçlı, mavi gözlü ve arkalarında hayvan derisi taşıyan tevarikler çölün sapa yerlerinde yaşamaktadırlar.

Bir tashih

Geçen nushadaki makalede verdiğimiz izahatta Sami Beyin Fizanda Tevariklerle tanıştığı söylenecekken yanlışlıkla Fransada diye tertip edilmiştir. İtizarla tashih ederiz.

Alis'in Sergüzeştleri

VI

Bir Tırtıl'ın Verdiği Öğüt

–Geçen nushadan devam–

«Doğru okumadın,» dedi Tırtıl.

Alis çekingen bir sesle:

«Korkarım ki *tamamile* doğru değildi, dedi; sözlerin bir çoğu değişmiş.» Tırtıl kat'i bir tavr ile:

«Baştan başa yanlış,» dedi ve bir kaç dakika susuldu.

En önce lakırdıya başlayan tırtıl oldu:

«Ne boyda olmak isterdin?» diye sordu.

Alis acele cevap verdi:

«Oh, şu boyda veya bu boyda değilim, amma, bilirsiniz, bu kadar sık değişmek adamın fenasına gidiyor.»

«*Bilmem ben*,» dedi Tırtıl.

Alis hiç bir şey söylemedi, ondan önce, ömründe, kimsenin bu kadar zıttına gittiği olmamıştı; ve Alis biraz öfkelenmeye başladığını hisseder gibi oldu.

«Şimdiki boyundan memnun musun?» dedi, Tırtıl.

«Biraz daha büyücek olmayı arzu ederim, Beyefendi,» dedi Alis, «üç parmak boyunda olmak felâket, doğrusu»

Tırtıl kızgın kızgın: «Çok münasip bir boydur bu,» dedi ve doğrularak kalktı (onun da tastamam üç parmak boyunda olduğu görüldü).

Zavallı Alis acınacak bir sesle kendini müdafaa etti:

«Fakat ben buna alışkın değilim;» ve kendi kendine düşündü: «İnsanın böyle hakaretlere uğramasına nasıl tahammül edilir!»

«Zamanla alışırsın,» dedi Tırtıl; ve marpucun ağızlığını ağzına götürerek yine nargile içmeğe başladı.

Alis sesini çıkarmıyor, Tırtılın söz söylemesini bekliyordu. Bir iki dakika sonra Tırtıl marpucu ağzından çıkardı, bir iki defa esnedi, gerindi. Sonra mantarın üstünden indi, ve otların arasından kıvranıp giderken:

«Bir tarafı seni uzatabilir, öbür tarafı kısaltabilir.» dedi.

Alis kendi kendine düşündü:

«*Ne*'nin bir tarafı, *ne*'nin öbür tarafı, acaba?»

Tırtıl Alisin ne düşündüğünü bilmiş gibi:

«Mantarın,» dedi; ve bir anda gözden kayboldu.

Alis, bir dakika, düşünceli düşünceli mantarın karşısında durdu; Tırtılın bir tarafı ve öbür tarafı demesinden maksadı ne olduğunu keşfetmeğe çalıştı; fakat mantar yus yuvarlak olduğundan bunnu

Eski kurt, der, tutar yılanı burnu üstünde...

keşfi güç bir mes'ele halini alıyordu. Sonunda kollarını açarak mantarı kucakladı ve ellerinin yetiştiği uçlardan birer parça kopardı. Ve sağ elinin koparddığı parçadan bir az ısırarak tesirini denedi: lâhzada çenesinin altında bir darbe duydn: çene gelmiş, ayağına çarpmıştı!

Bu son derecede âni değişmeden epiyce korktu,

ve böyle tezlikle büzülürken kaybedecek zamanı olmadığını düşünerek hemen öbür elindeki parçadan bir az yemeğe koyuldu. Çenesi ayağına o kadar yakın gelmişti ki ağzını açacak kadar yer kalmıyordu; zar zor sol elinde tuttuğu parçadan bir az yutabildi.

Alis sevinçle: «Oh, şükür, başım kurtuldu!» dedi, fakat bir an sonra omuzlarını kayp edecek derecelerde başının onlardan ayrıldığını görünce sevinci telâş halini aldı: aşağıya baktığı zaman bütün görebildiği upuzun bir boyun oldu; bu boyun, uzakta aşağıda yayılıp uzanan bir yeşil yaprak denizinden çıkıp dikilmiş bir hurma sakını andırıyordu.

«Bütün şu yeşillik ne *olabilir?*» diye düşündü Alis. «Ya omuzlarım nereye gittiler? zavallı ellerim, nerdesiniz, niçin sizi göremiyorum?» Böyle söylenirken ellerini de kımıldatıyordu, fakat bu hareketten uzaktaki yeşil yapraklar arasında duyulan ufak bir hışırtıdan başka bir netice çıkmadı.

Ellerini başına getirmeye imkân olmadığı anlaşılınca başını olsun onların yanına götürmeye çalıştı; ve boynunun bir yılan gibi istenilen cihete kıvrılabildiğini görünce sevindi. Güzel bir yılankavilikle boynunu bükerek yapraklar arasına kadar götürebildi, bir de baktı ki o yapraklar az evel altlarında dolaştığı ağaçların tepelerinden başka bir şey değilmiş, meğer! O arahk keskin bir ıslık kendisini ânide kalkmağa icbar etti: Büyük bir güvercin yüzüne doğru uçmuş, kanatlarile ona vuruyordu.

Güvercin: «Yılan!» diye haykırdı.

Alis güceniklikle: «Ben yılan değilim!» diye haykırdı, «çekil yanımdan!»

Güvercin: "Yılansın!„ diye tekrar etti, fakat bu sefer sesi daha yumuşaktı ve bir nevi hıçkırık içinde ilâve etti: "Ah, bu yılanların elinden çektiklerimi bilsen! Üç gün üç gece gözlerime uyku girmedi, yumurtalarımı yılanlardan koruyacağım diye.„

Güvercinin ne demek istediğini anlamağa başlayan Alis:

"Çektiğiniz sıkıntılara çok teessüf ederim,„dedi.

Güvercin haykırma derecesine sesini yükselterek devam etti:

"Tam ormanın içinde en yüksek ağacın tepesine geldiğim sırada, tam onlardan kurtulduğuma sevindiğim bir zamanda işte yine gökten inmiş gibi karşıma çıktılar! Ah, şu melun yılanlar!„

"Fakat ben yılan değilim, diyorum size! „ dedi Alis, "ben...„ ben...„

"Güzel! yılan değilsin de nesin?„ diye sordu güvercin. "Görüyorum ki bir şey uydurmağa çalışıyorsun!„

"Ben, ben küçük bir kızım,„ dedi Alis; fakat kendi de bir günde bu kadar defa değiştiğini hatırlayarak, söylediğinde bir az şüpheli görünüyordu.

Güvercin en derin bir istihfaf ile:

"Hakikaten güzel bir masal!„ dedi. "Ben de ömrümde kızlar görmüşüm, amma böylesini, bu uzunlukta bir boynu olanı hiç görmedim! Hayır, hayır, sen bir yılansın; inkâr etmede faide yok. Belki de ömründe bir yumurta yemediğini iddia etmek istersin!„

Doğruluğu sever bir çocuk olan Alis:

"Yumurta yemesine yedim, inkâr etmem, dedi; fakat, bilirsiniz, küçük kızlar da yılanlar gibi yumurta yerler.„

"Buna inanmam,„ dedi güvercin; "fakat yiyorlarsa, o halde, onlar da bir türlü yılan, demek oluyorlar; benim anlayabildiğim bu.„

Bu fikir Alis için o kadar yeni idi ki bir iki dakika sesini çıkaramadı. Bu sükût içinde nihayet güvercin ilâve etti:

"Sen yiyecek yumurta arayorsun, buna eminim. Böyle olduktan sonra, küçük bir kız olmuşsun veya bir yılan olmuşsun; benim için ne ehemmiyeti var?„

Alis acele acele: "Sizin için yok ama benim için ehemmiyeti var!„ dedi; bir de şimdiki halde, ben yiyecek yumurta aramıyorum. Arasam bile sizinkilere el sürmem: ben çiy yumurtaları sevmem.„

Bunun üzerine güvercin küskün bir sesle:

"Çekil şurdan, öyle ise!„ dedi ve tekrar yuvasına yerleşti.

Alis ağaçlar boyunca aşağıya büyük bir güçlükle süzülmeye başladı, çünkü boynu ikide bir dallara sarılıp dolaşıyor ve ayırmak için uğraşmak lâzım geliyordu. Neden sonra hatırladı ki mantarlardan koparduğu parçaları hala ellerinde tutuyordu: onun üzerine ağzını ellerine yaklaştırmağa çalıştı ve kâh öbüründen ısırarak boynunu kıvamına getirmeye çabaladı.

Eski haline geldiği zaman kendisini tabii boyda görmeyeli o kadar çok olmuştu ki en önce kendi kendini yadırgadı, fakat bir kaç dakika içinde buna alıştı, ve âdeti üzere kendi kendisile konuşmağa başladı:

"Oh, şükür; maksadım yarı yarıya olmuş, demek! Bu değişmeler beni ne şaşırttılar ya! İnsan bir dakikasından öbür dakikasına ne olacağını bilmesin, ne fena şey! Her ne ise, olan oldu, ben yine eski boyuma geldim:

Şimdi düşünülecek şey o güzelim bahçeye girmektir. Buna nasıl muvaffak olurum, acaba?„

O bunları söylerken kendini bir meydanlıkta buldu. Burada ancak bir metre yüksekliğinde bir küçük ev vardı. Alis:

"Burada kimler oturur?„ diye düşündü. "Şimdi ben bu boyumla yanlarına gidersem onları korkuturum, Beni görünce akılları başlarından gider!.,

Bu düşünce üzerine sağ elinde tuttuğu mantar parçasını azıcık ısırdı ve kapıya varmadan boyu dokuz parmak uzunluğuna inmişti.

(*Bitmedi*)

Mevsim Modelleri

1— Fantezi rop mantodur. Yakaya ve kollara beyaz garnitür konursa daha şık gösterir. Enli kumaşlardan iki metre yetmiş beş santim lâzımdır.

2— Çizgili kumaşlardan yapılmış spor tayyörüdür. Enli kumaşlardan üç metreden çıkar.

3 - Ekose ve düz kumaştan yapılmış bir elbisedir. Aynı zamanda düz kumaşa ekose şeklinde işlenilebilir. Enli kumaşlardan yüz otuz santim, ekose düz kumaştan da yüz yetmiş santim lâzımdır.

4 - Düz kumaştan yapılmış zarif sokak elbisesidir. Enli kumaştan iki yetmiş beşten çıkar. Kollarına garnitür konursa daha şık olur.

5— Kumlu ve yahut düz kumaştan yapılmış bir elbisedir. Kollarının ağzına ve yakasının etrafına yünden yapılmış fırfır ve yahut pilise dikilmiştir. Enli kumaştan iki metreden çıkar.

6— Düz kumaşlardan yapılır. Kollarına ve yakasına ekose garnitür konulursa şık olur. Enli kumaştan iki seksen santimden çıkar.

7— Çok zarif etek bluzdur. Bluzu emprime birman krep damurdan yapılır. Bluza bir buçuk metre, eteğe de iki boy yani bir yetmiş lâzımdır.

8— Düz kumaştan yapılmış sokak elbisesidir. Yakasında ve kollarında kürk vardır. İki buçuk metreden çıkar.

9— İki renkten yapılmış sade, zarif sokak ve çay elbisesidir. Otuz santim kollarına ve yakasına başka renkten garnitür, iki buçuk ta beden için lâzımdır.

Tayyareden Çıkan ve Biten Dâva

(15 inci sahifeden devam)

taze ve nefis bir yüz.Bir lahza göz göze geldiler.Tezer borcunu verirken Fuadin sırası gelmiş bulunuyor, yuvarlak burunlu kitapçı « —Efendim? » diye soruyordu. Fuat bir an ne için buraya gelmiş olduğunu unuttu. Ve sonra, akşama kadar: « —Acaba o dükkâna tekrar girip kim olduğumu çıraklara mı sorsam?» diye düşündü durdu. Tam elektriklerin yandığı saatte genç kadına tekrar tesadüf etti. Elinde bir çok paket ve yanında küçük çocuk, bir otomobile biniyordu. Fuat, senelerden beri Ankarada bulunan ve her kesi tanıyan bir arkadaşile beraberdi. Ondan sordu.

— Nafia vekâleti mühendislerinden Cemal beyin kızı. Dikmende otururlar.

— Ya yanındaki çocok ?

— Küçük kardeşidir. Kendisi daha evli hattâ nişanlı değil. Eğer talipsen ?

Arkadaşı eğri büğrü ve biraz sarı dişlerini göstererek gülüyordu.

O bu gülüşü sevmedi ve bu gülüşe iştirak etmedi. Aynı zamanda hayretle dikkat etti: Yanındaki kıvır kıvır uzun saçlı ve beyaz balıriye elbiseli çocuğun genç kızın kardeşi olduğundan ve genç kızın henüz nişanlı bile olmamasından büyük, hakiki bir sevinç duymuştu.

Ve aynı derecede büyük bir sevinçle, Dikmen de oturan akrabasını hatırladı. Yarın onlara gitmeğe derhal karar verdi.

Sonra gece birden hatırına geldi, Akrabaları için « — Ya yaz için İstanbul'a gidip daha da dönmedilerse ! » diye düşünüp üzüldü.

*
* *

Ertesi sabah, henüz hiç bilmediği Dikmen'e gitti. Maarif vekâletinin karşısında duran otobüslerden bazı sabah oraya giden olur, demişlerdi. Fakat bulamıyarak otomobil tuttu. Şoför, akrabasından olan zatı tanıyordu.

« — Haydar beyin köşkü mü ? Evvelki gece kendisini ben götürdüm. » Diyordu. Yâni, demek ki İstanbul'a ya hiç gitmemişler, yahut ta dönmüşlerdi. Birbirini velyeden bu müsait vaziyetler, genç kızın kim olduğunu hemen öğreniverişi, sonra kendisine komşu olan akrabaların mevcudiyeti ve onların da Ankara'dan göç mevsimi pek te bitmiş sayılamazken burada oluşları, bütün bu şeyler istikbal namına Fuad'ı ümitler içinde bırakıyordu. Dikmen'in hayli uzak ve ıssız olan yolu kendisine çok kara göründü.

Fuad'ın babasiyle amca çocukları olan Haydar bey, orta yaşlı bir zevcesi, oğlu ve geliniyle beraber yaşıyordu. Dördü de Fuad'ı sevinçle ve biraz da sitemle karşıladılar.

« — Vay efendim, siz Dikmenin yolunu demek ki bilirmişsiniz ! » diyorlardı. Bir saat şundan bundan konuşuldu. Fuad'ın içi içine sığmayordu. Belki yemeği hazırlatmak üzere oğulla gelinin misafir odasından ilk ayrıldıkları dakikada, vaziyeti süratle anlattı ve son söz olarak :

— Bu genç kız beni şiddetli surette alâkadar etti; Kendisiyle görüştükten sonra da aynı hissi muhafaza eder, üzerinde iyi bir tesir de bırakırsam, kendisini babasından isteyeceğim, dedi.

Ötekiler memnun olmuşlardı. Haydar beyin zevcesi gülüyor : « — Ziyafetin hikmeti şimdi anlaşıldı ! » diyordu. Ve yapılacak şeyi derhal tayin etti, Şayeste hanımla kızını çok enteresan bir haber vermek için çağıracaklardı, ve onlar gelince : « — Pek değerli bir tayyareci akrabamız geldi. Tezer tayyare ile Ankara'yı kuş bakışı elbette seyretmek ister, diye düşünüp sizi rahatsız ettik. » diyeceklerdi.

Dedikleri gibi yaptılar. Çok iyi görüştükleri Cemal bey âilesi davete icabette geçikmedi. Hattâ, günlerden cuma olduğu için, sade Şayeste hanımla Tezer değil, Cemal bey de beraber gelmişti. Ve teklifi o reddetti :

– Beyfendinin ismini gazetede bir çok kerreler gördüm, Muktedir bir tayyareci olduklarından şüphe etmiyorum. Fakat yaşlı adamlar biraz vehhâm olurlar. Ben bir tayyarenin kanatlarını henuz kızımı emniyet edecek kadar emin bir şey saymıyorum.

Hafifçe, adeta mahcup gibi gülerek devam ediyordu :

— Beni ayıplamağa hakkınız olabilir. Cahil bir adam olsam belki hoş görürdünüz. Lâkin bir mühendis, bir fen adamı olduğum halde böyle düşünmemi büsbütün ayıplayacaksınız. Dilinizin ucundak cevabı biliyorum : Kaza yer üstünde de olmaz mı, diyeceksiniz. Evet, kaza bu odanın içinde de olabilir. Lâkin nihayetsiz göklerde bir zerrenin zerresi olarak uçmak, bir zerrenin zerresine hayatını tevdi ederek göklere çıkmak, ben bunu akıl harcı bulmuyorum !

Fuat sapsarı kesilmiş ve bir şey söylememişti. Yapılan istatistiklerde tayyare kazalarına nisbetle meselâ otomobil kazalarının nasıl daha çok olduğunu onlatmağı bile lüzumsuz addetti. Cemal beyin tayyareye karşı beslediği emniyetsizlik mantığa, muhakemeye, müsbet rakkamlara asla istinat etmeyen garip bir çekinme ve korku idi. Vaktile insanların trene ve otomobile karşı gösterdikleri korkudan farksız bir şeydi. İngilterenin bazı yerlerinde bile

hâlâ şimendifere binmeyen bazı ihtiyarlar bulunduğunu bir yerde okumuştu: Bunu hatırladı.

Fakat, aynı zamanda, kızının bir kerrecik tayyareye binmesine rıza gösterniyen bir babanın bir tayyareciye kızını vermeğe nasıl razı olacağını büyük bir korku ile düşündü.

Bunu çok büyük bir korku içinde düşündü, Çünkü Tezere karşı uzaktan, kendisini görür görmez duyduğu za'f, onu yakından görüp kendisiyle biraz da konuştuktan sonra fevkalâde büyümüş, çok büyük va derin bir şey olmuştu.

Genç kız üzerinde pek müsait bir tesir bıraktığını da hissetmişti. Cemal bey âilesi ayrıldıktan az sonra akrabasının evinden çıkarak, Dikmen'den Yenişehir'e doğru tenha yokuşta ağır ağır inerken, sayesinde ümit ve cesaret aldığı, hiç olmazsa mutlak bir nevmitlikten kurtulduğu yegâne nokta da işte bu hisli.

*
* *

Aradan on beş gün geçmişti. Dikmen bağlarının Çankaya tarafına bakan sırtı üzerindeki tek katlı, beyaz ve geniş köşkün bir odasında Cemal beyle Şayeste hanım karşı karşıya, fakat hiç konuşmadan oturuyor, birbirlerine küsmüşe benziyorlardı, Erkek biraz yorgun görünüyordu. Kadının gözleri de kızarmıştı.

Aralarında kim bilir ne kadar zamandan beri devam eden sükûtu Cemal bey bozdu :

— Anlıyamıyorum : Tezer gibi uslu ve muti bir kız, « ille falan adama varacağım ! » diyerek ısrar etsin. Senin gibi yirmi beş seneye yaklaşan bir izdivaç hayatında bir gün kocasile kavga etmemiş bir kadın, ona karşı kiziyle müşterek bir cephe alsın. Vallâhi anlıyamıyorum ! Büyüye inansam, size büyü yapıldı derdim !

Ayağa kalkmış, omuzları çöküK, ağır ağır adımlarla odanın içinde geziniyordu. Şayeste hanım biraz titrek bir sesle cevap verdi :

— Bey, Tezer her gördüğü gençle gönül oyunlarına kalkan hafif bir kız olsaydı, Fuat beye varmak için gösterdiği arzudan kendisini vazgeçirmeğe çalışırdım. Fakat ne kadar ciddî, dürüst, muti bir kız olduğunu sen de teslim ediyorsun. Bunun gizli, esrarlı bir tarafı yok : Birbirlerini görür görmez sevmişler. Bu sade masallarda, hikâyelerde olmaz ya ! Hayatta da olabilir. Fuat bey fevkalâde bir gençmiş. Hiç bir kusuru yok. Sonra güzel de. Niçin bu izdivaca muvafakat etmiyorsun ?

— Sebebini söyledim.

— Senin gibi bir fen adamının böyle düşünmesine ne diyeceğimi bilemiyorum !

— Ben bu izdivaca razı değilim : İşte bu kadar!

Sesler yavaş yavaş yükseliyordu.

— Peki, ya her şeye rağmen kızın bu adama varmak isterse ?

Cemal bey ayağa kalkmıştı, karısının yüzüne bakmaden boğuk bir sesle mırıldandı :

— Varırsa kızım değildir !

Ve hiddetle odadan çıktı. Kadın yalnız kalmıştı. Tek katlı, ahşap ve geniş köşkün hiç bir tarafından bir ses gelmiyor, sade açık duran camekânlı geniş kapıdan dışardaki havuzun ninniye benziyen mırıltısı duyuluyordu.

Şayeste hanım birden ürpererek ayağa kalktı, kapının kanatlarını kapadı : Eylülün sonu geliyor, hava gittikçe serinliyordu.

*
* *

Kocası sessizce sadalı kahvaltısını ederken Şayeste hanım onun yüzünü muayene ediyordu. Mühendis bir kaç ay içinde adeta ihtiyar bir adam hali almış, saçlarının yarıdan fazlası ağarmıştı. Kahvaltısını bitirip gidecekti.

Şayeste hanım etrafında dolaşıyordu. Mutlaka bir şey söylemek isteyip buna bir türlü cesaret edemiyen kimselerin hali üzerinde idi.

— Ne o hanım ? Dilinin altında bir şey var da söyliyemiyor gibisin.

— Doğru bey, kaç gündür söylemek istiyorum da yine söyliyemiyorum !

Mühendis sapsarı olmuştu. Bu söylenemeyen şey acaba ne idi ? Sakın İstanbula ninesinin yanına giden Tezer birdenbire hastalanmış olmasın ? Yoksa bu izdivaçtan vazgeçerek tekrar babasının evine dönmek mi istiyordu ? Fakat öyle olsa karısı bir kaç gündür hiç haber vermez mi idi, haber vermekten hiç çekinirmi idi ?

Cemal beyin ağzından tek bir kelime çıktı :

— Söyle !

— Bey, ben bu akşam bir kaç gece için İstanbul'a gideceğim.

Birden şaşırmış, karısının yüzüne baktı. O gözlerini indirmişti. Anladı. Boğuk bir sesle :

— Peki, git, dedi.

Ve bu baba ile anne birbirlerinden mahçup, vedalaşmadan ayrıldılor.

Köşkten çıkmış, ağır ağır otobüse giderken, Cemal beyin gözlerinde birden yaşlar belirdi. Ve bunları parmağiyle silerken, kendi kendini aldatmak istedi. Bu yaşları, teşrinisani günlerinin Dikmen tepelerinde esen sert rüzgârlardan olma bir şey diye kabul etti.

Tezer, Tezeri gelin oluyor, ondan uzakta, onun elini öpmeden, iznini, hayır duasını almadan tel duvak takıyordu...

(*Bitmedi*)

TEVARİKLER

(9 uncu sahifeden devam)

ki diğerine akıtılmasiyle vücuda getirilen bu tünelli kuyuların en sonuncusunda su bir derecik gibi akmaktadır.

Bu kuyuları kendim gezdim; tekmil Türkistanda Horasanda, Tahranda, Tebrizde, Vanda, Gergükte, Erbilde de gördüm; Afganistanda da bulunduğunu öğrendim. Bunları hesap eden pratik su mühendisleri hep Türklerdir. Nişaburda pek uzak mesafeden su yum getirildiğini gördüm. Bu suretle akıtılan sular değirmen çevirmekte, toprağı sulamakta, hatta bazı yerlerde içilmektedir. Bu kuyuların bazılarının üzerleri açık bırakılarak suyun akıtılmasında, havanın tazyikından da istifade edilmektedir.

Şimali Afrika'da, Bingazi'de, Tunusta, Fas'ta görülmekte olan bu tünellerin harabeleri Zelle, Hun(1) ve Fizanın muhtelif yerlerinde bilhassa Tevariklerden bir şube olan (Garamant) ların iskân ettikleri vadii - garbide (Cerma) kasabası civarında da pek çok olarak görülmektedir. Bu kuyuların gittikleri cihetleri şimdi kumlar kaplamıştır. Her yerde bu sular mamurelere akıtıldığına göre Tevariklerin de Fizandaki mamurelerin bu kum dağlarının altında kaldığına şüphe yoktur. Bu kuyular çok derindir. İçlerinde 100 metroyu geçenleri vardır. Taşlar delinerek oyulmuşları olduğu gibi duvarlar örülerek yapılanları da vardır. Bunlarda Tifinah yazıları da görülmektedir. Şimdi oralardaki Araplar bu kuyuları âdi su kuyusu gibi kullanmaktadırlar. Sularının asla tükendiğini bilenler yoktur. Daima su vardır. Araplar bunlara fikarat demekte, bel kemiğine benzetmektedirler. İran ve Van'naki Türkler de kanat ve ya Geriz diyorlar. Tevarikler kuyu kazmak ve duvar örmek san'atına vakıf oldukları cihetle büyük çöle girmekten korkmamışlar ve çölün binlerce kilometre murabbaındaki sahasında hesapsız kuyular kazarak kendilerine tabii bir sığınacak yer bulmuşlar, istiklâllerini muhafaza etmişlerdir. İşte böylelikle cenuba da inmişlerdir. M. E. F. Gantier Tuvat'ta gördüğü bu kuyulardan hayretle bahsederken bunun emsaline bütün dünyada ancak küçük *Asyada* tesadüf edilir, diyor. (2) Tuvat'ta bu kuyuların iki bin kilometroluk bir sahayı işgal ettiklerinden bahsediyor.

M. Dear bu arteziyen kuyularının, tarihin kaydetmediği pek eski bir zamanda Fas'ta mevcut olduğunu, altıncı asırda (Alyenpodore) nin ve on dördüncü asırda İbni Haldunun bahsettiklerini ve mühendis (Fresnel)in ise Barka ve Libi'de gördüğü bu hayrete şayan kuyuların Mısır'da Firavunların zamanına ait olduğunu yazmaktadır. Aynı zamanda Tir harabelerinde de mevcut olduğunu Volney ve Lamartinin de yazdığını bildirmektedir,

Tevariklerin bir ismi-Tarihî malumat

Milâttan bin sene evvel yaşamış olan Firavunların on ikinci sülâlesinden (Tamahous) lardan bahsediliyor. Firavunların taşlara mahkûk resimlerinde dört tip görünmektedir. Ortada esmer renkli insanlar (Mısırlılar), sağda sarımtırak renkte olanlar(Araplar). Arkalarında siyahiler. Solda mavi gözlü (beyazlar). Beyazların arkalarında deriden elbise, başlarında tüyden kalpak (3) vardır.

Bu beyazlara (Tamahous) denilmektedir. Tevarikler kendilerine Temahağ veya Temachek diyorlar. Bu kelimeler arasında büyük bir müşabehet vardır. Tevâriklerin hemen her kabilesinin telâffuzları ayrı ayrı olmasına rağmen lugat ve yazıları hemen birdir.

Herodot'a göre Berberler ve Tevarikler aynı ailedendir. Bunların ikisi de (Libiyen)lere mensuptur ve asılları Tamahoustur. Bu kuyular Amond, Barka, Libi, Fizan, ve bütün şimali Afrikada ve büyük çölün eteklerinde bulunmasına ve biri birine tamamiyle benzemesine ve aynı insanlar tarafından yapıldığı bir bakışta anlaşılmasına göre bunların Tamahous'lara mensup olanlar tarafından yapıldığına şüphe bırakmıyor ve bu kuyular Türk diyarlarında görülenlerin aynıdır. Tevariklerin bazıları kendilerinin Asya'dan geldiklerini söylemektedir. Fizanda pek aziz dostum olan ve beni kaçıran Tinilküm kabilesi reisi murabıt Kinni. Tevariklerin Türk olduklarını, bir kısmının şimalden İspanyadan ve diğerlerinin Mısırdan Afrikaya geldiklerini söylerdi. Hatta kendilerinin vaktiyle büyük hükûmetler kurduklarını ve deri üzerine yazılı olan tarihi kitaplarının (Keferede) olduğunu anlatırdı.

Şeh Kinnin bu sözlerini diğer bir murabıt ta cenupta 1901 de (Cortier) için Tevarikler hakkında yazdığı bir kitapta bildirdiğini ve kendilerinin küçük Asyadan suriyeye ve oradan Afrikaya geçtiklerini Dr. A. Richer bildirmektedir. (4)

Capitain Clapperton'un Afrika içlerinde(Haoussa) ların sultanı olan Mehmet Bellonun telif eltiği (En-

(1) Fizanın Sökne kazasında bir yerdir; ismin lafzı dikkate layıktır.

(2) La Conquete du sahara. Sahife 206. Librerie Armand Colin Paris

(3) La Forêt viergc et la Sahara. Par E. Desor. Sahife 99, 147.

(4) Revue du monde Musulman. Sahife 143. 1818-1919.

fakel meysour Fi Tariki beladettakrour) namındaki el yazması eserden iktibas ettiği parçalarda Tevariklere ait kısımda şu satırlara tesadüf edilmektedir:

(Bu Tevarikler, Berberlerle aynı ırktandırlar. İstilâ devrinde Afrikaya yayılmışlardır. Berberler Ham neslindendir. Bir kısmı ise kendilerinin Yafes, diğer bir kısmı da büyük iskender tarafından haps edilen Ye'cuc Me'cuc nesillerinden olduklarını iddia

ederler. Fakat daha o zamanlar bunlardan bir kabîle Kırvan'da bulunuyordu. Bunlar orada oturan *Türkler* ve *Tatarlarla* birleştiler)

Eski mezarlar

Tevariklerin sakin oldukları dağlarda (İdibinen) dedikleri mezarlar vardır Bu mezarların hemen hepsi açılmış ve soyulmuştur. Kimlerin soydukları kendilerince malûm değildir. Fakat; bu mezarlara Çinlilerin mezarları diyorlar, ve cetlerinin ruhlarından istiane etmek üzere bu mezarlarda istihareye yatıyorlar. Şöyle ki: Akrabalarının gazvedeki hallerinden haber almak üzere kadın ve kızlar en süslü elbiselerini giyiyor, en büyük tuvaletini yapıyor, geceleyin bu mezarlara girip uyuyorlar. Sabahleyin herkes bu istihareye yatanın etrafını alıyor, gördüğü rüyayi dinliyor ve bunu saatlerce tefsir ile uğraşıyorlar.

Tevariklerin bütün eşyalarında şu [+] işaret vardır. Kılıç, kama kabzaları, hecin eğerlerinin ön tarafları, anahtarları hep bu haç şeklindedir.

Bunu hiristiyanlıktan aldıklarını iddia edenler var ise de, kendileri bunun haç şekli bile olduğunu bilmemektedirler. Hatta çok eski mezar taşlarında bile bu işaretler vardır. Bunun milli bir an'ane olduğunu söyliyorlar. Alfebelerinde şu işaret [*], [T] harfidir. Belki kendilerine Tamahag demelerine göre bu işaret milliyetlerinin ilk harfine alâmettir.

Türklerle müşterek cihetler

Tevarikler çok san'atlı kilit yaparlar. Bu kilitler tazyik ile açılır. Aynı zamanda hünerlidir. Anahtar ele geçse bile bir yabancı için kilidi açmak güçtür. Böyle tazyik ile açılan kilitler Türklerde de vardır.

Tevarikler develeri biribirine bağlarlar. En öne de yavaş yürüyen zayıf bir deveyi bağlarlar. Türkler de develeri biribirine bağlarlar ve öne bir eşek korlar. Araplar develeri serbest ve başları boş olarak bırakırlar.

*
* *

Tevarikler eti suda kaynatır, etini yer, suyunu içer, ekmek nedir, bilmez.

Başkırt ve Kırgızlar da böyledir. Meşhet'te şehbenderhaneye gelen Başkırtlar bizim yemeğimizi yiyemezlerdi. Kendilerine suda et kaynattırıp ikram ederdim.

Tevarikler tulumlara deve sütü doldurur, içine darı ve çekirdekleri çıkarılmış hurma döker, yedek hecinnin üzerine asar, yola çıkar. Çalkana, çalkana bu, nefis bir boza olur. Tevarik bunu hem keyif ve hem de gıda makamında içer.

Tulumda – tebahhur dolayısiyle – soğuyan bu bozadan öğle sıcağında bir çorba tası içer, hem serinler hem de yarı keyif bir halde başına ihramını sararak kızgın güneşin altında âlâ bir uyku çeker.

Bazan da içerisine kokulu otlar ilâve eder.

Kırgızlarda da Kımız denilen bu boza vardır. Onlar, deve sütü yerine kısrak sütü ile yaparlar. [1]

Tevarikler buğday yemezler. Ellerine buğday geçerse başa baş olarak darı ile tebdil ederler. Bu darıyı iki taş arasında ezerler. Bunu suda kaynatıp bir kaba döker ve üzerine süt ilâve edip yerler. Kırgızlar da darıyı severler. [2]

Tevarikler susuzluk ve açlığa çok tahammül ederler. Su ve yiyecek bulamazlarsa devenin arka ayaklarından hacamat ederek çıkan kanı emerler. Bu da olmazsa deveyi öldürürler, hem karnındaki suyu içer ve hem de etini çiğ çiğ yerler.

Kırgızların da iki gün susuzluğa ve bir kaç gün açlığa tahammül ettiklerini Amerikalı seyyah Şiller yazmaktadır. [3]

Gelinin güveye bir çadır götürdüğünü yazmıştım. Kırgızlarda da böyledir. [4]

Tevarikler kuyu açılacak yeri çok iyi bilirler. Hatta kaç arşında su çıkacağını bile evelden söylerler. Bu, kendilerine has bir ilimdir. Böyle suyu

[1,2,3,4] Türkistan seyahatnamesi, «Basiret matbaası1294» Sahife 51, 92.

bulan kabîle o civardaki eraziyi kendi malı addeder. Kırgızlarda da hemen hemen böyledir.

Tevariklerin yaşayışları

Tevarikler (Keşeri) denilen bir boza da yaparlar. Bu, yalnız su ve darı iledir. Bizde olduğu gibi.

Su ve darı ile yaptıkları bozanın içerisine peynir de korlar. Bunun adına (egali) derler.

Çekirge olduğu vakıt Tevarikler sevinirler. Çekirgeleri toplayıp kuruturlar ve bütün kış yerler.

Tevariklerin en yüksek yemekleri (Talabekket) dedikleri yemektir. Eti küçük küçük kesip suda pişirirler. Sonra havana koyup dögerler, bir kaba boşaltıp (İrditvan) dedikleri hörgüç iç yağını eritip üzerine atarlar. Bu, en kıymetli yemekleridir.

Tevarikler çaya müptelâdır. Şayet çay bulamazlar ise vadilerde topladıkları bir nevi otu kaynatıp içerler. Büyük çölün içerilerinde bulunanlar çayı kuru üzüm ve hurma ile içerler.

Başkır Türklerinin şehirlerde bile çayı kuru üzüm ile içtiklerini gördüm.

Tevarikler hurmayı güneşte iyice kuruturlar. Sonra havanda döğüp tulumlara korlar. Bir tasın içine bir miktar döküp su ile karıştırırlar. Bu da kendilerince gıdadır.

Yolda Tevarikler bir koyun veya deve kestikleri vakıt etini parçalara ayırırlar. Kaç kişi iseler o kadar küme yaparlar. İçlerinden birisi uzağa gider, saklanır. Diğerleri kendilerine birer çöp alırlar ve saklanan için de bir çöp alırlar. Bunların hepsini karıştırırlar. Saklanan adamı davet ederler.

Gelir, çöpleri alır, birer birer et yığınları üzerine kor. Kimin çöpü hangi kümeye tasadüf etti ise o etler onun hakkıdır. Böylelikle haksızlığa meydan vermemeğe, mütesaviyen taksim eylemeğe çalışırlar. Sonra herkes etlerini alır, pişirir. İsterlerse eti hep birden pişirip sonra çöp ile pişmiş eti taksim ederler. Suyunu da tas tas aralarında ölçü ile dağıtırlar.

Tevarikler fala çok inanırlar. İçlerinde koyunun kürek kemiğinden fala bakanlar vardır. Türklerde de kürek kemiği ile fala bakmak âdeti vardır.

Tevarikler çok yaşarlar. Seksen yaşını geçmiş ihtiyarları adeta bir delikanlı gibi hecinine biner. Aynı zamanda Tevarikler çok neşeli adamlardır. Daima saf havada yaşarlar. Yiyecekleri de pek mahduttur. Ot, darı, hurma, kuru üzüm, süt ve et. En az yedikleri ettir. Çadırlarında günde iki defa yemek yerler. Seferlerde ise boza ve süt içerler. Otları çok iyi tanırlar.

Yolculuk bilgisi

Tevarikler yıldızları iyi bilirler. Geceleri yıldızlar ile seyahat ederler.

Gündüzleri ise yerin şekillerinden istifade ederler. Bir *Tarki* için geçtiği yerin topoğrafiyasını zihnine nakşetmemek mümkün değildir. Bu, kendileri için bir hayat meselesidir. Bellemediği takdirde ölüm muhakkaktır. Fizandan kaçtığımız vakıt ancak Tinilgüm kabîlesi tarafından bilinen bir gazve yolundan geçirildik. Kılavuzlarımızdan birisi bundan yedi sene evvel iki defa, diğer birisi ise tam on sene evvel bir defa geçmiş olmalarına ve hesapsız vadiler, kum tepeleri, ovacıklar geçtiğimize rağmen teşkilâtı arziyeye bakarak, dağ tepelerine çıkıp gözliyerek

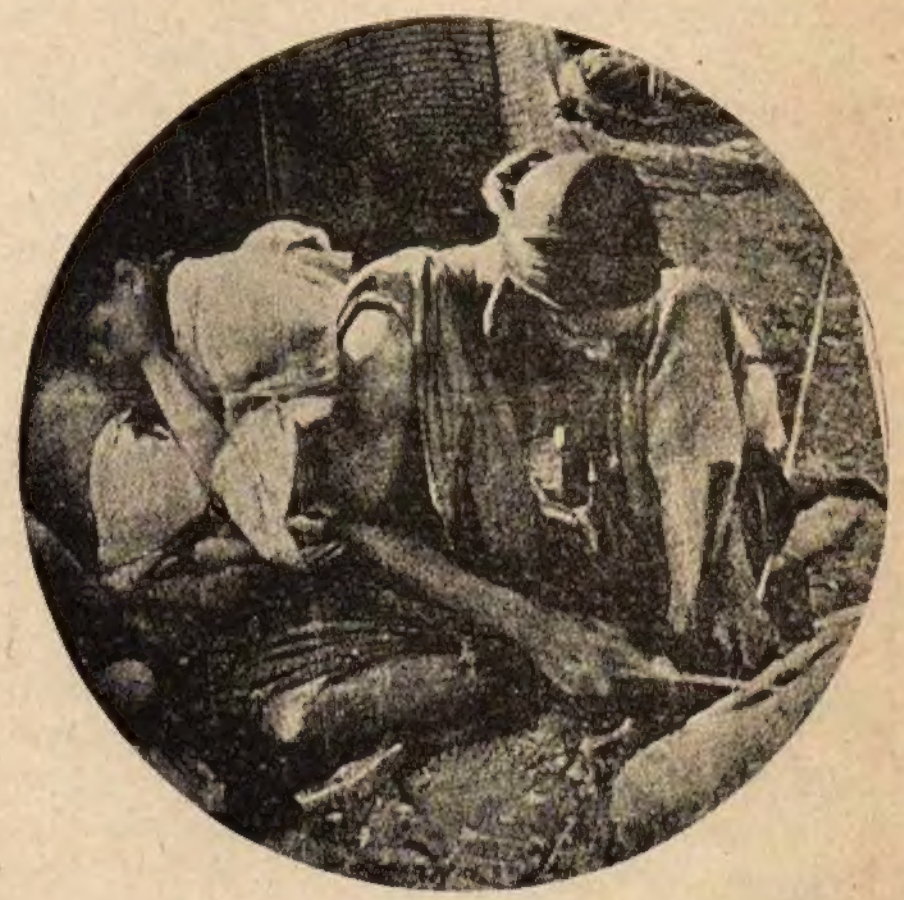

Bir Tarki ok bileyor

daima dosdoğru kuyuları buluyorlardı. O kadar ki içlerinden birisi bir kaya dibinde unuttuğu çuvaldızını henüz bırakmış gibi buldu, sevindi.

Mağaralarda yazılar

Büyük çölün dağlarındaki mağralarda hep Tevarik yazıları oyma ve kabartma olarak göze çarpar. Bizim geçtiğimiz yol üzerindeki mağaralarda böyle kazılmış yazılardan başka boya ile yazılar ve resimler gördük.

Yeni doğan çocuklar

Tevarikler yeni doğan çacukları zeytin yağı ile yağlarlar ve bir beze sarıp kum üzerinde yatırırlar.

Altı aylık çocuğun saçlarını keserler. Para ile tartıp fıkaraya paraları sadaka olarak dağıtırlar. Bu âdet yalnız ahrardadır. Diğerlerinde yoktur.

Tevariklerle Berberler

Tevarikler ile Berber'lerin aynı familyadan olduklarını bütün seyyahlar, tarih ve coğrafya âlimleri söylemektedir.

Berberiler de iki kısımdır. Bir kısmı daimî şehirlerde otururlar. Diğerleri mevsime göre şehir ve vadilere gidip çadırlarda yaşarlar. Bunlara kabîle

(*Devamı 36 ncı sahifede*)

KARA ŞAHİN

(5inci sahifeden devam)

bu mülklerini yakıp, yıkan, ordularını darma dağın, mallarını yağma ederek, nihayet kendini cihan padişahı ilân eyliyen adama, neler getirmemişlerdi, neler : Elmas, altın, gümüş, ipekler, şallar, kürkler, bal ve şarap; fil, deve ve at sürüleri, genç ve dinç esirler, gözleri kamaştıracak güzellikte cariyeler, v. s. v. s... Bunlardan başka, Cengiz hanın emriyle, en mükemmel kuşbazlarla en birinci derecede avcı şahinler de getirilmişti. Cengiz han, kurultay bittikten sonra şahin döğüşlerile avunmak, dinlenmek istemişti. Cengiz han dünyada iki şey severdi : Harp ve şahin. Kadınla pek alâkası yoktu, gençlik arkadaşı ve evlâdının anası olan zevcesinden başka ve ona en yakın olarak, dünyanın her tarafından toplattığı ve en nadide avcılardan seçilmiş dokuz yüz şahinini sevdiği söylenirdi. Bunların içinde de en gözdesi muhakkak kartopu idi.

Kurultayın onuncu günü idi. Vaktile yetişmeyip sonradan gelen hakanlar bizzat gelip veya hediyelerini getiren murahhaslar tarafından temsil edilerek artık herkes yerli yerine yerleşmiş, koca ova süslü çadırlardan görünmez hale gelmişti. İki bin kişiyi alacak kadar geniş bir çadır önünde Cengiz han, bir zamanlar Samarkant sultanına ait bulunan altın bir tahta kurulmuştu. Önündeki gümüş masanın üstünde bu şahın asâsı ve tacı bulunıyordu. Cengiz'in sol tarafındaki fildişi masa üzerinde harpte düşmandan alınan baha biçilmez mücevher yığını, sağında üzeri kıymetli taşlarla süslenmiş bir altın çubuğa zincirlenmiş olan Kartopu, ayak ucunda da esir edilen beş hükümdarın sultanları, altın zincirler vurulmuş beş güzel kadın vardı.

On günlük çalışma devresinden sonra Cengiz'in canı sıkılmıştı. Dalgın dalgın etrafını süzdü. Bütün emektarları etrafını almıştı. İhtiyar Subatai aralarında yoktu. Müşirleri Cengiz'in karşısındaki kalabalığın en önünde, altın koltuklarda otururlar, onların arkasında harem ve aile erkânı sıralanırlardı. Onlardan sonra da boyunduruk altındaki padişahlar, bu büyük kuvvetin önünde eğilmiş olan bütün başlar dizilmişti. Daha arkada artık sırasiyle misafirler, maiyet ve haremlerile, türlü türlü kıyafet ve süslerile yerleşmişlerdi. Denebilir ki o gün bütün dünya Cengiz hana secde etmeğe şitap etmişti. Dünya kurulalı böyle bir manzara görülmemiş, bu kadar büyük bir kudret âdem oğluna hısmet olmamıştı. Cengiz bu heybetli toplantıya bakarken pek bir şeyler duymadı, fakat ilk oğlu Juchi'yi düşündüğü zaman içinde bir şeyler burkuldu.

Subatai şahı bir harpten dönerken, Cengiz'in emrile yolunu değiştirmiş, evvelâ Juchi'den haber almak üzere gecikmişti.

Cengiz han oğlunu sevmez değildi. Şu acem kızı meselesinden kuvvetli bir öfkeye kapılıp onu sürgüne gönderir göndermez pişman olmuştu amma iş işten geçmişti. Şimdi şu karşısındakiler arasında oturan Nurmahal'e baktıkça Cengiz oğluna karşı fazla şiddet gösterdiğini anlıysrdu. İpek ve elmaslar içinde, ayın on dördü gibi parlıyan şu taze Cengiz'e kendi gençlik sevdasını, ilk evlilik günlerini hatırlattı. Zevcesini nasıl sevmiş, onu almcıya kadar nasıl kararsızlıkla çırpındığını düşündü. Ah gençlik ah! Oğluna karşı öfkesi çoktan geçmiş olduğu halde evvelce tayin ettiği iki sene geçmeden onu geri çağırmağı azametine yedirememiş, ne de olsa ondan habersiz kalmağa da tahammül edemediğinden Subatay'ı, onun bulunduğu taraflardan geçerek kendisini tatmin etmeğe memur etmişti.

İşte şu kurultayın onuncu günü, önünde diz çökerek emirlerine boyun eğen binlerc halkı unutarak sık sık Subatay'ın boş sandalyasına bakan Cengiz han bu düşüncelerle dalgındı. Nihayet fazla sabredemedi. Biraz avunmak üzere bari şahin güreşinin başlamasını emretti.

Öğleye doğru, sade giyinmiş bir genç çadırlar arasında görülmüştü. Altında pek mükemmel bir at, arkasında da, elinde örtülü bir kafes taşıyan bir suvari vardı. Halinden ihtiyar olduğu anlaşılan bu adam delikanlının hizmetkârı olacaktı. Elbisesinden karamanlı olduğu anlaşılan genç, cinsine has olan esmerliklerle göze çarpıyordu. Orta boylu ve çevik alnından çenesine kadar uzanan bir yara izi yüzünün güzel olup olmadığını anlamağa imkân bırakmıyordu. Mümkün mertebe tenha bir yerde çalılıklar arasında durup maiyetindekine bir şeyler söyledi. O da kuşağından çıkardığı bir kutunun içindeki yağdan alıp eliyle gencin yüzünü iyice uğuşturdu. Bu ilâç her ne ise yüzün cildini daha koyulaştırdı, ve tabiatile, beyaz yara izi de daha ziyada meydana çıktı. Fakat ihtiyar buna kanmıyarak izin kenarlarını ince bir fırça ile beyaza boyadı ve biraz büyüttü. Bu iş te bittikten sonra iki atlı hızlıca bir seyirle yola düştüler ve bir saat sonra, epiyce kızışmış olan şahin güreşine dalan halk arasına sessizce katılıverdiler.

Cengiz han bu güreşi iyi tertip etmişti. Geniş mülkünün her tarafından toplatılmış en mükemmel kuşlar uçurulup havalandıktan sonra arkalarından

şahinler koyuveriliyordu. Genç karamanlı ile ihtiyar hizmetkârı artık iyice sokuldukları kalabalığın bir köşesinden oyunu seyrediyorlardı. Mızraklı suvariler ortada beyzi bir meydanı boş bırakmışlar ve etrafını alarak muhafaza etmişlerdi. Bu meydanın etrafında bir taraftan saray harem halkı, diğer taraftan da atlara binmiş olarkk Cengiz han, maiyetindeki esir hükümdarlar, müşirler, askerler v. s. kuşların salıverilmesini yakından görebiliyorlardı. Yüzü çizgili genç evvelâ meydanın kadınlara mahsus tarafına doğru ilerledi. Uzun uzun Nurmahal'in yüzüne bakarak oradan çekildi ve Cengiz hana döndü. Onu da bir müddet seyrettikten soura herkes gibi güreşe daldı. Oyunlar çok meraklı ve heyecanlı oluyor, hemen hepsinde de Cengiz hanın kuşları galip geliyordu. Nihayet ağızdan kulağa bir rivayet dolaştı : Cengiz han artık Kartopu'nu çıkaracaktı. Hanın iki şahinini de birbiri arkasından yere seren inatçı bir şahine karşı artık bu şimdiye kadar eşine tesadüf edilmiyen kuş gönderilecek, terbiyesizin haddi bildirilecekti. Neticeden emin olan halk artık eğlencesinin bitmesi yaklaştığını sezerek üzülür gibi oluyordu. Kartopu yıldırım gibi yükselirken ona dikilen gözler genç yabancının kafesi açarak siyalı bir kuş koyuverdiğini görmediler bile. Yaman bir boğuşmadan sonra hasmını yere düşüren Kartopu birden hiç ummadığı bir zamanda « Kara inatcı » nın yükseldiğini gördü. Bunu halk ta görmüş, bu kader güzel bir kuşun, Kartopu elinde muhakkak bir ölüme gönderilmesine candan acımıştı. Kara şahinin kazanmak imkânı olmadığı herkesçe malûmdu.

Bu muazzam iki kuşun çarpışması hiç görülmüş şey değildi. Aman yarap !

Derken birden o kadar halkın göğsünden birden kopan bir « ah ! » tıpkı çamlar arasında esen ruzgâr gibi inledi : Kartopu düşüyordu. Evvelâ seyirciler onu bir oyun yapıyor, aşağıdan hucum ederek hasmını bir hamlede bitirmeğe hazırlanıyor zannettiler. Halbuki o indikçe indi. Derken birden gene cesaretini toplar gibi oldu, hızlandı, yükseldi. Yüzü çizgili adam ellerini öyle bir sıkmıştı ki tırnakları avuçlarına batmıştı. Cengiz hana kuşbazbaşı bir şeyler söyledi, o bir an tereddüt ettikten sonra bir emir verdi. Biraz sonra müthiş bir kartalın salıverildiği görüldü. Cengiz han pek çabucak bu tedbirin neticesini anlıyacağını biliyordu. Ya Kartopu ?., Allâh esirgesin !.. Fakat o şüphe bir kerre ilk defa olarak meydan almışmiydi almamışmiydi ?., Tedbir gayet basit idi. Şahinciler bunları güreşe alıştırırken ara sıra kartallarla korkutulur ve bunlarda kartallara karşı bir kin uyanmasına sebep olurlardı. Şimdi bu iki kuştan birisinin hasmından ayrılıp kartala hücum etmesi ve böylece büyük kavganın bölünmesi ihtimali vardı. Netekim. Kartopu olanca hıziyle kartala atılmıştı. Halbuki başının üstündeki hareketi ta uzaktan sezen kartal sırt üstü dönerek pençelerini havaya kaldırmış bir vaziyette bekleyince tam hızla gelen Kartopunun bu ölüm tuzağına düşmesi bir anlık bir iş oldu. Kartal halâ pençesinde Kertopu olduğu halde döne döne indi ve Nurmahal'in ayaklarının dibine konuverdi.

Kara şahin sakin sakin yere inmiş ve efendisi-

En eski Türk yazısının tarihi

(*7 inci sahifeden devam*)

achemenide kitabelerile iştigal eden olmadı. Bu tarihte şark lisanlarında geniş bilgileri olan *Bornuf,Lossen Behistun,Henry Rawlinson* gibi âlimler çivi yazısile yakından uğraşmağa başladılar ve on sene içinde kitabelerinin bütün metinlerini okumağa ve manalarını vermiye muvaffak oldular. (Londra'daki *Société asiatique* bu metinleri ve tercümeleri 1846 - 1849 senelerinde neşretmiştir.) *Oppert* ile *Spiegel* daha sonra bu metinlerin bazı noktalarını tamamlayabilmiş ise de umumî heyetleri şimdiye kadar olduğu gibi kalmıştır.

Çivi yazısının okunması garbın âlimlerine geniş çalışma sahaları açtı. 1846 da Musul'da asurilerin paytahtı *Ninive* keşf olundu. 1849 - 1851 senelerinde yine Musul civarında *Koyunculk* ile *Nemrud* mevkilerinde hafriyat yapıldı. Yeni yeni vesikalar elde edildi ve filolojinin *assyriologie* kolu zengin tetebbular ve eserlerle teessüs etti.

Çivi yazısının sökülmesi, *achéménide* kitabelerinin okunması, manalarının anlaşılması tarihî ibret alınacak büyük bir derstir. Bir seyyahın dikkatli muayenesile başlıyan bir sezişten koca bir ilim doğdu, tarihin binlerle senelik devirleri insanlara malûm oldu. Tarihin o zamana kadar elde etmiş olduğu bilgiler kat kat arttı, telekkiler değişti,bilinmeyen hakikatlere geniş yollar açıldı. Bugün bizim de bazı alimlerimizin zekâ ve dikkatle meydana koydukları bazı sezişler istihfaf olunmamalıdır; sağlam bir temele dayanan bu sezişlerden yarın disiplinli bir ilim kolunun doğacağına şimdiden imanım vardır. Bu zatların zeki ve dikkatli tetebbuları yarınki filolojinin esasını teşkil edeceğine şüphe bile caiz değildir.

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: **AHMET CEVAT**

Adres: Dilsizzade Hanı, No. 1-2

Telefon: 24118

MUHİT Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşrolunur.

MUHİT'e abone olmak şartları

	Türkiye için	Ec. memleketler için
Seneliği	**240** Kr.	**3** Dolar
Altı aylığı	**120** Kr.	**1 1/2** „

FİHRİST

Memlekete dair:

Ankara Ticaret Mektebinde müsamere 11

Edebiyat, San'at, Lisan:

En Eski Türk yazısı «Ahmet Cevat» 6

Hans Andersen 16

Jean Jacques Rousseau «M. Reşit» 29

Hikâye, Tiyatro, Seyahat:

Kara Şahin -2- «Herbert Ravenel» 2

Tevarikler "Sami„ 8

Darülbedayide "Yaşar Nabi„ 10

Veşil Kaplı Defter "Y. K.„ 12

Tayyareden çıkan dâva "Nahit Sırrı„ 14

Züleyma "Max Deireaux„ 26

Zeynep "Mehmet Nezih„ 33

Tefrika:

Miralay Chebert "H. Balzac„ 33

Alis'in sergüzeştleri "Lewis Carrol„ 37

Şiirler ve Nesirler:

Hatıran "Behçet Kemal„ 1

Yeni yılı beklerken "Emin Halil„ 18

Aynalar "Cahit Sıtkı„ 25

Marmarada gurup ve ben "A. Hilmi„ 25

Yalnızlık "Şevket Hıfzı„ 25

Gece yarısı "İsmail Safa„ 31

Seyhan sahillerinde "C. Yüksel„ 32

16 Mısra "Fehim Melih„ „

Ulu Gazi "Nazif Tufan„ „

Ressam "Salahattin Edip„ „

Müteferrik:

Zehirli gazlardan korunmak için -1- 19

Deve Kuşları -2- "Mrs. Martin Johnson„ 20

Kızaklı tekneler -1- 23

Doymak ve beslenmek -2- "Dr. Walter„ 24

Kadın Sahifeleri: 39

Modeller

-1- Popular Science -2- Good House Keeping Kapak Pictorial Review den

Züleyma

(28 inci sahifeden devam)

sinin yanına konmuştu. Bu suretle kim olduğu anlaşılan sahibi kolundan tutularak Cengiz han'ın huzuruna getirildi. Kara kuş azametle efendisinin kolunda duruyordu. Cengiz'in yüzünden bir mana anlamak kabil değildi. Biraz evvel, şimdi kucağında yatan, yaralı fakat mağrur Kartopu'na bakarken gözlerinin birden karardığı, kuşbaz başının yaraların hafif olduğu hakkındaki sözlerini dinlerken de aynı gözlerin hafifçe parladığı fark edilir gibi olmuştu. Şimdi ise yüzü tıpkı bir maske gibi idi.

Cengiz han'ın gözleri, karşısındaki gencin yüzüne dikildi. Bu gözlerin arkasında Asya'nın en keskin zekâsı vardı, dünyanın en büyük İmparatorluğunu kuran adamın zekâsı. Juchi bu gözlerin kendi sırrını anladıklarını, yüzündeki boya ve yara izine rağmen kendisini tanıdıklarını hissetti. Gözler hâlâ sabit ve manasız bakıyorlardı. Cengiz han baktı, baktı. Sonra elini kaldırıp karşısındaki kadınlardan birine bir işaret etmesi üzerine mahçup bir kız yerinden kalkıp Han'ın atının önüne geldi. Nurmahal'i görünce genç adam, güzelliğine tahammül edemiyormuş gibi gözlerini yere iğdi. Cengiz han yorgun bir sesle oğluna dedi ki :

« Al o senindir. Harem dairesinde senin bıraktığın gibi muhafaza edilmiştir. Yalnız bana, Kartopu'na eş olmak üzere, senin Kara şahinini vereceksin. »

Biraz daha yorgun bir sesle kıza hitap etti :

« Korkma, oğluma darılmadım. Artık ihtiyarlık çöktü. Eski yaraların acısı çıkmağa başladı. Juchi yüzündeki boyaları yıkasın da çadırıma geliniz. Artık nikâhımızı kıydıralım.

uykuları hiç de onların esrarını izah etmez. Mavi çizgilerle çevrilmiş birer tüveyç şeklinde olan kapalı göz kapaklarının üzerinde gözlerinin her zaman değişen esrarını okuyamayordu. O zaman hayrette kalıyor, kendi kendine:

— «Ne karakterimin, ne de sakin hayatımın beni hazırlamamış olduğu hadiselerle karşılaştım, diyordu. Hayatımda yalnız iki ehemmiyetli iş yaptım: ikisi de izah edilemez. İki defasında da onların neticeleri hesapladığım gibi çıkmadı. Onlar bana dünyayı tetkik ettirdiler: hemcinslerimi anladım. Mahlûkatı ve eşyayı gözden geçirdim. Sırasile sevgiyi, lâkaydiyi, nefreti, daha sonra bir kadının, aşkın bütün acıları, bütün sevinçleri.. her şeyi tattım; yani hayatı tanıdım! Nasıl oluyor da bugün bu kadın bana onu hiç tanımadığım zamankinden daha anlaşılmaz görünüyor?

Sualleri zihninde birbiriyle çarpışıyor, ve cevapsız kalıyordu.

Züleymaya bakıyordu. Derin sessizlik içinde bir saat zamanı ufalayordu. İçinde geniş bir yalnızlık duyuyordu.

Nihayet boşluğunu anladığı fikirleriyle yorgun bir halde, gözlerini kapayor, başını duvara çevirerek uyuyordu.

İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü: **AHMET CEVAT** İstanbul - SEBAT Matbaası